

**Dokument
Svjetske banke**

SAMO ZA SLUŽBENU UPOTREBU

Izveštaj br. -BH

MEĐUNARODNA BANKA ZA OBNOVU I RAZVOJ

MEĐUNARODNA RAZVOJNA ASOCIJACIJA

I

MEĐUNARODNA FINACIJSKA KORPORACIJA

STRATEGIJA PARTNERSTVA SA ZEMLJOM

ZA

BOSNU I HERCEGOVINU

ZA PERIOD FG12 – FG15

30. avgust 2011. godine

**Jedinica za zemlje jugoistočne Evrope
Evropa i centralna Azija**

**Evropa i centralna Azija
Međunarodna finacijska korporacija**

Ovaj dokument se daje na uvid javnosti prije razmatranja na Odboru. To ne povlači unaprijed pretpostavljeni ishod. Dokument može da bude ažuriran nakon razmatranja na Odboru, a ažurirani dokument će biti dostupan javnosti u skladu sa Politikom Banke o pristupu informacijama.

EKVIVALENTI VALUTA

(Kurs efektivan na dan 30. juni 2011. godine)
Jedinica valute = Konvertibilna BH marka (BAM)
1,00 BAM = 0,74 USD
1,00 SDR = 1,59 USD

FISKALNA GODINA VLADE

1. januar – 31. decembar

SKRAĆENICE I AKRONIMI

AAA	Analitičke i savjetodavne aktivnosti
APL	Programski zajam za prilagođavanje
BEEPS	Anketa poslovnog ambijenta i učinka preduzeća
BERIS	Projekt reforme poslovnog ambijenta i institucionalnog jačanja
CEFTA	Sporazum o slobodnoj trgovini u Srednjoj Evropi
CPS	Strategija partnerstva sa zemljom
CPS PR	Izveštaj o napretku Strategije partnerstva sa zemljom
DPO	Operacija za razvojnu politiku
EC	Evropska komisija
ECA	Regija Evrope i centralne Azije
ECSEE	Energetska zajednica Jugoistočne Evrope
EFTA	Evropska asocijacija za slobodnu trgovinu
EIB	Evropska investiciona banka
ESW	Ekonomске i sektorske aktivnosti
EU	Evropska unija
FDI	Direktne strane investicije
FG	Fiskalna godina
GDP	Bruto domaći proizvod
GEF	Globalni fond za okoliš
HBS	Anketa o potrošnji domaćinstava
HEI	Visoko-obrazovna institucija
HIF	Zavod za zdravstveno osiguranje
IBRD	Međunarodna banka za obnovu i razvoj
IFC	Međunarodna finansijska korporacija
IMF	Međunarodni monetarni fond
LSMS	Anketa mjerenja životnog standarda
MIGA	Multilateralna agencija za garanciju investicija

OECD	Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj
PIU	Jedinica za implementaciju projekata
PPB	Biro za javne nabavke
QA	Osiguranje kvaliteta
SAA	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
SBA	Stand-by aranžman
SEE	Jugoistočna Evropa
SME	Malo i srednje veliko preduzeće
SPII	Investicioni zajam za socijalnu politiku
TA	Tehnička pomoć
TBD	Biće utvrđeno naknadno
TF	Trust fond
UNDP	Razvojni program Ujedinjenih nacija
y-o-y	U odnosu na isti period prethodne godine

	Svjetska banka	IFC
Potpredsjednik	Philippe Le Houerou	Dimitris Tsitsiragos
Direktor/ica za zemlju	Jane Armitage	Snežana Stoilković
Vođe projektnog tima	Marco Mantovanelli Anthony Gaeta Goran Tinjić	Gjergj Konda Selma Rasavac

SADRŽAJ

IZVRŠNI REZIME	I
I. KONTEKST ZEMLJE	1
A. Politički kontekst	1
B. Ekonomski kontekst.....	2
C. Kontekst socijalnog razvoja	5
II. SKORAŠNJA EKONOMSKA DEŠAVANJA, IZGLEDI I RIZICI	5
III. RAZVOJNI IZAZOVI BOSNE I HERCEGOVINE	8
A. Održati rast i unaprijediti konkurentnost	9
B. Unapređenje pružanja javnih usluga i ostvarivanje inkluzivnijeg rasta.....	15
C. Održivo korištenje prirodnih resursa i klimatske promjene.....	19
III. ODGOVOR ZEMLJE NA IZAZOVE I PRIORITETE	21
IV. STRATEGIJA GRUPE SVJETSKE BANKE	22
A. Stečena iskustva i naučene lekcije	22
B. Ciljevi, stubovi i očekivani ishodi Strategije CPS	26
Tehnička podrška za zapadni Balkan za nauku, istraživanja i razvoj / inovacije.....	28
I: Konkurentnost	29
II: Inkluzija	33
III: Okolišna održivost	33
C. Operativni principi i partnerstva	Error! Bookmark not defined.
D. Program financiranja Strategije CPS	38
VI. RIZICI	41

Tabele

Tabela 1: Nedavna ekonomska dešavanja i izgledi.....	7
Tabela 2: Trendovi stope povlačenja (% nepovučenog salda).....	22
Tabela 1: Nedavna ekonomska dešavanja i izgledi.....	7
Tabela 2: Trendovi stope povlačenja (% nepovučenog salda).....	22

Okviri

Okvir 1: Nejednakosti među polovima u BH: Lekcije za podršku Banke– Registracija zemljišta.....	19
Okvir 2: Podrška Banke za politički osjetljive reforme socijalnih davanja: DPO serija ..	Error! Bookmark not defined.
Okvir 3: IFC - Obnovljiva energija u BH	Error! Bookmark not defined.
Okvir 4: Uspješno partnerstvo – EC i Svjetska banka na zapadnom Balkanu.....	Error! Bookmark not defined.

Grafikoni

Grafikon 1: Finansijska podrška Bosni i Hercegovini: Prosječne preuzete obaveze na godišnjem nivou: 2008-2011. godine	24

Aneksi

Aneks 1: Bosna i Hercegovina – Strategija partnerstva sa zemljom za FG12-FG15	42
Aneks 2: IZVJEŠTAJ O ZAVRŠETKU IMPLEMENTACIJE STRATEGIJE CPS ZA FG08 – FG11	50
Aneks 3: Aktivni i planirani trust fondovi u Bosni i Hercegovini	82
Aneks 4: Rodna ocjena	84
Aneks 5: Napredak ka ostvarivanju Milenijumskih razvojnih ciljeva (MDG)	87

Standardni aneksi strategije CPS

Aneks A2: Bosna i Hercegovina, brzi pregled.....	82
Aneks B2: Izabrani indikatori učinka i upravljanja za portfelj Svjetske banke	85
Aneks B3: Program IFC-a i MIGA-e.....	86

Aneks B3: Indikativni program pozajmljivanja IBRD/IDA/GEF po FG	86
Aneks B3: Indikativni program pozajmljivanja IBRD/IDA/GEF po FG	87
Aneks B4: Sažeti pregled usluga koje se ne odnose na pozajmljivanje.....	88
Aneks B5: Indikatori siromaštva i socijalnog sektora.....	89

Aneks B6: Bosna i Hercegovina – Ključni ekonomski indikatori	89
Aneks B6: Bosna i Hercegovina – Ključni ekonomski indikatori	90

Aneks B7: Ključni indikatori izloženosti.....	91
Aneks B7: Ključni indikatori izloženosti.....	92
Aneks B8: Portfelj operacija (IBRD/IDA).....	93

Aneks B9: Portfelj operacija (IFC).....	93
Aneks B9: Portfelj operacija (IFC).....	94

IZVRŠNI REZIME

i. **Bosna i Hercegovina (BH) je ostvarila značajan napredak otkako je 1995. godine Dejtonski mirovni sporazum pomogao okončanju najkrvavijeg rata na evropskom tlu nakon Drugog svjetskog rata.** Što je još značajnije, građani i vlasti BH su obnovili mir. Uprkos intenzivnoj političkoj debati i etničkim podjelama koje su još uvijek prisutne, u javnosti ne postoji spremnost na povratak nasilju. BH je potencijalna zemlja kandidat za priključenje Evropskoj uniji (EU) i kreće se, iako nepostojano, u pravcu usklađivanja sa zahtjevima *acquis*-a EU. Vlasti su takođe zabilježile značajan napredak u ekonomskom upravljanju. Između 1998. i 2008. godine, BDP po stanovniku se gotovo učtverostručio, a siromaštvo je smanjeno sa gotovo 20 na oko 14 procenata. Možda je najimpresivnije to što su deceniju i po nakon okončanja borbi, građani BH uspjeli sve ovo postići unutar potpuno decentralizirane i izuzetno složene političke i institucionalne strukture, koja otežava donošenje odluka.

ii. **I dalje su prisutni kritični razvojni izazovi.** Najprije, zemlja se suočava s novim modelom rasta zavisnog od izvoza, u periodu sporog rasta i rastuće finansijske nestabilnosti u Evropi, dok istovremeno njeni susjedi provode slične strategije. BH mora postati konkurentnija. To će zahtijevati dogradnju fizičke infrastrukture, poslovnog okruženja i ljudskog kapitala. Takođe će zahtijevati veći stepen koherentnosti unutar izuzetno decentraliziranog administrativnog sistema zemlje, da bi se stvorio istinski „jedinstven ekonomski prostor“ unutar BH. Drugo, moraće se uraditi više da bi se završila reforma politika socijalnih davanja koje su najvećim dijelom „zasnovane na pravima“ i koje odvlače podršku od onih koji su stvarno siromašni i dovode do slabljenja efikasnosti tržišta rada. Treće, BH ima bogatstvo prirodnih resursa i jedna je od biološki najraznovrsnijih zemalja Evrope; međutim, njena prirodna blaga će se morati koristiti na održiv način. Kao što je slučaj širom jugoistočne Evrope, klimatske promjene predstavljaju prijetnju ne samo za njene prirodne ljepote, već i za ključne izvore rasta, ako što su poljoprivreda, šumarstvo i hidro energija.

iii. **Obračun sa tim izazovima će zahtijevati prevazilaženje tekuće političke pat pozicije, koja potkopava koordinaciju u ključnim sektorima i predstavlja prijetnju po reformski proces.** Vladina koalicija na državnom (tj. centralnom) nivou još uvijek nije usaglašena, gotovo godinu dana od održavanja opštih izbora u oktobru 2010. godine. Ipak, tim Svjetske banke je u toku sveobuhvatnog angažmana sa svakim od entiteta i sa državnim nivoom potvrdio da su vlasti na svim nivoima vlade saglasne u vezi sa pomenutim izazovima, kao i predloženim rješenjima. Štaviše, tokom posljednje tri godine državna i entitetske vlade provode zajednički pripremljenu razvojnu strategiju usmjerenu na makroekonomsku stabilnost i ekonomski rast, zapošljavanje i socijalnu koheziju, te održivi razvoj. U svim tim stubovima eksplicitno je uključen sveprožimajući cilj priključenja EU, koji je identifikovan kao vodeći princip strategije.

iv. **Cilj Grupacije Svjetske banke u strategiji CPS za period FG12 – FG15 je da pruži podršku BH kroz usluge prenošenja znanja i usmjereno finansiranje, koordinaciju sa evropskim finansijskim institucijama, te kroz sve šire partnerstvo sa EU, što uključuje i sufinansiranje EU u operacijama koje finansira Svjetska banka.**

- **Konkurentnost:** Intervencije u prvom dijelu perioda obuhvaćenog strategijom CPS bi uključile nastavak serije operacija za razvojne politike (DPO) za podršku makroekonomskoj stabilnosti, uključujući i reformu javnih rashoda i investicije u navodnjavanje, zemljišnu registraciju i regionalni transport, te podsticanje pristupa kapitalu za SME. Uz to, IFC će nastaviti da obezbjeđuje podršku preko svojih savjetničkih usluga u oblastima regulatorne resorne i regulatornog pojednostavljanja, kao i radom na politikama investiranja.
- **Socijalna inkluzija:** U okviru postojećeg portfelja će se nastaviti pružati podrška za unapređenje životnog standarda; uključujući proširenje dostupnosti primarne zdravstvene zaštite putem porodične medicine, kao i osnovnih javnih usluga; uz tekuće i nove intervencije, uključujući seriju DPO, koje će

pomoći reformi programa socijalne pomoći u pravcu usmjeravanja naknada na istinski siromašne i jačanja penzijskog sistema.

- **Okolišna održivost:** BH je osjetljiva na uticaje klimatskih promjena. Banka pruža podršku za osiguranje održivog korištenja prirodnih resursa, poput vode i šuma, kojima je BH izuzetno bogata, te za pripreme za rastući rizik od poplava i suša.

v. **Podršku Grupe Svjetske banke će voditi četiri principa angažmana.**

- **Selektivnost:** Ograničeno finansiranje i budžet uslovljavaće raspodjelu sredstava Svjetske banke. Ova strategija CPS će biti obilježena značajnom konsolidacijom portfelja, čime će se osloboditi sredstva za ciljane, pravovremene analitičke proizvode. Bez obzira na to, uz manji broj projekata koje finansira Svjetska banka u procesu implementacije, osoblje će biti u mogućnosti da odgovori na rastuću potražnju za implementacijom operacija sufinansiranih izvana (uglavnom iz fondova EU).
- **Fleksibilnost:** Određeni broj projekata iz prethodne strategije CPS koji su bili odloženi zauzeće najveći dio novog finansiranja u toku prvih godina perioda obuhvaćenog novom strategijom CPS. Izbor intervencija za kasnije godine biće određen u okviru ranog pregleda napredovanja implementacije strategije CPS, kako reformski prioriteti za novoizabrane vlasti budu evoluirali, te u zavisnosti od učenika tekućih programa i dostupnosti finansiranja.
- **Rezultati:** Bez obzira na to što okruženje u BH predstavlja izazov, grupacija Svjetske banke postiže značajne rezultate, sa efikasnim isplatama u okviru portfelja koji ispunjava jasno određene razvojne ciljeve. Ova strategija CPS je razvijena sa ciljem konsolidacije tih rezultata i njihove daljnje nadgradnje.
- **Partnerstvo:** Gotovo kompletna pomoć će biti dizajnirana da podrži članstvo BH u EU; a Banka će nastaviti da širi inovativno partnerstvo s EU i drugim evropskim finansijskim institucijama, koje su prisutne na Zapadnom Balkanu, da bi privukla vanjsku podršku i integrisala programe.

vi. **Strategija CPS je u skladu sa regionalnom strategijom Grupacije Svjetske banke za regiju Evrope i centralne Azije (ECA).** Strateški stubovi Strategije ECA su: (i) Produbljanje reformi za unapređenje konkurentnosti; (ii) Reforme socijalnog sektora u cilju inkluzivnog rasta; i (iii) Klimatske aktivnosti za održiv razvoj. To je prikladno, obzirom da su izazovi za ECA-u u cjelini slični onima za BH. Nije izgledno da će se pokretači ekonomskog rasta iz pred-kriznog perioda brzo vratiti. Fiskalni pritisci i povećanje stepena siromaštva su naglasili značaj efikasne socijalne potrošnje. A, iako su klimatske prijetnje različite u različitim dijelovima regiona ECA, BH i jugoistočna Evropa su generalno veoma osjetljive na klimatske promjene.

vii. **Finansiranje Svjetske banke će i dalje biti ograničeno.** Očekuje se da će krediti IDA-e iznositi približno 148 miliona USD, što uključuje i regionalne resurse IDA-e, te da će biti dodijeljeni za pet ili šest investicionih operacija. Trast fondovi – posebno oni koje finansira EU – nadopunjavaće i proširivati obuhvat operacija Grupacije Svjetske banke.

viii. **Finansiranje IBRD-a tokom perioda obuhvaćenog strategijom CPS će se fokusirati na reformu politika.** Za sada će sredstva IBRD-a biti ograničena na pozajmljivanje za razvojnu politiku, kao poticaj za provođenje reformi pokrenutih tokom implementacije prethodne strategije CPS. Uz pretpostavku da će okvir markoekonomske politike biti adekvatan, sadašnji indikativni plan je da se pripremi drugu u seriji operacija DPO (100 miliona USD), čiji bi cilj bio konsolidacija reformi u sistemu socijalnih davanja u BH i unapređenje reformi plaća u javnom sektoru i penzija. Prezentacija ove operacije Odboru je okvirno planirana za drugu polovinu FG12. Dodatno pozajmljivanje IBRD-a za podršku trećoj operaciji DPO će zavisiti od zadovoljavajućeg učinka zemlje, zahtjeva drugih zajmoprimaca IBRD-a, te kapaciteta IBRD-a za pozajmljivanje.

ix. **IFC očekuje povećanje financiranja privatnog sektora do nivoa od 80 – 100 miliona USD.** To će finansiranje pružiti podršku za konkurentnost i održivi razvoj, putem planiranih aktivnosti – direktnog finansiranja i savjetodavnih usluga - u finansijskom sektoru, agro-biznisu i energetsom sektoru. IFC takođe planira savjetodavne usluge za promovisanje partnerstava javnog i privatnog sektora u infrastrukturnim uslugama i pružanje podrške za unapređenje poslovnog ambijenta u zemlji.

x. **Strategija CPS je podložna dvima osnovnim rizicima.** Prvi je nastavak političkih podjela; to bi potkopalo osnovne ekonomske reforme, usporilo proces pridruživanja EU i omelo seriju programskih operacija DPO Svjetske banke. Drugo, produžena nepostojanost i spor rast u Evrozoni mogli bi usporiti oporavak BH i oslabiti napore na implementaciji aktivnosti koje podržava Svjetska banka, te potkopati konkurentnost.

I. KONTEKST ZEMLJE

A. Politički kontekst

1. **BH je zabilježila solidna ekonomska i socijalna postignuća.** Do toga je došlo uprkos izuzetno složenom institucionalnom i političkom sistemu definiranom Dejtonskim sporazumom iz 1995. godine. Glavna postignuća uključuju više od 15 godina mira i stabilnosti; oporavak demokratskih procesa; ogromne napore na rekonstrukciji, prelazak sa socijalističke na tržišnu ekonomiju; solidan ekonomski rast; unapređenje životnog standarda; napredak na ostvarivanju MDG-ova; te značajno smanjenje siromaštva.

2. **Ipak, pred zemljom se postavlja fundamentalno pitanje o tome da li je njen izuzetno složeni politički sistem adekvatan za suočavanje s razvojnim izazovima koji se javljaju, uključujući i pridruživanje EU.** Nakon uspješnog perioda rekonstrukcije, BH ostaje zaglavljena u političkoj i etničkoj pat-poziciji. Ustavni okvir na kojem je zemlja uspostavljena – Dejtonski sporazum – doveo je do okončanja sukoba cementiranjem poslijeratne BH s dvije entitetske vlade – Federacije Bosne i Hercegovine (FBH), koju čine dominantno Bošnjaci (uglavnom muslimani) i manjina etničkih Hrvata (uglavnom rimo-katolici), te Republike Srpske (RS), koju naseljavaju dominantno etnički Srbi (uglavnom pravoslavni hrišćani). Takođe postoji i centralna administracija – tj. „državni“ nivo – na čijem je čelu rotirajuće predsjedništvo, ali ona ima vrlo malo ovlasti. Takav okvir je omogućavao svakom entitetu da poduzima značajne mjere, ponekad paralelno, ali generalno nezavisno jedan od drugog. Kontinuirana efektivnost ovog modela postaje upitna. U Izvještaju o napretku BH po političkim i ekonomskim kriterijima za članstvo u EU, iz novembra 2010. godine, Evropska komisija (EC) navela je da je institucionalna struktura BH neefikasna, s pravilima koja „kompliciraju donošenje odluka, odgađaju reforme i smanjuju kapacitet zemlje da ostvari napredak u pravcu EU“.¹

3. **BH je i dalje pod određenim vidom međunarodnog nadzora, kojeg obavlja Visoki predstavnik / Specijalni predstavnik EU, kojem podršku pruža Ured visokog predstavnika (OHR).** Visoki predstavnik / Specijalni predstavnik EU ima velike zakonodavne i izvršne ovlasti (poznate kao „bonske ovlasti“) u nadgledanju implementacije Dejtonskog sporazuma. Bez obzira na opštu saglasnost u međunarodnoj zajednici vezano za prelazak sa modela OHR-a na model zasnovan na Specijalnom predstavniku EU, napredak u pravcu kriterija za tu tranziciju je bio ograničen. Nejasan tajming prelaska dovodi do dodatno stepena neizvjesnosti u okruženju upravljanja u BH. U isto vrijeme, bezbjednosna situacija na terenu i dalje je stabilna.

4. **Političke tenzije stavljaju ustavna pitanja u prvi plan.** Ključni faktor je neuspjeh glavnih političkih predstavnika da postignu konsenzus o tome kako bi trebalo da se uredi političke ovlasti, pa čak i administrativne nadležnosti, da bi se osigurao kontinuirani napredak u pravcu EU i da bi se stvorili uslovi za održiv ekonomski razvoj zemlje. Bošnjačke vođe generalno teže jačoj centralnoj vladi, dok se predstavnici RS generalno odupiru svakom povećanju ovlasti države i koriste argument da Dejton daje ovlasti entitetima. Lidere najvećih hrvatskih stranaka brine nivo njihove autonomije, obzirom da dijele FBH s Bošnjacima, koji su većina. Iako je Dejton predvidio proces pregovaranja između entiteta u pravcu usaglašavanja dodatnih nadležnosti državnog nivoa, razgovori o ustavu još uvijek nisu rezultirali nikakvim značajnijim preokretom, a stavovi glavnih stranaka se ne približavaju. Kako navodi Izvještaj EC o napretku iz 2010. godine, naponi na ustavnim reformama nisu polučili „nikakve opipljive rezultate“.²

¹ Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine iz 2010. godine (SEC) 2010, 1331, str. 6.

² Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine iz 2010. godine (SEC) 2010, 1331, str. 5. Nikakve izmjene Ustava nisu uvedene čak ni nakon što je Evropski sud za ljudska prava u decembru 2009. godine izdao pravno obavezujuću presudu (u slučaju Sejdić-

5. **Troškovi produženih i produbljenih neefikasnosti se povećavaju.** Prvo, iako su odnosne vlade radile koordinirano na izradi razvojne strategije zemlje³, u BH još uvijek nedostaju koherentne sektorske politike za cijelu zemlju u tako strateškim oblastima, kao što su energetika, poljoprivreda, obrazovanje i transport. Implikacije toga su značajne, ne samo zbog svog efekta odvratanja stranih investicija, već i zbog svog efekta na usporavanje napretka u pravcu pridruživanja EU, što i dalje predstavlja ključni cilj oba entiteta, veoma popularan u javnosti. Nakon potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SAA) s EU 2008. godine, put BH u pravcu pridruživanja EU je u zastoju. U posljednjem Izvještaju EC o napretku navedeno je da je „zajednička vizija pravca kojim zemlja treba ići i dalje neophodna za neometan rad institucija, stvaranje funkcionalnijih i efikasnijih državnih struktura i govor 'jednim glasom' o EU i međunarodnim pitanjima“⁴. Ulozi su jasni. BH rizikuje zaostajanje iza susjeda na putu ka članstvu u EU.

6. **Fragmentirano upravljanje takođe ima implikacije i po podršku Svjetske banke.** Imajući u vidu decentralizovanu strukturu upravljanja u BH, najveći dio pozajmljivanja Svjetske banke implementira se na nivou entiteta. U prošlosti su sredstva raspodjeljivana sa državnog nivoa na entitete na osnovu formule koja je uključivala kombinaciju faktora koji su predstavljali BDP, broj stanovnika, te oštećenja izazvana ratom. U toku implementacije prethodne strategije CPS, Svjetska banka i vlasti su počele da se kreću ka sistemu zasnovanom na potražnji i kapacitetu za implementaciju konkretnih projekata. Uz to, Svjetska banka je poštovala princip da njeno finansiranje ne smije da potkopa razvoj jedinstvenog ekonomskog prostora unutar BH, kao ni napredovanje ka priključenju EU. Mogućnost raspodjeljivanja finansiranja na entitete na osnovu učinka u implementaciji takođe je razmatrana, ali okruženje u BH nije omogućilo napredovanje u toj oblasti.

Nedavna događanja

7. **Politička situacija je na mrtvoj tački.** Izbori održani u oktobru 2010. godine su u mnogo čemu bili obećavajući za BH. Zabilježen je do sada najveći odaziv birača od 56 procenata. Jedna cijela generacija, koja se vrlo slabo ili nikako ne sjeća rata, glasala je po prvi put. Građansko društvo je imalo značajnu ulogu ne samo u glasanju, već i u otklonu kampanje, barem do određene mjere, od etničkih politika koje su dominirale u BH u prošlosti. Međutim, gotovo godinu dana nakon izbora, koalicija za vlast na državnom nivou još uvijek nije formirana. RS je formirala svoju vladu u januaru 2011. godine. FBH je formirala vladu u martu 2011. godine, nakon izborne pobjede koalicije predvođene Socijal-demokratskom partijom. Međutim i dalje stajanje na mrtvoj tački u FBH, između političkih stranaka koje tvrde da predstavljaju etničke Hrvate, prijeti produbljivanjem etničkih politika i dovodi do odgađanja postizanja sporazuma na državnom nivou. U septembru 2011. godine razgovori između svih relevantnih stranaka u pravcu formiranja koalicione vlade na državnom nivou nastavljaju se, ali tek treba da poluče rezultate.

B. Ekonomski kontekst

8. **BH je otvorena ekonomija sa značajnim izvoznim potencijalom i BDP-om po stanovniku od približno 6.500 BAM (4.500 USD) u 2010. godini.** Oko 65 procenata dodatne vrijednosti se ostvaruje u uslužnim sektorima (maloprodaja, javna administracija i finansijske usluge, itd), dok je preostalih 35 procenata podijeljeno između proizvodnog sektora (industrija, građevinarstvo i proizvodnja energije), s 25 procenata dodatne vrijednosti, i poljoprivrede, koja daje 10 procenata dodatne vrijednosti. U toku

Finci protiv BH), koja navodi da odredbe koje sprječavaju građane koji se ne identifikuju kao pripadnici jednog od tri konstitutivna naroda da se kandiduju za članove Predsjedništva ili Doma naroda Parlamentarne skupštine, u suprotnosti sa opštim principima Evropske Konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.

³ Timovi iz oba entiteta i države su dali doprinos za izradu strategije, ali je ona do sada ostala u verziji *Radnog materijala*.

⁴ Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine iz 2010. godine (SEC) 2010, 1331, str. 5

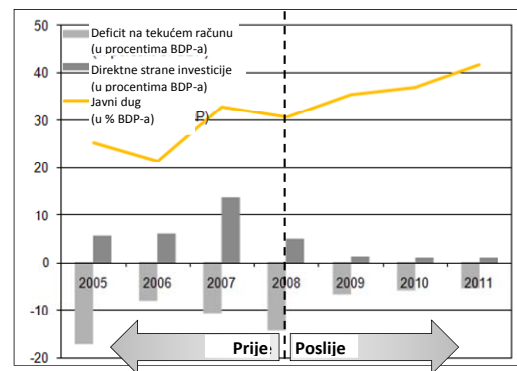
petogodišnjeg perioda do 2008. godine, obim izvoza se povećao više nego trostruko. Osnovni izvozni artikli su bazni metali (aluminij, željezo i čelik, na nivou od 18 procenata ukupnog izvoza); mineralna goriva, ulja i proizvodi (sa 10 procenata); mašine i mašinski uređaji (na nivou od 9 procenata); namještaj (8 procenata), te drugi drvni proizvodi (7 procenata). 2010. godine BH je izvozila oko 3,5 milijardi €, pri čemu su njoj susjedne bivše jugoslovenske republike – Srbija, Hrvatska, Slovenija i Crna Gora – predstavljale tržišta za 40 procenata ukupnog izvoza, dok su Njemačka, Italija i Austrija bile odredišta za još 35 procenata.

Učinak prije finansijske i ekonomske krize sa kraja prve decenije ovog vijeka

9. **Prije krize, model rasta u BH, kao i u mnogim drugim zemljama regiona ECA, oslanjao se na strano finansiranje domaće potrošnje, koja je bila u procvatu.** Održavanje ekonomskog rasta je uglavnom bilo vođeno povećanjem produktivnosti, koja se oslanjala na priliv privatnog kapitala. Druga strana ove medalje je bila da su zemlje u tranziciji stalno imale deficit tekućeg računa u platnom bilansu, tj. domaću potrošnju veću od ukupnih prihoda zemlje. U periodu od 2004. do 2008. godine, prosječan rast BDP-a u BH je iznosio 5,5 procenata, dok je deficit tekućeg računa (CAD) u prosjeku iznosio 12,5 procenata BDP-a godišnje.

10. **Određen primjetan napredak na strukturalnim reformama je pomogao ostvarivanju učinka rasta u BH prije krize.** Završetak privatizacija u metalnoj i drveno-prerađivačkoj industriji je imao značajnu ulogu u rastu obima izvoza. Potpisivanje SAA je dovelo do dodatne liberalizacije trgovine s EU, otvorilo put za više sredstava EU i dalo jasnu mapu puta za reformu. Porezi na korporativni prihod i prihod pojedinaca su smanjeni i harmonizirani između entiteta. U cilju poboljšanja fiskalne održivosti, entitetske vlade su poduzele konkretne korake na poravnanju domaćih potraživanja iz ratnog perioda 1992-1995. godine.

11. **Deficit tekućeg računa je finansiran mješavinom direktnih stranih investicija (FDI), grantova i stranih kredita.** FDI su u prosjeku iznosile 7 procenata BDP-a godišnje, pokrivajući prosječno oko 44 procenta deficita tekućeg računa između 2004. i 2008. godine, a rastući transferi kapitala su pokrivali daljih 24 procenata u istom periodu. Prilivi koji su stvarali dug su u velikoj mjeri dolazili putem međunarodnih banaka koje posluju u BH. Tokom tog perioda vlasti su akumulirale devizne rezerve koje su dostigle vrhunac u 2008. godine na nivou od 6,8 milijardi KM ili 5,5 mjeseci uvoza.

12. **Kreditni poslovnih banaka odobreni kako domaćinstvima, tako i firmama, bili su od ogromne koristi za podržavanje rasta tokom ovog perioda.** Privatizacija poslovnih banaka u BH je dovela do prenosa vlasništva na strane banke⁵ sa lakim pristupom jeftinom finansiranju iz njihovih matičnih banaka iz inostranstva. Tokom perioda od 5 godina prije početka svjetske ekonomske krize, krediti poslovnih banaka privatnom sektoru su porasli s 37 procenata BDP-a na 58 procenata BDP-a. Krediti domaćinstvima su porasli s 23 na 27 procenata BDP-a između 2004. i 2008. godine. Kvalitet aktive banaka je ostao dobar, a nenaplativi zajmovi su prije pojave ekonomske krize iznosili manje od 3 procenta.

⁵ 90 procenata kapitala banaka i 95 procenata aktive banaka u BH su u stranom vlasništvu.

13. **Obzirom na složenu političku strukturu i nezavršenu privatizaciju, koja je došla u zastoj, javni sektor ima vrlo značajnu ulogu u ekonomiji.** Tokom perioda rekonstrukcije (1996-2002. godine) javna potrošnja se kretala oko 50 procenata BDP-a. Kao posljedica toga, zaposlenost u javnom sektoru još uvijek predstavlja oko 18 procenata službene zaposlenosti u zemlji, čak i nakon određenog smanjivanja javne potrošnje. Nadalje, pružanje javnih administrativnih, obrazovnih i zdravstvenih usluga predstavlja oko 20 procenata dodatne vrijednosti u BDP-u.

14. **Nakon perioda poboljšanja između 2004. i 2006. godine, upravljanje javnim finansijama se naglo pogoršalo u 2007-2008. godini, a rastući javni rashodi su doprinijeli produbljivanju deficita tekućeg računa.** Udio javne potrošnje u BDP-u je između 2004. i 2006. godine opao na oko 43 procenata, a godine fiskalnog deficita su prešle u suficit. Međutim, nakon uspješnog uvođenja indirektnog oporezivanja 2006. godine i povećanja prihoda s tim u vezi, fiskalni učinak se u 2007 i 2008. godini pogoršao, kako su javni rashodi značajno rasli, uvećavajući uticaj brzog rasta privatne potražnje na deficit tekućeg računa. Sveukupno, u periodu neposredno pred krizu, javni rashodi su rasli brže od BDP-a, pri čemu su u tome vodile plaće u javnom sektoru i socijalna davanja. To je rezultiralo produbljivanjem deficita tekućeg računa i oštrim rastom inflacije. U 2008. godini deficit tekućeg računa je dostigao vrhunac od 14 procenata BDP-a, ili oko 1,8 milijardi €.

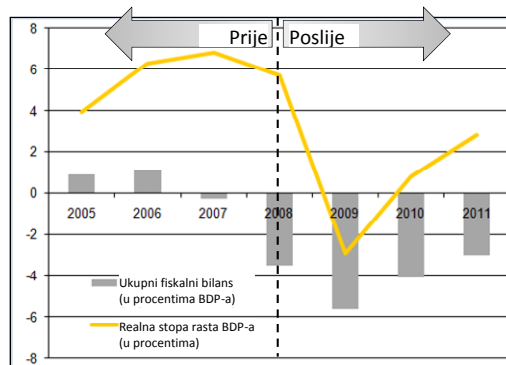
Bosna i Hercegovina: Promjene od 2005. do 2008. godine (u procentima)	
BDP, nominalno	44
Konsolidovana vlada na svim nivoima	
Prihodi	53
Rashodi	68
Plate	60
Socijalna davanja	72
Konsolidovana vlada Federacije	
Rashodi	60
Plate	35
Socijalna davanja	74
Konsolidovana vlada RS	
Rashodi	79
Plate	72
Socijalna davanja	69

Izvori: Podaci CBBH; obračuni osoblja MMF-a.

Uticaj krize

15. **Svjetska ekonomska i finansijska kriza se prenijela na BH na tri načina.** Prvo, usporavanje ekonomskih aktivnosti u EU je dovelo do smanjenja potražnje za izvozom iz BH – EU je odredište za oko 55 procenata izvoza iz BH; a gotovo sav izvoz usmjeren je u zemlje koje takođe u velikoj mjeri zavise od rasta u EU. Drugo, kriza je snažno pogodila finansijski priliv iz inostranstva i rast kredita prije krize je odjednom zaustavljen. Brzi rast kredita – preko 20 procenata godišnje – zaustavljen je i do sada se nije povratio. Bankarski sektor je bio pod pritiskom jer su negativne vijesti o stranim bankama s podružnicama u BH krajem 2008. godine potakle proces podizanja depozita manjeg obima. Ipak, ni jedna banka nije propala kao rezultat krize. Treće, doznake od dijaspore koja radi i živi vani su smanjene. Drugim riječima, model rasta koji je bio prisutan tokom pre decenije ovog vijeka je u velikoj mjeri nestao.

16. **Pad BDP-a (u 2009. godini realni BDP je smanjen za 2,9 procenata, što predstavlja gotovo 9 procentnih poena pada stope rasta BDP-a u poređenju s 2008. godinom) i s tim u vezi pad prihoda, pogoršali su fiskalne rezultate.** Zbog ekspanzionističke fiskalne politike u 2007. i 2008. godini, deficit je 2008. godine dostigao 3,5 procenata BDP-a, uprkos snažnom rastu prihoda. Budžetski deficit je 2009. godine povećan na 5,6 procenata, kako je zemlja ušla u recesiju.

17. **Suočene s ovom situacijom, vlasti u BH su uvidjele da bi, čak i uz snažno usklađivanje fiskalne politike, za pokrivanje preostalog fiskalnog deficita i jačanje deviznih rezervi bilo potrebno dodatno finansiranje.** Obratile su se MMF-u, Svjetskoj banci i EU za pomoć putem vanjskog finansiranja. Od tada poduzimaju hitne mjere za smanjenje javnih rashoda i zaključile su Stand-by

aranžman (SBA) s MMF-om u iznosu od 1,52 milijarde USD, kojeg je odbor MMF-a odobrio u julu 2009. godine. Većina mjera iz ovog programa se odnosi na smanjenje fiskalnog deficita putem, kako kratkoročnih rezova, tako i strukturalnih reformi, ali vlasti su se takođe obavezale i na jačanje nadzora nad finansijskim sektorom i potvrdile su svoju opredjeljenost za zadržavanje Valutnog odbora.

C. Kontekst socijalnog razvoja

18. **Ekonomska i finansijska kriza 2008. godine je zaustavila solidno smanjenje siromaštva, a još uvijek je prerano za utvrđivanje njenih trajnih uticaja.** Izvještaj o siromaštvu iz 2009. godine pokazuje da je održavanje pozitivnog rasta u periodu 2004-2007. godine uticalo na smanjenje stope siromaštva s 18 na 14 procenata⁶ —što predstavlja snažan napredak u pravcu ispunjavanja zacrtanog MDG 2015 od 9 procenata. Preokret rasta BDP-a u 2008. godini je vjerovatno potkopao dio ovih postignuća. Bez obzira na nepostojanje svježih podataka, dokazi ukazuju na značajno usporavanje smanjenja siromaštva u BH. Najnoviji raspoloživi podaci o siromaštvu potiču iz Ankete potrošnje domaćinstava (HBS) iz 2007. godine. Iako će se za punu procjenu novijih trendova siromaštva morati čekati na rezultate nove ankete HBS, koja se trenutno provodi na terenu (prvi nalazi se očekuju u junu 2012. godine), raspoloživi dokazi govore o značajnom uticaju nedavne krize na grupe s najnižim prihodima. Zapravo, jedna anketa pokazuje⁷ da je više od 60 procenata domaćinstava navelo da su ozbiljno pogođeni krizom. To se može porediti s prosjekom za zemlje regiona ECA od 50 procenata.

19. **Kriza ima značajan uticaj na životni standard.** Kriza je zaustavila otvaranje radnih mjesta u BH, koje je bilo u porastu, ostavljajući zemlju sa stopom nezaposlenosti od približno 27 procenta u 2010. godini⁸. Smanjen priliv doznaka iz inostranstva navodi preko 50 procenata stanovništva, a smanjenje plaće gotovo 40 procenata ukupnog broja. Ovi trendovi tržišta rada stvaraju značajan pritisak na dobrostanje domaćinstava. Četvrtina stanovništva (30 procenata u ruralnim područjima) navodi smanjenje potrošnje osnovnih životnih namirnica, kao što su mlijeko, voće, povrće ili kruh, a 10 procenata stanovništva moralo je da odgađa plaćanje režija (3 procenta je imalo isključenje komunalnih usluga zbog neplaćanja računa). Gotovo 10 procenata stanovništva je moralo odgoditi odlazak ljekaru kad su bili bolesni, a 4 procenta navodi da su morali da prestanu kupovati neophodne lijekove. Do ovih promjena je došlo nakon što su se već odrekli stavki koje nisu neophodne.

II. SKORAŠNJA EKONOMSKA DEŠAVANJA, IZGLEDI I RIZICI

20. **Procjenjuje se da je, nakon naglog usporavanja u 2009. godini, ekonomija BH opet ostvarila rast od 0,8 procenata u 2010. godini, pri čemu je oporavak dobio zamah pri kraju godine.** Oporavak je bio skroman, jer je rast privatne potrošnje bio ograničen ostavštinom recesije iz 2009. godine, uključujući veću nezaposlenost, kao i mjerama poduzetim radi kontrolisanja budžetskog deficita, kao što su smanjenja plaća u javnom sektoru i socijalnih davanja. Rast privatnih investicija je takođe bio blizu nule.⁹ Pozitivan doprinos rastu se dijelom može zahvaliti oporavku vanjske potražnje.

⁶ U procjenama se koristi apsolutno siromaštvo, tj. procenat stanovništva koji živi ispod linije siromaštva, definirane kao nivo potrošnje od 205 BAM po osobi mjesečno.

⁷ Anketa 2010 BH-LITS-II koja je iznijeta na teren radi ažuriranja našeg shvatanja socio-ekonomskih trendova u BH u nedostatku drugih novijih na državnom nivou reprezentativnih anketa među domaćinstvima.

⁸ Ovo je stopa siromaštva mjerena godišnjom Anketom radne snage (maj 2010. godine) uz različitu stopu nezaposlenosti za muškarce (25,6 procenata) i žene (29,9 procenata). Stopa nezaposlenosti je najviša među mladima (15-24 godine) s 57,5 procenata (55,1 procenat za mlade muškarce i 61,3 procenta za mlade žene). Administrativni podaci pokazuju stopu nezaposlenosti koja dostiže 43,3 procenta krajem 2010. godine.

⁹ Nema podataka o privatnim investicijama, ali nominalni rast dugoročnih kredita privatnom sektoru od 3 procenta, ukazuje na vrlo mali ili nepostojeći rast privatnih investicija.

21. **Deficit tekućeg računa (CAD) je brzo usklađen nakon početka krize i prepolovljen je na 6,2 procenta BDP-a u 2009. godine, te je nastavio s tim trendom i u 2010. godine (procjena je 5,6 procenta BDP-a).** U 2010. godini BH bilježi značajno poboljšanje trgovinskog bilansa, obzirom da je trgovinski deficit smanjen za 4,5 procenata u odnosu na prethodnu godinu u domaćoj valuti. Izvoz je porastao za 18,9 procenata u odnosu na prethodnu godinu, iako s niske osnove, pri čemu taj rast odražava, kako rast obima prodaje u inostranstvu, tako i uticaj većih međunarodnih cijena nekih od glavnih izvoznih roba BH, kao što su bazni metali i električna energija. Oporavak uvoza je bio skromniji, s 9,1 procenat u odnosu na prošlu godinu, kao rezultat smanjenja potražnje za uvozom, zbog slabog ekonomskog rasta i stagnacije nivoa domaće potrošnje. Rast cijena nafte i drugih roba na međunarodnom tržištu je odgovoran za rast uvoza, koji predstavlja ključnu slabost ekonomije BH. Ukupni godišnji trgovinski deficit se smanjio na 6,5 milijardi KM, sa 6,8 milijardi KM 2009. godine.

22. **Iako su mjere poduzete u kontekstu SBA povećale povjerenje u finansijski sektor, obnavljanje priliva kredita privatnom sektoru je predstavljalo veći izazov.** Depoziti domaćinstava su se ponovo vratili u bankarski sistem, a u decembru 2010. godine su dostigli nivo koji je za 24 procenta veći od najniže tačke koju bio dosegao dvije godine ranije. Iako je bankarski sektor zadržao stabilnost u toku čitavog perioda opadanja, banke svjedoče rastu nenaplativih zajmova, a njihova profitabilnost se smanjuje, što je dovelo do ograničenja pozajmljivanja. U 2010. godini krediti privatnom sektoru su porasli za tek 1,9 procenat. Neophodnost održavanja adekvatnih rezervi i ponovne izgradnje rezervnog kapitala vjerovatno će i dalje da zadržava porast kreditiranja.

23. **Budžetski deficit je u 2010. godini smanjen na 4,3 procenta BDP-a.** Mjere provedene u kontekstu MMF-ovog programa su bile od kritičnog značaja za smanjenje deficita u 2010. godini. Pored toga, usvajanjem neophodnog zakonodavstva, kao dio preduslova za prvi u nizu od tri operacije DPO za javne rashode, entiteti su napravili prvi korak u pravcu fundamentalnih reformi sistema boračkih i civilnih gotovinskih transfera. Međutim, obzirom na kašnjenja u formiranju vlasti nakon izbora iz oktobra 2010. godine, napredak na implementaciji tih reformi je bio spor.

24. **Na fiskalnom polju je nedavno došlo do određenih negativnih događanja.** Zbog nepostizanja dogovora između entiteta, te entiteta i države o Globalnom fiskalnom okviru za 2011. godinu (ključni zahtjev u okviru SBA) i posljedičnom raspodjelom prihoda od indirektnih poreza s jedinstvenog računa prihoda, MMF nije mogao završiti četvrti pregled. Odbor MMF-a je razmatrao kombinirani drugi i treći pregled u oktobru 2010. godine. Četvrti pregled je trebalo da bude proveden početkom proljeća 2011. godine, ali je odgođen. Neslaganje oko Globalnog fiskalnog okvira i raspodjele prihoda je dovelo do toga da planovi budžeta za 2011. godinu možda nisu u potpunosti u skladu s ciljevima deficita navedenim u SBA.

Izgledi tokom perioda strategije CPS

25. **Dalja ekonomska događanja u kritičnoj mjeri zavise od volje i sposobnosti vlasti da: i) postignu konsenzus o formiranju održive koalicije na državnom nivou nakon izbora i ii) donesu odgovarajuće odluke vezano za politike.** U oba entiteta naponi na ograničavanju fiskalnog deficita treba da budu fokusirani na rashodovnu stranu, umjesto na prihodovnu/finansijsku stranu. To će zahtijevati korake na ograničavanju sveukupne potrošnje na plaće u javnom sektoru i programe gotovinskih transfera. Ostatak ovog odjeljka i tok makroekonomskih indikatora izloženih u Tabeli 1 u skladu su s programom MMF-a. Pretpostavka je da će vlasti biti sposobne da učine ove korake, da će se postići dogovor o fiskalnom okviru i da će SBA s MMF-om ostati na dobrom putu.

26. Po osnovnom scenariju, oporavak rasta će biti primarno vođen izvozom, zasnovanom na oporavku potražnje za uvozom u zemljama Zapadnog Balkana i EU, iako se očekuje i postepen rast investicija i potrošnje. Projicirane stope rasta (vidjeti Tabelu 1 ispod) odražavaju oporavak glavnih izvoznih sektora zasnovan uglavnom na izgledima za rast potražnje za uvozom u EU i regiji. Nakon snažnog oporavka u 2010. godini, rast BH izvoza je projiciran na umjerenom nivou, nakon visokih 18,9 procenata u 2010. godini, od 11,0 u 2011. godini, odnosno 5,7 u 2012. godini.

Tabela 1: Nedavna ekonomska dešavanja i izgledi

	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
	Ostvarenje		Procjena	Projekcija				
Realni sektor								
Realni rast BDP-a (procenat)	5,7	-3,1	0,8	2,2	4,0	4,3	4,5	4,5
Investicije (procenat BDP-a)	28,0	22,1	19,5	20,6	20,7	21,2	21,6	22,1
Stopa nezaposlenosti (procenat), LFS	23,0	25,0	27,0	27,0	26,0	26,0	25,0	25,0
Fiskalni računi (procenat BDP-a)								
Prihodi, uključujući grantove	46,0	44,7	45,8	46,4	46,3	46,3	46,3	46,4
Rashodi	49,5	50,3	50,1	49,1	48,0	47,3	46,8	46,3
Saldo, uključujući grantove	-3,5	-5,6	-4,3	-2,7	-1,7	-1,0	-0,5	0,1
Vanjski dug generalne vlade	17,2	21,7	24,4	26,2	25,3	23,7	21,6	20,2
Ukupni dug generalne vlade	30,8	35,4	37,4	38,6	37,4	34,9	31,9	29,1
Devizni računi (procenat BDP-a)								
Saldo tekućeg računa	-14,2	-6,2	-5,6	-6,1	-5,8	-5,7	-5,4	-5,3
Izvoz roba i usluga	36,8	32,0	37,6	42,0	41,7	40,9	39,9	38,4
Uvoz roba i usluga	69,9	55,3	59,4	64,5	63,1	61,7	60,5	59,0
Direktne strane investicije (FDI)	5,0	1,5	0,1	1,2	1,8	2,0	3,4	3,7
Vanjski dug	48,9	54,1	56,8	56,7	57,0	56,7	54,7	53,0
Rezerve (mjeseci uvoza roba i usluga)	5,7	5,1	5,2	4,5	4,4	4,2	4,0	4,0
Inflacija								
Potrošačke cijene (prosjeak za period)	7,4	-0,4	2,1	4,2	2,5	2,5	2,6	2,7

Izvor: Vlasti BH i procjene osoblja MMF-a i Svjetske banke.

27. Očekuje se nastavak postepenog usklađivanja tekućeg računa tokom prognostičkog perioda, uz istovremeno jačanje fiskalnog računa. U kratkoročnom periodu, deficit tekućeg računa će se povećati u svjetlu većih cijena hrane na globalnom nivou (BH je neto uvoznik hrane). Ipak, nadalje, deficit tekućeg računa će se smanjivati vođen padom domaće potražnje, koja će ostati ispod nivoa prije krize i oporavkom globalnih cijena za glavne izvozne robe BH, mineralna goriva, ulja i derivate, metale i drvne proizvode. Doznake će i dalje biti glavni dio stranog finansiranja, kako se ekonomija bude snažnije oporavljala u USA i EU. Očekuje se da se zvanične doznake stabiliziraju na oko 12 procenata BDP-a. Predviđa se postepen oporavak direktnih stranih investicija (s 0,1 procenta BDP-a u 2010. godine na 3,7 procenata BDP-a u 2015. godine) uz nastavak zaustavljenog procesa privatizacije i dalje unapređenje

poslovnog ambijenta. Predviđa se oporavak stranog zaduživanja i banaka i privatnog sektora sa niskih nivoa nakon krize, kako se investicije i potrošnja budu postepeno oporavljali u pravcu druge polovine prognostičkog perioda.

28. **Prognozira se da će inflacija ostati niska na osnovama manje domaće potražnje nego prije krize.** Međutim, obzirom da je BH neto uvoznik hrane i nafte, vanjski šokovi cijena mogu imati značajan uticaj na sveukupni nivo domaćih cijena, kao što je bio slučaj u 2008. godini kad je inflacija dostigla 7,4 procenata. To se desilo još jednom u maju 2011. godine, kad je inflacija dostigla 4,2 procenta (u odnosu na prethodnu godinu) obzirom da se vanjski šok povećanja cijena hrane na svjetskom tržištu krajem 2010. godine prenio na BH.

29. **Fiskalno usklađivanje je od ključnog značaja za ovaj makro scenarij i očekuje se njegov postepeni nastavak u srednjoročnom periodu: od deficita od 4,3 procenta u 2010. godini do poravnjanja u 2015. godini.** Za prihode se projicira da će u širem smislu ostati isti, izraženi kao udio u BDP-u, tokom prognostičkog perioda (oko 46,3 procenata BDP-a), dok se na rashodnoj strani očekuje ostvarivanje ušteda putem fiskalne konsolidacije, planiranih strukturalnih reformi socijalnih i boračkih naknada u okviru serije DPO i ograničavanja rashoda na plaće u javnom sektoru (s 50,1 procenta BDP-a u 2010. godini na 46,3 procenta u 2015. godini). Očekuje se da se ovo usklađivanje uredno izvrši uz budžetsku podršku MMF-a, Svjetske banke i EU.

Održivost duga

30. **Bez obzira na potrebu za osiguranjem dodatnog vanjskog finansiranja, kako je iznad navedeno, prezentirani makroekonomskih okvir osigurava održiv nivo duga u srednjoročnom periodu, iako određena osjetljivost na šokove ostaje.** U velikoj mjeri kao rezultat povećanja zaduživanja javnog sektora (tokom krize i perioda fiskalne konsolidacije poslije krize), očekuje se da će vanjski dug (i javni i privatni) porasti, s 49 procenata 2008. godine na 57 procenata u 2012. godini, ali i da će se potom opet smanjiti. Vanjski javni dug će porasti sa 17 procenta 2008. godine na 26 procenata u 2011. godini, dok će ukupan javni dug porasti s 31 procenat 2008. godine na 39 procenta u 2011. godine, a potom se smanjiti. Čini se da je dug održiv u uslovima osnovnog scenarija analize MMF-a o održivosti duga, koji je ugrađen u sveukupan makroekonomski okvir, koji pretpostavlja održavanje fiskalne konsolidacije tokom implementacije planiranih reformi. Scenarij će biti osjetljiv na (malo vjerovatno) smanjenje vrijednosti valute, šokove tekućeg računa koji nisu vezani za kamate, te neočekivano usporavanje rasta BDP-a i neadekvatnu fiskalnu konsolidaciju. Posebno, pad vrijednosti valute od 30 procenata bi implicirao povećanje duga na nivo od oko 85 procenata BDP-a.

31. **Kako je pomenuto, srednjoročni makroekonomski okvir nije još uvijek u potpunosti definiran, te postoje jasni vi značajni rizici u vezi s ovim makroekonomskim scenarijem.** Vanjska ekonomska dešavanja i tok ekonomskog oporavka na ključnim izvoznim tržištima su s jedne strane neizvjesni, a s druge strane izvan kontrole vlasti. Političke tenzije i nepostojanje održive koalicije na državnom nivou nakon izbora održanih u oktobru 2010. godine nameću jasne rizike za provođenje reformi, uključujući i fiskalne mjere koje su potrebne, i koje će se možda morati dalje usklađivati tokom vremena. Fiskalno vijeće treba usaglasiti fiskalni okvir, nakon čega se mogu početi provoditi finansijski aranžmani s MMF-om, EC i Svjetskom bankom. Ako se to učini na način koji uključuje reformske mjere koje su predviđene kako SBA, tako i serijom DPO, dug BH će ostati održiv.

III. RAZVOJNI IZAZOVI BOSNE I HERCEGOVINE

32. **Ova strategija CPS se nadovezuje na analizu ključnih razvojnih izazova BH.** Kao podrška evropskim aspiracijama i da bi nastavila poboljšavati kvalitet života ljudi, BH će trebati raditi na

rješavanju tri ključna i međusobno povezana razvojna izazova: (i) održati rast putem unapređenja konkurentnosti; (ii) provesti reformu javnih financija i institucija i unaprijediti pružanje usluga, te učiniti rast u većoj mjeri socijalno inkluzivnim; i (iii) postići održivo korištenje prirodnih resursa, uključujući i prilagođavanje na klimatske promjene. Neostvarivanje napretka na rješavanju slabosti vladavine će potkopati svaki napredak na gore pomenutim izazovima.

A. Održati rast i unaprijediti konkurentnost

33. **Najurgentniji izazov je obnavljanje održivog ekonomskog rasta u drastično izmijenjenim međunarodnim prilikama.** Ekonomija će morati biti znatno konkurentnija i privlačnija za strane financijere, posebno za investicije. To u osnovi, znači prelazak sa modela zasnovanog na domaćoj potrošnji na model koji se oslanja na investicije i izvoz. Sa modela vođenog javnim sektorom na model u kojem je privatni sektor glavni pokretač rasta. Uz to, prelazak sa modela zasnovanog na finansiranju iz izvora stranih banaka, na model koji je u većoj mjeri finansiran direktnim stranim investicijama i domaćim uštedama¹⁰. Međutim, nije vjerovatno da će se povoljan međunarodni ambijent koji je preovladavao do 2008. godine ponovo pojaviti, barem ne u bliskoj budućnosti. Pokretači sadašnjeg skromnog oporavka ekonomskog rasta su u najboljem slučaju neizvjesni, ako ne i privremeni. Stoga, temelji za održiv rast tokom srednjoročnog i dugoročnog perioda tek treba da se polože.

Poslovni ambijent: Složen regulatorni ambijent

34. **Kvalitet regulative je posljednjih godina poboljšan, ali sporije nego u susjednim zemljama.** To je rezultiralo relativnim pogoršanjem konkurentnosti zemlje na međunarodnom planu. Zaista, mnogi aspekti regulatornog ambijenta su u posljednje tri godine stagnirali. Prema izvještaju *Doing Business* iz 2011. godine, BH i dalje dosta loše stoji u smislu početka poslovanja (160. mjesto od 183 privrede); dobivanja građevinskih dozvola (139. mjesto); plaćanja poreza (123. mjesto); i izvršenja ugovora putem sudova (104. mjesto). Zemlja je ostvarila određeni napredak na ubrzanju nekih od ovih procesa (posebno registracije imovine, u odnosu na što je rang poboljšan sa 41. mjesta 2010. godine na 103. mjesto 2011. godine). Izvještaj *Doing Business* 2011 na pod-državnom nivou takođe navodi da su procedure izdavanja građevinskih dozvola i registracije poslovanja u značajnoj mjeri pojednostavljene u Banjoj Luci i Sarajevu. Banja Luka je bila jedan od najuspješnijih reformatora u regionu, pošto je u njoj vremenski period neophodan za registraciju poslovanja smanjen sa 51 dan na 21 dan. Ipak, druge zemlje, uključujući susjede BH, brže su poboljšavale svoj poslovni ambijent. Prema nekim indikatorima, sveukupan teret koji birokratija predstavlja za poslovanje i dalje predstavlja problem. Najnovija Anketa poslovnog ambijenta i učinka preduzeća (BEEPS) ukazuje da se 'porez u vremenu' (tj. vrijeme koje više rukovodstvo mora izdvojiti za interakcije s javnim službenicima) povećao u periodu 2005.-2008. godine, s 5 na 13 procenata.

35. **U korporativnom sektoru, ključni prioritet za zemlju je da se dodatno umanju uloga države, između ostalog kroz privatizaciju važnih preduzeća, posebno u sektorima metala i telekomunikacija.** Očekuje se da će se prodaja udjela u javnom vlasništvu u preduzećima ponovo pokrenuti u 2011. i 2012. godini, posebno u FBH, ali entitetima i dalje nedostaje jasna i transparentna strategija privatizacije. Uz to, mnoga preduzeća koja su u prošlosti privatizovana vaučerskim sistemom imaju slabo korporativno upravljanje i treba da budu ili restruktuirana ili da uđu u stečaj. Jedna važna konsekvencija sporazuma SAA je smanjenje ili ukidanje carinskih dažbina na širok spektar uvoznih proizvoda iz EU. To je već u toku i nastaviće da dovodi do povećavanja stepena konkurencije za mnoge lokalne proizvođače.

¹⁰ Prezentacija MMF-a "Bosna i Hercegovina: Makroekonomsko stanje u 2011. godini", Milan Cuc. 31. maj 2011. godine Sarajevo, Skup savjetnika EU.

36. **Vlasti su poduzele važne korake na jačanju računovodstva u korporativnom sektoru.** Državno i entitetska ministarstva finansija su usvojila izvještaj ROSC za računovodstvo i reviziju u BH, koji je objavljen u Sarajevu u junu 2011. godine. Taj izvještaj sadrži preporuke za politike koje su kreirane sa ciljem usmjeravanja vlasti u daljnjem razvoju sistema korporativnog finansijskog izvještavanja ka ispunjavanju zahtjeva u toj oblasti za eventualno članstvo u EU. CFRR iz Beča upravo radi sa akterima u procesu reforme finansijskog izvještavanja na pripremanju prijedloga za projekt za potencijalno finansiranje iz EU za podršku implementaciji preporuka iz izvještaja ROSC.

Uprava, vladavina zakona i upravljanje javnim sektorom

37. **Politička stabilnost i efektivnost vlade i dalje predstavljaju najslabiju dimenziju vladavine u BH.** Te su slabosti blisko povezane sa složenom institucionalnom strukturom zemlje i političkim razlikama između entiteta, koje su u više navrata dovele do pat-pozicije u procesu donošenja odluka, blokirale veće političke i institucionalne reforme i onemogućavale donošenje odluka od strane Fiskalnog vijeća na državnom nivou. Pristupanje EU i dalje predstavlja ulaznu tačnu za reformu vladavine.

38. **Vladavina zakona je takođe pojačana, ali sudovi u BH su spori po pod-regionalnim standardima.** Javno povjerenje u pravosudni sistem je u skromnoj mjeri poboljšano i veće je nego u susjednim zemljama, kako pokazuju ankete sprovedene među firmama i u opštoj javnosti. Međutim, firme navode nezadovoljstvo sporim sudskim procesima. Prema izvještaju *Doing Business* 2011, za naplatu neizmirenih potraživanja putem suda potrebno je oko 19,5 mjeseci. U najnovijem izvještaju o napredovanju iz EC navodi se da „razvoj nezavisnog i djelotvornog sudstva u skladu sa evropskim standardima i dalje je u ranim fazama. Neophodno je da se ulože značajni naponi da bi se osigurala implementacija strategije za reformu pravosudnog sektora. Fragmentirani zakonski okvir u cijeloj zemlji i nedostatak jedinstvenog budžeta ograničava djelotvornost. Zaostali nagomilani slučajevi i politički pritisci na pravosudni sistem i dalje predstavljaju izvor bojazni“.¹¹

39. **Zadovoljstvo građana javnim uslugama je značajno povećano u posljednje vrijeme, ali „mala korupcija“ u javnim uslugama, prema navodima iz Ankete o životu u tranziciji iz 2010. godine, i dalje zabrinjava.** S druge strane, navodi se određeno povećanje učestalosti nezvaničnih plaćanja, posebno u javnom sistemu zdravstvene zaštite. Prema anketi Globalni barometar korupcije iz 2010. godine koju je proveo Transparency International, 23 procenta ispitanika iz BH navode da su dali mito u prethodnih 12 mjeseci (u poređenju s 5 procenata u Hrvatskoj; 16 procenata na Kosovu; 17 procenata u Srbiji i 21 procenat u BJR Makedoniji), čime se BH svrstava u grupu zemalja sa srednjim nivoom „korupcije manjeg obima“.

40. **Iako je BH poduzela značajne napore radi povećavanja stepena preuzimanja odgovornosti u vlasti, korupcija i dalje predstavlja ozbiljan problem.** U izvještaju EC o napredovanju iz 2010. godine navodi se da je BH „počela da rješava pitanje korupcije kroz usvajanje ažurirane strategije za borbu protiv korupcije, te kroz imenovanje vršioca dužnosti direktora koji nadgleda implementaciju i uspostavljanje agencije za borbu protiv korupcije. Međutim, korupcija i dalje preovlađuje u mnogim oblastima i predstavlja ozbiljan problem u cijelom javnom i privatnom sektoru. Politike i mjere za borbu protiv korupcije nisu adekvatno implementirane“.¹² Ipak, došlo je do smanjenja učestalosti korupcije koja pogađa firme. Najnoviji krug ankete BEEPS (iz 2008. godine) je pokazao da se navedena učestalost mita značajno smanjila od 2005. godine i da je niža od prosjeka za regiju ECA i jugoistočnu Evropu, iako je i dalje iznad nivoa iz zemalja EU 10. Navedena učestalost nezvaničnih plaćanja je najveća za dobivanje

¹¹ Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine iz 2010. godine (SEC) 2010, 1331, str. 12-14

¹² Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine iz 2010. godine (SEC) 2010, 1331, str. 14-15

građevinskih dozvola (14 procenata firmi je navelo da su takva plaćanja učestala), dobivanje priključka na električnu energiju (13 procenata) i dobivanja dozvola za uvoz (9 procenata).

41. **U Izvještaju SIGMA 2010¹³ navodi se da „Zakon o javnim nabavkama koji je usvojen 2004. godine u opštem slučaju je u skladu sa osnovnim principima sistema javnih nabavki EU, iako i dalje postoji određeni broj neusklađenosti“.** Implementacija Zakona o javnim nabavkama (PPL) treba da se unaprijedi, a centralne institucije za javne nabavke (Agencija za javne nabavke i Tijelo za reviziju nabavki) nisu u dovoljnoj mjeri proaktivne u objavljivanju informacija o sistemu javnih nabavki i u obezbjeđivanju praktične pomoći za ugovorne institucije (i privredne subjekte). Administrativni kapaciteti ugovornih institucija i profesionalne sposobnosti službenika za nabavke za adekvatnu implementaciju sistema i dalje su nezadovoljavajuće. Poslovna zajednica BH smatra da su prakse javnih nabavki često neprofesionalne, podložne korupciji i političkim pritiscima. Međutim, otkako je Zakon o javnim nabavkama 2004. godine usvojen, nije došlo do značajnih promjena zakonskog okvira za javne nabavke, a nije došlo ni do značajnijeg napretka u oblasti javnih nabavki.

42. **U većini oblasti upravljanja javnim finansijama (PFM) ostvaren je napredak, iako su i dalje prisutne prilike za daljnje jačanje.** Određeni prioriteti na koje je Svjetskoj banci ukazana pažnja uključuju sljedeće: razmjenu znanja i obuku o reviziji učinka za vrhovna tijela za reviziju; jedinstvene alate za makroekonomsko prognoziranje, posebno za javne prihode; unapređenja centralizovanih sistema isplate plaća; internu reviziju programski zasnovanih aktivnosti; upravljanje kapitalnim investicijama u kantonima; implementaciju računovodstvenih standarda IPSAS; izradu i implementaciju zakona o fiskalnoj odgovornosti. Identifikovane su slabosti u radu PFM u vezi sa kojima bi usmjerena tehnička podrška mogla da pomogne. Konkretno, podrška za unapređivanje funkcionisanja globalnog finansijskog okvira, unapređivanje kvaliteta i konzistentnosti finansijskih informacija i jačanje sistema i standarda u kojima učestvuje više vlada, nude prilike za angažman u prioritetnim oblastima koje bi mogla da imaju značajan uticaj. Koristi bi takođe bilo i od napora uloženi na unapređivanju finansijskog upravljanja, vladavine i nadzora u preduzećima u državnom vlasništvu i koncesijama, u vidu nadgradnje nad pregledom Svjetske banke iz 2007. godine.

Transportna infrastruktura

43. **Razvojna strategija BH uvida značaj povećanja transportnih kapaciteta.** Kao najveći prioritet navodi: „*ostvarivanje i povećanje mobilnosti roba i ljudi, i davanje doprinosa sveukupnom održivom socijalnom i ekonomskom razvoju*“.¹⁴ Zemlja se stoga obavezala na ambiciozan program unapređenja transportnih kapaciteta i ispunjavanje Standarda transportne politike EU. 2010. godine Banka je uradila Pregled sektora transporta¹⁵ u svrhu jačanja dijaloga unutar BH o izradi nacionalne transportne politike, koji se fokusirao na sljedeće oblasti.

- **Ceste:** Oko polovina cestovne mreže u BH je u dobrom stanju. Veliki dio mreže je obnovljen nakon završetka rata, uglavnom putem vanjskog finansiranja, što je dovelo do značajnog poboljšanja stanja cesta. Ipak, hitna priroda intervencija je uslovljavala korištenje osnovnih tehnika, uglavnom krpljenja i presvlačenja habajućeg sloja. To je posebno bio slučaj u ruralnim područjima – oko milion građana BH ne može doći na drugi kraj svog sela ili grada asfaltnom cestom. Institucionalna struktura sektora je složena i skupa. Postoji previše institucija u BH, s odvojenim aranžmanima za autoceste u oba entiteta. Drugo značajno pitanje je sigurnost na

¹³ SIGMA je zajednička inicijativa Evropske unije (EU) i Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), koju najvećim dijelom finansira EU.

¹⁴ Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine za 2010. godinu (SEC) 2010, 1331, str. 102

¹⁵ Bosna i Hercegovina: Put ka Evropi – Pregled sektora transporta; 2010. godine

cestama, pošto saobraćajne nesreće koštaju BH 1,5 do 2 procenta BDP-a, i sada predstavljaju drugi po veličini uzrok smrti i povreda. Nedavno usvajanje Strategije za bezbjednost na putevima za period od 2009. do 2013. godine i Zakona o bezbjednosti cestovnog prometa RS u Narodnoj Skupštini RS predstavljaju korak u pravom smjeru.

- **Željeznica:** Željeznica bi mogla da predstavlja značajan dio transportnog sistema BH. Zapravo i putnički i teretni saobraćaj su u porastu, a projekcije prije krize iz 2008. godine su ukazivale na udvostručavanje teretnog saobraćaja do 2015. godine. Međutim, prugama je potreban remont, a tunelima i mostovima treba rehabilitacija. Upravljanje sektorom je, opet, veoma decentralizirano, sa željezničkom kompanijom u svakom entitetu, te Željezničkom korporacijom na državnom nivou, koja je uspostavljena 1998. godine, ali koja ima vrlo malo konkretnih nadležnosti i ograničen budžet i osoblje. Za razliku od nje, obje entitetske željezničke kompanije imaju prekobrojno osoblje.
- **Riječna plovidba:** BH ima razgranatu mrežu vodotoka koji omogućavaju efikasan i održiv vid transporta roba i ljudi unutar i izvan zemlje. Na primjer, prije rata, rijeka Sava, koja protiče kroz Sloveniju, Hrvatsku, BH i Srbiju, imala je glavnu ulogu u regionalnoj transportnoj mreži. Ukupan teret prevezen rijekom u 1990. godini iznosio je 5,2 miliona tona; do 2008. godine obim je spao na 400.000 tona. Svjetska banka upravo priprema Projekt za plovnost rijeke Save sa ciljem povećavanja stepena plovnosti rijeke Save i obezbjeđivanja alternativnog transportnog koridora koji bi BH povezao sa susjednim zemljama, Hrvatskom i Srbijom. Ta regionalna operacija se priprema i finansira u saradnji sa EC.

Energetika

44. **Energetski sektor karakteriziraju visoki energetski intenzitet, velike emisije ugljika i značajni potencijali za unapređenje energetske efikasnosti.** Elektro-energetski sektor BH ne samo da može u potpunosti zadovoljiti domaće potrebe, već i izvoziti značajne količine električne energije na regionalno tržište. Od oko 4.000 MW instaliranih kapaciteta, jedna trećina otpada na hidro potencijale, a ostalo su termo potencijali. BH ima značajne rezerve uglja, ali njeni rudnici su u značajnoj mjeri neefikasni, a, dijelom zbog smanjenja potražnje, proizvodnja uglja je više nego prepolovljena u odnosu na nivoe iz 1990-tih. Gotovo sva nafta se uvozi i oko 80 procenata se koristi u transportnom sektoru. Što se tiče zemnog gasa, koji se uglavnom koristi za grijanje, BH zavisi od samo jednog dobavljača, što je čini osjetljivom tokom zimskih prekida snabdijevanja. Toplane zagrijavaju oko 12 procenata domaćinstava, dok se ostatak grije na struju, drva ili plin.

45. **Tri komunalna preduzeća za generisanje i distribuciju električne energije generalno dobro rade, kako u operativnom, tako i finansijskom smislu.** Nedavne mjere su takođe pomogle da se prenosna mreža uskladi s obavezama u okviru Sporazuma energetske zajednice. Ipak, i dalje postoje izazovi, među kojima su i:

- **Investiranje u nove elektroenergetske objekte.** U toku narednih osam godina BH treba da investira oko 6 milijardi € za rehabilitaciju i izgradnju novih elektroenergetskih postrojenja, što će zahtijevati finansiranje iz privatnog sektora.
- **Unapređenje efikasnosti energije.** Zgrade imaju slabu izolaciju i uštede vezane za to bi mogle da premaše 30 procenata. Akcija vrijedna truda bi mogla početi povećanjem energetske efikasnosti javnih objekata. Energija koja se uštedi efikasnijim krajnjim korištenjem bi mogla biti raspoloživa za izvoz.

- **Razvoj obnovljivih resursa.** Iskorištavanje značajnih hidro potencijala, kao i snage vjetra, kroz usvajanje prikladnih politika, ulaznih tarifa i mehanizama poticaja, te korištenje prednosti potencijalnih prihoda od prodaje smanjenja emisije ugljika. Međutim, BH još uvijek nije uspostavila DNA – nacionalno tijelo za trgovinu emisijom, čime je uskraćena za potencijalne prihode od prodaje smanjenja emisije ugljika.
- **Rješavanje dugotrajnog spora o strukturi i upravljanju preduzećem za prenos (Elektroprenos).** To će biti od ključnog značaja za privlačenje značajnijih privatnih investicija.
- **Uvođenje mjera za ublažavanje i prilagođavanje na klimatske promjene.** BH je osjetljiva na uticaje klimatskih promjena. Prioritetne mjere ublažavanja bi uključile: energetska efikasnost, smanjenje gubitaka, razvoj vodoprivredne infrastrukture, te mjere prilagođavanja za unapređenje sigurnosti brana.

Poljoprivreda

46. **Iako je njen udio u ekonomiji relativno mali, poljoprivreda zapošljava veliki dio ekonomski aktivnog stanovništva.** Udio poljoprivrede u ekonomiji je opao s 15,1 procenat 1999. godine na 9,8 procenata 2007. godine. Anketa radne snage iz 2010. godine procjenjuje da na poljoprivredni sektor otpada 19,7 procenata zaposlenosti u BH, u poređenju s 49 procenata u sektoru usluga i 31 procenat u industriji¹⁶. Većina zaposlenosti u poljoprivrednom sektoru otpada na neformalnu ekonomiju; a prirodna poljoprivreda još uvijek ima značajnu ulogu kao socijalni amortizator.

47. **Usitnjeni posjedi obradivog zemljišta i slabo definirana imovinska prava potkopavaju razvoj ruralnih tržišta.** Gazdinstva u BH su generalno mala i usitnjena. Zapravo, prosječna veličina gazdinstva u BH je danas manja nego što je u južnoj Evropi bila tokom 1970-tih. Na malim gazdinstvima je teže ostvariti dovoljan obim proizvodnje da bi bila komercijalno održiva, da bi se integrirala u lanac vrijednosti ili da bi se zaradilo dovoljno da se može ulagati u moderne proizvodne metode. Konsolidacija zemljišta je otežana slabim rezultatima privatizacije državnih kombinata i neizvjesnostima u vezi s vlasništvom nad zemljištem.

48. **BH treba da bolje iskoristi značajan potencijal ovog sektora, uključujući puno iskorištavanje pristupa evropskim tržištima.** Poljoprivredni proizvodi imaju sve veću vrijednost zbog visokih cijena hrane na međunarodnim tržištima. Štaviše, BH ima potencijalne komparativne prednosti zbog relativno niskih troškova zemljišta i radne snage i strateškog položaja za proizvodnju visokovrijednih proizvoda za domaća i EU tržišta. Vlasti su takođe poboljšale zakonski i institucionalni okvir na polju sigurnosti hrane i veterinarskih i fito-sanitarnih službi, ali još više treba da bude urađeno.

49. **Potrebna je kvalitetna ruralna infrastruktura da bi se proizvođači i prerađivači uvezali s domaćim i stranim tržištima.** Ruralna infrastruktura koja je ispod standarda, uključujući sisteme navodnjavanja i odvodnje, te ceste, ograničava rast i razvoj poljoprivrednog sektora. Na primjer, iako se BH smatra zemljom bogatom vodom, nedovoljno vodosnabdijevanje je 2005. godine rezultiralo većim gubicima za agro-biznis u BH nego u bilo kojoj drugoj zemlji regije ECA. Uz to, BH, poput ostalih zemalja Jugoistočne Evrope, treba plan i u vezi s klimatskim promjenama.

Otvaranje radnih mjesta, vještine i opozivanje rada

¹⁶ BH Agencija za statistiku, Anketa radne snage 2010. godine, str. 38

50. **Jedna od zapanjujućih karakteristika tržišta rada u BH je koliko malo ljudi traži posao.** Stopa aktivnosti – procenat radno sposobnog stanovništva koje traži posao – iznosi 44 procenta; to je značajno ispod stopa u drugim zemljama u regiji. Socijalni i psihološki uticaj rata je jasan; mnogi navode post-konfliktnu traumu kao razlog za to što ne traže zaposlenje. Dodatni faktori uključuju percepciju teškoće pronalaska posla, primanje doznaka iz inostranstva, te velikodušni sistem gotovinskih socijalnih davanja. Među onima koji traže posao, 87 procenata nezaposlenih je nezaposleno duže od 12 mjeseci. I u tom smislu efekti rata su i dalje prisutni, pošto su više od jedne četvrtine prijavljenih nezaposlenih demobilizirani borci, članovi porodica poginulih boraca ili lica sa invaliditetom kao posljedicom rata. Istovremeno, i što možda najviše zabrinjava, postoji velik nivo nezaposlenosti mladih – oko 47 procenata mladih u dobi 15-24 godine su bez posla. Ova cifra, u kombinaciji s jednim od najnižih stopa upisa na fakultete u regiji ECA, znači da veliki broj mladih niti radi, niti studira. To predstavlja značajnu prijetnju po dugoročnu konkurentnost BH.

51. **Podaci navode nedostatak vještina za suočavanje sa izazovima koje nosi globalizovana ekonomija.** Visoko obrazovanje u BH se isplati. Između 2008. i 2010. godine ekonomija je ustvari *otvarala* radna mjesta za one s visokim obrazovanjem. To je evidentno iz naglog pada broja nezaposlenih s visokim obrazovanjem u periodu 2006-2008. godine, koji se poklopio s povećanjem broja visoko-obrazovanih – drugim riječima, iako je veći broj fakultetski obrazovanih tražio posao, veći procenat ga je i našao. Evidentne su potrebe za još više fakultetski obrazovanih ljudi. Anketa firmi iz 2009. godine je pokazala da je 83 procenta ispitanika odgovorilo da imaju nepopunjena radna mjesta za kvalificiranu radnu snagu. Razlog koji većina firmi navodi zašto nije mogla popuniti upražnjena radna mjesta je vezan za vještine (posebno tzv. „meke“ vještine), a ne za plaće, mobilnost radne snage ili fleksibilnost zapošljavanja. Uz to, nedostatak vještina je najakutniji u većim firmama i firmama koje izvoze.

52. **Postoje i značajne implikacije vezane za rod.** Ženska radna snaga je u opštem slučaju bolje obrazovana od muške. U FBH, na primjer, gdje žene rade na radnim mjestima koja zahtijevaju veće vještine od radnih mjesta koja zauzimaju muškarci, zatvaranje radnih mjesta na donjem kraju distribucije vještina i otvaranje radnih mjesta na vrhu ukazuje na to da je sada zaposleno 20 procenata više žena s fakultetskim obrazovanjem, od onih s osnovnim obrazovanjem ili sa manje od osnovnog obrazovanja.

53. **Da bi se održala međunarodna konkurentnost unutar aranžmana koji uključuje valutni odbor, vlasti se sada suočavaju s izazovom smanjenja relativno visokih stopa socijalnih doprinosa, ali im je teško pronaći fiskalni prostor za to obzirom na ranije skokove troškova plaća i transfera.** Naplata socijalnih doprinosa je pojednostavljena i sada se prenosi na jedinstveno mjesto za naplatu u entitetskim poreskim upravama. To doprinosi poštovanju obaveza i smanjenju utaje (npr. poslodavac ne može platiti neki porez, a da ne plati i sve pripadajuće socijalne doprinose). Ipak, stope socijalnih doprinosa su znatno više nego svi ostali porezi u BH i više u poređenju s drugim zemljama. Za sve socijalne doprinose, kombinirana stopa u FBH iznosi do 41,5 procenata bruto plaće. To je više nego u RS (33 procenta) ili od prosjeka za OECD (29,5 procenata) ili od prosjeka za EU-8 (38,1 procenat). Porez na potrošnju (PDV) u BH iznosi 17 procenata, dok su stope poreza na dohodak preduzeća i dohodak pojedinaca po 10 procenata. Vlasti posljednjih godina pokušavaju smanjiti stope socijalnih doprinosa i uspjele su smanjiti stopu doprinosa za slučaj nezaposlenosti s 2,5 na 1,5 procenat. Ipak, u svjetlu povećanja tekućih rashoda na transfere i ukupne potrošnje na plaće, nema fiskalnog prostora za ozbiljnije smanjenje.

54. **Jedna od posljedica visokih stopa socijalnih doprinosa je veliki neformalni sektor u BH.** Razlika između dvije različite mjere nezaposlenosti (zvanično prijavljena nezaposlenost tj. „administrativna nezaposlenost“ u odnosu na nezaposlenost mjerenu Anketom radne snage po metodologiji ILO-a) daje uvid u obim neformalne zaposlenosti. Trenutno administrativni podaci pokazuju

stopu nezaposlenosti od 41 procenat, dok LFS ukazuje na nezaposlenost od 27 procenata. Kako sada stvari stoje, motivacioni faktori su postavljeni tako da pogoduju neformalnosti. Poslodavac je motiviran da ne prijavi zaposlenog da bi uštedio na visokim stopama socijalnih doprinosa, a zaposleni su spremni da se saglase sa takvim aranžmanom da bi mogli da se prijavite kao nezaposleni i ostvaruju pravo na besplatno zdravstveno osiguranje. Kao posljedica toga, stopa „registrovane“ nezaposlenosti je znatno više od stope koja se mjeri Anketom radne snage. Omjer onih koji rade u zvaničnom sektoru i plaćaju doprinose i onih koji imaju pravo na zdravstvenu zaštitu je oko 1 : 5. Sistem zdravstvenog osiguranja, koji se u potpunosti financira iz socijalnih doprinosa, u sadašnjim okolnostima s velikom sivom ekonomijom, ne samo da je nepravedan, već i ugrožava konkurentnost firmi i stimulira neformalnost.

55. **Uključenost vlade u aktivne politike tržišta rada je nedovoljna i fragmentirana.** Ključne institucije odgovorne za tržišta rada su entitetski zavodi za zapošljavanje, koji se financiraju iz doprinosa poslodavaca. Međutim, ta se sredstva u velikoj mjeri koriste za na pravima zasnovane gotovinske transfere, koji malo doprinose otvaranju radnih mjesta. Na primjer, u 2008. godini FBH je potrošila 17 puta više na gotovinske transfere, uglavnom nezaposlenim demobiliziranim borcima, nego na aktivne mjere tržišta rada. U RS taj je omjer bio 2 prema 1 u korist gotovinskih transfera. Nije iznenađujuće da mali broj onih koji traže posao i još manje poslodavaca koristi usluge zavoda na posredovanju pri zapošljavanju.

B. Unapređenje pružanja javnih usluga i ostvarivanje inkluzivnijeg rasta

56. **I pored velikih napora na rekonstrukciji, nedovoljna lokalna infrastruktura i nedovoljno pružanje lokalnih usluga doveli su do toga da mnogo ljudi nema pristup osnovnim uslugama.** Više od jedne trećine građana BH nema pristup tekućoj vodi ili uklanjanju otpada. Manje od petine ruralnog stanovništva je povezano na javne kanalizacione sisteme, a jedno od pet ruralnih domaćinstava koristi vanjski zahod. U mnogim slučajevima, neadekvatno odlaganje otpada nameće prijetnju po zdravlje i okoliš. Svake godine u zemlji se proizvodi dva do tri miliona tona čvrstog otpada, ali samo dvije trećine domaćinstava ima redovne usluge odvoza otpada. Kao rezultat toga, ljudi pale smeće ili ga bacaju na divlje deponije, zagađujući zemljište, prostor uz ceste, te rijeke.

57. **Na lokalnom nivou se ostvaruje napredak.** Oba entiteta su usvojila zakone o lokalnoj upravi koji pojašnjavaju funkcionalne nadležnosti općina i izvore njihovih prihoda. Od posebnog su značaja bili uvođenje PDV-a, dalje revizije Uprave za indirektno oporezivanje, te reforme općinskog zaduživanja, što je institucionaliziralo stabilnije i autonomnije izvore prihoda za općine. Ključni preostali izazov je uspostavljanje odgovornosti. Vlasti na višem nivou mogu raditi s općinama na uspostavljanju minimalnih standarda usluga – i procjeni fiskalnih resursa koji bi bili potrebni za njihovo ispunjavanje. Građansko društvo može imati aktivniju ulogu; neke općine organiziraju javne rasprave, imaju kanale povratnih informacija i ombudsmane, radi omogućavanja iznošenja bojazni i ideja. Uz to, razvojni partneri mogu promovirati sistematska mjerila za pružanje usluga i učinak u upravljanju javnim finansijama.

58. **Političke motivacije se takođe popravljaju.** Pružanje javnih usluga će se poboljšati tek kad korisnici budu u mogućnosti slati jasne signale onima koji su odgovorni za njihovo pružanje i kad davalac usluge bude motiviran da odgovori. To se posebno izbjegavalo u BH obzirom da su etničke politike uglavnom prevladavale nad drugim pitanjima. Rast broja općina u kojima se načelnici biraju direktnim izborom jedan je od izvora optimizma, obzirom da će kandidati i njihove političke stranke – kojima trebaju glasovi i izvan njihove etničke baze - biti skloniji vođenju kampanja o efektivnom pružanju usluga. NVO-i i građansko društvo su takođe dobro pozicionirani da zahtijevaju dobar rad općina. Pojava statutarnih tijela, koja se nazivaju mjesne zajednice, uspostavljenih Zakonom o lokalnoj samoupravi, za ostvarivanje veze između građana i tijela vlasti, predstavlja u sve većoj mjeri efektivan mehanizam za

pokazivanje zadovoljstva korisnika. To, zauzvrat, ohrabruje novoformirane organizovane grupe građana, kao mjesta za praćenje i komentiranje pružanja javnih usluga od strane građana.

Okvir 1: Rodni dispariteti u BH: Lekcije za podršku Svjetske banke - Registracija zemljišta

Široko je raširena percepcija da su rodni dispariteti u regionu ECA manje relevantni nego u drugim dijelovima svijeta, zbog socijalističkog nasljeđa u regionu. Razmatrajući široki spektar ishoda vezanih za rod, vidi se da, iako rodni dispariteti u regionu ECA nisu toliko upečatljivi kao u drugim dijelovima svijeta, rodna ravnopravnost još uvijek nije postignuta. BH nije u tome izuzetak. Bez obzira na relativno viši stepen upisa djevojčica u srednju školu u odnosu na dječake, u opštem slučaju za žene je manje vjerovatno da će učestvovati na tržištu rada (njihovo učešće iznosi 80 procenata učešća muškaraca). Za one žene koje su aktivne na tržištu rada mnogo je vjerovatnije da će biti nezaposlene nego za muškarce sa istim karakteristikama. One koje imaju posao često rade nisko kvalitetne poslove (11 procenata žena, u poređenju sa gotovo nimalo muškaraca, imaju neplaćeno zaposlenje). Ipak, u BH, kao i drugdje, učinci žena su u velikoj mjeri heterogeni. U javnom sektoru, na primjer, koji u BH u tipično slučaju obezbjeđuje bolje plaćene i sigurnije zaposlenje nego privatni sektor, za žene je jednako vjerovatno da će raditi kao i za muškarce. Uz to, razlike u indikatorima tržišta rada za žene sa visokim obrazovanjem mnogo su manji nego za ostale, što ukazuje na to da bi postojeće "pozitivne razlike" u upisu mogle da dovedu do mnogo boljih rezultata za mlađe grupacije žena. Međutim, neophodno je sa određenim stepenom pažnje pristupiti tumačenju tih nalaza. Razmotrite, na primjer, pitanje zemljišta. Novije analize sprovedene kao dio podrške Svjetske banke za projekat zemljišne registracije ukazuju da, iako su zakonska prava žena zaštićena (tj. postoje zvanične institucije koje podržavaju rodnu ravnopravnost), tradicija često daje prednost muškom nasljeđivanju imovine, tako da se žene odriču svojih prava na nasljedstvo u korist svoje braće (tj. nezvanične institucije onemogućavaju djelotvorno implementiranje zakona). Prema tome, kreiranje projekata i reformi koje rade i koje pružaju podršku rodnoj ravnopravnosti zahtijeva svijest i svjesne napore na identifikaciji prepreka koje bi mogle da spriječe učešće žena. Rodni pregledi drugih elemenata portfelja će biti sprovedeni redovno kao dio nove regionalne programske aktivnosti monitoringa roda, koja se uvodi za period nove strategije CPS.

Što se tiče detalja pregleda projekta zemljišne registracije, naredni projekt zemljišne registracije podržavao bi kampanju za komunikacije sa ciljem povećavanja stepena svijesti u javnosti o zakonskim pravima žena, informacione sisteme koji bi prikupljali i pratili podatke odvojeno po rodu, te široko učešće građanskog društva sa ciljem sprovođenja rodnih ocjena radi dobijanja dubljeg razumijevanja prepreka za ženska imovinska prava u BH.

Obrazovanje

59. **Dejtonski sporazum definira složene aranžmane vladavine u obrazovnom sektoru.** Država nema nadležnosti u pitanjima obrazovanja koja se rješavaju na entitetskom nivou. Decentralizacija je čak i naglašenija u FBH. Svaki od deset kantona je nadležan za sva pitanja obrazovanja i među njima postoji malo koordinacije. Ovaj izuzetno decentralizirani sistem, posebno u FBH, rezultira nepravičnom – i u sve većoj mjeri neefikasnom – potrošnjom na obrazovanje. To je pogoršano oštrim smanjenjem broja stanovnika školske dobi u prethodnoj deceniji, što rezultira malim razredima i malim omjerom broja učenika i nastavnika, ostavljajući previše sredstava za srednje i osnovne škole, ali premalo za više i visoko obrazovanje.

60. **Neefikasnosti obrazovnog sistema u BH potkopavaju konkurentnost, ali ostvaruje se napredak.** Državna i entitetske vlade rade na uspostavljanju nacionalnih standarda za sistem ocjenjivanja učenika; i od 2007-2010. godine, BH je bila uključena u Međunarodnu studiju trendova u matematici i prirodnim naukama (TIMSS)¹⁷. Na nivou visokog obrazovanja, BH je 2007. godine usvojila Okvirni

¹⁷ Iako se test daje za 4. i 8. razred, u BH su ga radili samo učenici 8. razreda.

zakon o visokom obrazovanju, koji daje zakonsku osnovu za uspostavljanje dvije nove institucije na državnom nivou za koordinaciju i pružanje podrške za razvoj visokog obrazovanja i zakonsku osnovu za integraciju autonomnih fakulteta. Zakon takođe potvrđuje opredjeljenost BH prema ciljevima Bolonje, koji uključuju kretanje ka standardima EU.

61. **BH mora takođe osigurati da škole ne pogoršavaju socijalne tenzije.** Još jedan veliki izazov, koji uz to ima dugoročne implikacije za zemlju, odnosi se na to kako zemlja provodi obrazovanje raznolikog stanovništva u BH. Posljednjih godina se bilježe slučajevi zabrinjavajuće etničke segregacije u nastavnom programu. Na primjer, u FBH, modelom „dvije škole pod jednim krovom“ u određenim zajednicama, djeca etnički Hrvati i Bošnjaci pohađaju odvojene razrede u istoj školskoj zgradi i fizički su odvojeni jedni od drugih, s odvojenim ulazima u školu, odvijanjem nastave po različitim programima u različitim smjenama ili odvojenim dijelovima škole.

Zdravstveni sektor

62. **Zdravstveni ishodi u BH generalno zaostaju za drugim zemljama u regiji.** Stopa smrtnosti djece i dojenčadi je u padu, ali te stope su i dalje oko dva puta veće nego kod zemalja novih članica EU.¹⁸ BH je, poput mnogih zemalja u regiji, takođe pogođena visokim stopama mortaliteta i morbiditeta od nezaraznih bolesti, koje su u znatnoj mjeri vezane za izbor stila života, kao što je konzumiranje duvana ili alkohola. Međutim, zdravstveni sistem, koji zadržava svoj fokus na specijalističke kurativne usluge (a ne na primarnu zdravstvenu zaštitu), ne rješava u potpunosti ove izazove.

63. **Zdravstveni rashodi rastu po neodrživoj stopi i opterećuju i javni i kućni budžet.** Potrošnja na zdravstvo u BH je porasla sa 6,9 procenata BDP-a u 2000. godini na procijenjenih 10,3 procenta u 2008. godini. Oko 60 procenata tih rashoda se plaća iz javnih sredstava, a javni rashodi na zdravstvo u ovom periodu su porasli sa 6,4 na 14 procenata rashoda generalne vlade. Preostali dio (41,8%) se financira iz kućnog budžeta domaćinstava kroz isplate iz džepa. Potrošnja na zdravlje ima efekat osiromašenja za znatan broj domaćinstava u BH. Javni budžet za zdravstvo se gotovo u potpunosti finansira iz doprinosa za socijalno osiguranje koji se ubire od poslodavaca i iz plaća uposlenika. Obzirom na mali udio formalno zaposlenog stanovništva, stope socijalnih doprinosa od 16,5 procenata u FBH i 12,5 procenata u RS i dalje su visoke. Visoke stope doprinosa koje se plaćaju na rad, same po sebi predstavljaju barijeru za otvaranje većeg broja radnih mjesta u formalnom sektoru iz kojih se ostvaruju prva.

64. **Zdravstveni sistem u BH i dalje je u velikoj mjeri fragmentiran, što rezultuje nejednakostima, neefikasnošću i slabim upravljanjem.** Dejtonski sporazum je propisao da bi entiteti trebalo da budu odgovorni za regulisanje, organizaciju, finansiranje i pružanje usluga. U FBH je odgovornost za zdravstvene usluge dalje delegirana na kantone, tako da zdravstveni sektor u FBH uključuje Ministarstvo zdravlja FBH, 10 kantonalnih ministarstava zdravlja, Solidarni fond zdravstvenog osiguranja FBH, 10 kantonalnih fondova zdravstvenog osiguranja, te 11 zavoda za javno zdravstvo. Zdravstveni sistem u RS je centralizovan na entitetskom nivou, sa jedinstvenim Fondom zdravstvenog osiguranja RS, Ministarstvom zdravlja, te Zavodom za javno zdravstvo. Distrikt Brčko ima Odjeljenje za zdravstvo i zaseban Fond zdravstvenog osiguranja. FBH troši gotovo dvostruko više po stanovniku od RS, a razlike u davanjima koja se nude su vrlo male. Unutar FBH postoje upečatljivije varijacije, pošto se potrošnja kreće od 608 KM per capita u Sarajevu, do između 356 i 227 KM per capita u drugim kantonima. Zdravstvenim sektorom FBH i dalje se slabo upravlja, pošto on nema instrumente za dovoljno regulisanje minimalnih zahtjeva zdravstvenog sistema za kantone, monitoring učinka i smanjivanje

¹⁸ Smrtnost djece (ispod 5 godina) se procjenjuje (2008. godine) na oko 15 djece na 1.000 živorođenih, a dojenčadi (0-1 godine) na oko 13 na 1.000 živorođenih. Analogne brojke za nove zemlje članice EU su 7,9, odnosno 6,6.

poduplavanja administracije. Iako u slučaju RS fragmentacija ne predstavlja ključnu prepreku, još uvijek postoji prostor za unapređivanje koordinacije i upravljanja unutar i među zdravstvenim objektima i za korištenje informacija za prilagođavanje modela pružanja usluga, sa ciljem unapređivanja programa javnog zdravstva i poboljšavanja njihovog sistema za evaluaciju učinka.

65. Vlasti implementiraju strategije uvođenja pružanja usluga putem modela porodične medicine u cilju unapređenja kvaliteta primarne zdravstvene zaštite. Međutim, još uvijek nije došlo do značajnijih promjena načina finansiranja primarne zdravstvene zaštite, iako je bilo pokušaja prelaska na sistem kapitacije. Vlasti oba entiteta razmatraju opcije za unapređenje ugovaranja, uključujući korištenje međunarodnog sistema klasifikacije pacijenata za mjerenje učinka bolnica. U nekim drugim pravicima, politike dvaju entiteta se razlikuju. RS je nedavno uradila i implementira standarde sigurnosti bolnica. FBH razvija instrumente koordinacije, kao što je izrada standardnih obrazaca i metodologije ugovaranja s bolnicama.

Socijalna davanja

66. BH troši više na mreže socijalne sigurnosti nego gotovo bilo koja druga zemlja u regiji ECA. S 3,3 procenta BDP-a, izdaci BH za gotovinske transfere za socijalnu zaštitu koji nisu zasnovani na doprinosima, duplo su veći od prosjeka za regiju ECA od 1,6 procenta i značajno veći od prosjeka za OECD od 2,5 procenta. Ovaj nivo potrošnje je fiskalno neodrživ, ekonomski neefikasan i socijalno nepravedan. Ključni problem je u velika nesrazmjera naknada koje idu borcima i njihovim porodicama, koje se vode politikama zasnovanim na pravima. To rezultira slabim usmjeravanjem i malim uticajem na siromaštvo. Manje od 40 procenta sveukupnog socijalnog budžeta je usmjereno na najsiromašnijih 20 procenta stanovništva (među najnižim procentima u regiji ECA) – a preko 16 procenta naknada ide najbogatijoj petini stanovništva. Štaviše, gotovinski transferi su „pasivni“ – ne zahtijevaju pozitivne promjene ponašanja i nizu vezani za socijalne usluge. Generalno, ne motiviraju prelazak sa socijalnih programa na zapošljavanje; upravo suprotno, potiču negativnu motivaciju za dugotrajnu zavisnost od naknada.

Penzije

67. BH dijeli više izazova koji se odnose na penzijski sistem sa drugim privredama u tranziciji. Oba entiteta su pogođena starenjem stanovništva, pri čemu stanovništvo duže živi i prima naknade, dok niska stopa nataliteta i iseljavanje smanjuju radnu snagu i prihode od doprinosa. Oba su pogođena i problemom koji je uobičajen u zemljama u tranziciji, gdje su korisnici koji danas primaju penzije oni koji su bili radne dobi u toku socijalističkog perioda, kada je većina ljudi radila u zvaničnom sektoru i uplaćivala doprinose, te stoga imaju pravo na penzije, dok je udio stanovništva koji je danas radne dobi i uplaćuje doprinose znatno manji. Kao posljedica, rashodi na penzije su veliki, dok su prihodi od doprinosa relativno manji, što rezultira potencijalnim deficitom u penzionom sistemu. Štaviše, kao i u drugim zemljama u tranziciji, u oba entiteta se javljaju značajni nivoi prijevremenog odlaska u penziju, što povećava broj korisnika. Pored toga, obzirom na ratnu prošlost BH, oba entiteta imaju veći procenat invalida, udovica i siročadi koji primaju penzije, što ima za krajnju posljedicu još veći broj ljudi ispod dobi za odlazak u penziju koji prima penzije.

68. Dodatni problemi su takođe evoluirali iz toga što su slična ograničenja implementirana na različite načine u dva entiteta. Neposredno nakon rata, da bi se spriječilo nagomilavanje dugova u penzijskom sistemu, nametnut je limit na isplatu penzija do nivoa prikupljenih prihoda u datoj godini. Limiti su naknadno ozakonjeni u oba entiteta i oni su i dalje na snazi sve do sada. Međutim, oni su implementirani na različite načine u dva entiteta, što je rezultiralo poremećajima, koji su posebno snažni u penzionom sistemu FBH.

Okvir 2: Podrška Banke za politički osjetljive reforme socijalnih davanja: Serija DPO

Neodrživ i regresivan sistem socijalnih davanja u BH je ključna prepreka za unapređenje fiskalnog učinka i konkurentnosti i socijalne ravnopravnosti već mnogo godina. Raniji pokušaji Banke da pomogne vlastima na reformi sistema socijalnih davanja nisu bili uspješni. Dobro organizirani protivnici, te višak prihoda nakon uvođenja PDV-a u 2006. godini, doveli su do preokreta u politici. Svjetska ekonomska i financijska kriza iz 2008. godine i fiskalni pritisak koji je proistekao iz nje u BH, nagnali su vlasti da se opet obrate Banci za pomoć. Banka je odgovorila, i u aprilu 2010. godine Odbor je odobrilo prvu u seriji programskih operacija za javne rashode, DPO. Prva operacija je iznosila 111 miliona USD – u vidu kombinacije resursa IDA-e i IBRD-a - i pružila je podršku za značajnu vladinu aktivnost na rješavanju dugotrajnog i politički osjetljivog problema.

Osim na stečenim iskustvima iz prethodnih neuspješnih pokušaja reforme, operacija DPO se zasnivala na kontinuiranom dijalogu o politikama baziranom na obimnim analitičkim aktivnostima, uključujući programsku procjenu siromaštva, Pregled javnih rashoda i institucija (PEIR) i rad na penzijama. Pratio ju je kredit IDA-e od 15 miliona USD za jačanje institucionalnog kapaciteta neophodnog za implementaciju reformi socijalne zaštite.

Kao dio operacije DPO1, vlade FBH i RS su poduzele značajne korake u pravcu racionalizacije postojećih programa gotovinskih transfera. Najprije i najvažnije, usvojile su okvirne zakone za usmjeravanje gotovinskih transfera da bi se pokrenuo prelazak s pristupa dominantno zasnovanog na pravima, na pristup zasnovan na potrebama za socijalnom pomoći. Okvirni zakoni su ojačali fiskalnu odgovornost uvođenjem obaveznog usmjeravanja prema potrebama, uzimajući u obzir *stvarne materijalne potrebe* podnosioca zahtjeva ili korisnika. Ključne reforme takođe uključuju procjenu fiskalnog uticaja svih novo-preuzetih obaveza, usklađivanje naknada prema inflaciji, a ne prema plaćama, i unapređenje upravljanja i odgovornosti putem uspostavljanja registra korisnika.

Oba entiteta poduzimaju korake na uspostavljanju prihodnog cenzusa i drugih mjera – međutim, stvarno smanjenje izdataka na naknade se tek treba provesti. Nespremnost za suočavanje s organiziranim protivnicima prije izbora održanih u oktobru 2010. godine i kašnjenje s formiranjem novih vlasti, koje je uslijedilo, usporavaju ostvarivanje napretka.

Banka i izabrane vlasti planiraju da to prate putem druge operacije DPO u toku FG12, u zavisnosti od ubrzane implementacije politika koje su uvedene u okviru operacije DPO1 i sveukupnog makro-ekonomskog okvira. Ključne aktivnosti obuhvataju: (i) izradu ažuriranih instrumenata za unapređenje usmjeravanja naknada na socijalno i ekonomski ugrožene; (ii) unapređenje rentabilnosti administracije naknada putem boljeg institucionalnog upravljanja, s krajnjim ciljem uspostavljanja jedinstvenog registra. Druga operacija iz serije DPO će vjerovatno raditi na reformi plaća u javnom sektoru i politika zapošljavanja i na penzionoj administraciji.

C. Održivo korištenje prirodnih resursa i klimatske promjene

69. **BH treba izraditi strategiju za zaštitu svojih prirodnih bogatstava za cijelu zemlju.** Prirodna blaga BH – uključujući predivne šume i obilje vode („Bosna“ – od riječi *Bosana* – datira iz vremena vladavine Rimljana i znači „voda“) – predstavljaju potencijalne izvore ekonomskog rasta od kritičnog značaja, ali i rizika. U aprilu 2009. godine EC je prezentirala okvir mjera prilagođavanja i politika smanjenja osjetljivosti EU na klimatske promjene. Predložene mjere se fokusiraju na razvoj institucija koje će pružati podršku sektorima za uspješno prilagođavanje na klimatske promjene. Svako buduće planiranje ili strategija rasta moraju uzeti u obzir posljedice globalnih klimatskih promjena.

70. **Danas je dominantni izazov u vezi s klimatskim promjenama za BH prilagođavanje na već postojeće promjene i uticaje koje će one vjerovatno imati na ekonomiju i život ljudi u BH.**¹⁹ BH je, kao i jugoistočna Evropa, uopšte, osjetljiva na klimatske promjene u četiri kritična područja:

¹⁹ Prema izvještaju Svjetske banke iz 2009. godine za regiju ECA “Upravljanje neizvjesnostima: Prilagođavanje na klimatske promjene u Evropi i centralnoj Aziji” – BH je rangirana u sredini liste zemalja regije ECA u smislu indeksa uticaja koji obuhvata relativnu jačinu budućih klimatskih promjena u odnosu na današnju prirodnu osjetljivost.

- **Energetika:** Oslanjanje BH na hidro-potencijal za proizvodnju električne energije (30-40%) ima implikacije po energetska sigurnost. Zemlja se može suočiti sa smanjenom proizvodnjom hidro-energije što može biti pogoršano povećanom urbanizacijom i potrebama za hlađenjem. Sigurnost brana i upravljanje akumulacijama mogu također biti pogođeni poplavama. Bujične poplave mogu imati privremeni uticaj na snabdijevanje električnom energijom. Čak i postrojenja koja ne proizvode hidro-energiju mogu biti pogođena iz razloga dostupnosti vode i/ili nedostatka vode za hlađenje. Sveukupno, to može dovesti do većih cijena energije i manje pouzdanog snabdijevanja.
- **Poljoprivreda:** Navodnjavana mala gazdinstva mogu biti teško pogođena sušama i valovima vrućine. Očekuje se da će klimatske promjene ugroziti konkurentnost BH. Projekcije prikazuju da glavna područja proizvodnje kukuruza na sjeveru BH mogu biti pogođena smanjenjem prinosa za 10 do 25 procenata. Na jugu, gdje se uzgaja voće i povrće, projekcije ukazuju da će, bez adekvatnog navodnjavanja, usjevi biti pogođeni još i više.
- **Vode:** BH je izuzetno bogata vodnim resursima, iako južni dio (Hercegovina) ima nizak nivo padavina, a sjeverne ravnice duž rijeka Save i Drine se suočavaju sa izazovima vezanim za strukturalno odvodnjavanje i kontrolu poplava. Bujične poplave se dešavaju u cijelom regionu. Sve velike rijeke dijele se sa susjednim državama. Vode i rijeke predstavljaju visoko vrijedan resurs, pošto su od suštinskog značaja za ekonomski rast i radna mjesta u poljoprivredi, proizvodnji električne energije iz hidro-potencijala, uzgoj ribe, te održivost ekosistema (turizam). BH se suočava sa velikim izazovima, konkretno: (i) zemlja treba da razvije svoje institucionalne i regulatorne okvire koji su u skladu sa direktivama EU o vodama i poplavama, te da razvije planove za integrirano upravljanje slivovima radi omogućavanja međusektorskog planiranja i saradnje – u vidu nadgradnje nad iskustvima dobijenim iz tekućeg Projekta upravljanja Neretvom i Trebišnjicom; (ii) veliki dio vodoprivredne infrastrukture treba da bude rehabilitovan ili modernizovan nakon dvije decenije zastoja u održavanju, koji je doveo do akumuliranja potreba; i (iii) klimatske promjene će dovesti do različitih obrazaca padavina i suša, što će zahtijevati prilagođavanje institucija i infrastrukture.
- **Šumarstvo:** Šumarstvo je i dalje značajan izvor preživljavanja u ruralnim područjima, kako u smislu direktnog zapošljavanja, tako i putem funkcija eko-sistema. Šume u BH se suočavaju s gubitkom drveća i degradacijom od ekstremnih vremenskih pojava i od kombinacije ranijeg topljenja snijega i vrelih suhих ljeta. Regionalne suše i promjena smjerova vjetra već povećavaju učestalost i intenzitet šumskih požara. Jaki vjetrovi, za koje se prognozira da će biti još snažniji, kako se klima bude mijenjala, ne samo da šire šumske požare, već i mogu doprinijeti njihovom izazivanju. Klimatske promjene također mogu dovesti do promjene distribucije vrsta drveća, koje se zatopljanjem sele prema većim nadmorskim visinama. Novi obrasci mogu također provocirati pojavu zaraza insektima, kao što se vidjelo u sjevernom pojasu, gdje je došlo do uništavanja sjevernih šuma štetočinama u cijelom svijetu.²⁰

71. **Energetska efikasnost predstavlja prioritetno pitanje.** Više od polovine emisije CO₂ u BH se stvara u energetska sektoru (52 procenta). Na ugalj otpada 75 procenata emisije BH. Usvajanje i primjena ključnih okolišnih propisa EU su ključni koraci u pravcu održivijeg energetska omjera, smanjenja emisije, te dalje integracije s ostatkom Evrope. Posebno, pridržavanje Direktive EU o velikim postrojenjima za sagorijevanje do 2017²¹, te Inicijative Evropa 2020 za energetska efikasnost.

²⁰ Easterling i sar. 2007.

²¹ Direktiva EU o velikim postrojenjima za sagorijevanje navodi standarde emisije za zemlje članice, za azotne okside, sumpor dioksid i čestice iz svih elektrana instaliranog kapaciteta preko 50 megavata. Po odredbama Direktive, elektrane koje ne ispunjavaju navedene standarde emisija moraju ili ugraditi odgovarajuću opremu za smanjenje emisije ili biti zatvorene.

III. ODGOVOR ZEMLJE NA IZAZOVE I PRIORITETE

72. **BH je pripremila nacrt Strategije razvoja zemlje.**²² Kao što se moglo očekivati, strategija je proizvod koordinacije između različitih administrativnih nivoa i aktera. Iako tekući nacrt nije usvojen, a mogao bi da zahtijeva ulaganje dodatnih napora da bi postao strategija „za cijelu zemlju“, on odražava doprinose svih nivoa vlasti (Savjeta ministara na državnom nivou, FBH, RS, i Distrikta Brčko) i odražava razvojne ciljeve i aktivnosti koje se u opštim crtama prate na svim nivoima vlasti u BH.

73. **Štaviše, iako etničke podjele i dalje oblikuju političke veze i potkopavaju efikasnost vladavine, ne postoje nikakve temeljne ideološke, a čak ni značajne tehnokratske razlike između vlasti na entitetskom i državnom nivou u vezi sa većinom makroekonomskih i sektorskih pitanja.** Kreatori politika na svim nivoima vlasti vide BH u budućnosti kao otvoreno, izvozno orijentisano tržište, u potpunosti angažovano sa EU, i shvataju da su unapređena transportna i komunikaciona infrastruktura od ključne važnosti za ekonomski rast i integraciju u jugoistočnu Evropu. Postoji konsenzus o iskorištavanju bogatih potencijala zemlje u sektorima šumarstva i voda, ali na održiv način. Uz to, postoji univerzalni dogovor o tome da BH mora da ojača svoje ljudske potencijale kroz bolje ishode obrazovanja i intenzivnu obuku radnika. Ono što je temelj za sve to, čak i za najteža pitanja, činjenica je da većina prihvata argument da je smanjena ekonomska uloga države neophodna za unapređenje konkurentnosti. Kreatori politika u BH, građansko društvo i privatni sektor velikom većinom dijele viziju vezano za prioritetne razvojne izazove u svojoj zemlji; međutim, ta vizija je mnogo manje jasna u odnosu na to kako bi ti prioriteti trebalo da se postignu, te koji stepen koordinacije je poželjno da se postigne između dva entiteta, te između entiteta i državnog nivoa.

74. **EU integracije:** Postoji opšti konsenzus da bi integracija u EU trebalo da predstavlja vodeći princip svakog segmenta socijalne i političke zajednice u zemlji. Napredovanje u pravcu članstva u EU zahtijevati jednostavniji i manje opterećujući sistem vladavine, a ključni izazov u bliskoj budućnosti će biti izrada jedinstvenog metodološkog pristupa za ispunjavanje zahtjeva *acquis*-a i osiguranje njihovog „identičnog provođenja u cijeloj zemlji“. Međutim, Razvojni plan takođe naglašava da se to treba provesti u jedinstvenom kontekstu BH: „*reforme nameću potrebu za jačanjem administrativnih i institucionalnih kapaciteta... u skladu s postojećom ustavnom strukturom*“.²³

- **Makroekonomska stabilnost:** Vlasti uviđaju da BH može ostvariti makroekonomsku stabilnost samo smanjenjem javnog sektora i preusmjeravanjem smanjene potrošnje s javne administracije i socijalnih davanja na infrastrukturu i socijalna ulaganja. Pored toga, Strategija navodi značaj investicione klime i trgovine.
- **Konkurentnost:** BH spada u najmanje konkurentne zemlje u regiji ECA, i prema anketi Svjetskog ekonomskog foruma za 2009-2010. godinu, kreće se u pogrešnom pravcu. Glavni problemi uključuju neadekvatnu infrastrukturu, nedovoljno razvijen pravni sistem, koji doprinosi slabom izvršenju ugovora, te fragmentirani regulatorni okvir. Strategija BH navodi da bi pojednostavljeni i harmonizirani propisi doprinijeli uspostavljanju jedinstvenog ekonomskog prostora, koji bi stimulirao rast i konkurentnost. Strategija se takođe obavezuje na povećanje broja studenata s tehničkim obrazovanjem, poticanje obuke uz rad i zaustavljanje odliva mozgova iz BH, koji je ubrzan tokom rata, te vraćanje iseljenih talenata u domovinu.
- **Zapošljavanje:** U cilju povećanja zaposlenosti vlasti stavljaju prioritet na povećanje pristupa SME finansiranju za kapitalne investicije, ljudske resurse, te za poticanje razvoja poslovnih

²² Nacrt razvojne strategije, Bosna i Hercegovina, Vijeće ministara, Direkcija za ekonomsko planiranje, 2010. godine

²³ Nacrt razvojne strategije, str. 111.

inkubatora. Strategija takođe razmatra uvođenje veće fleksibilnosti u propise kojima se uređuje zapošljavanje i otpuštanje radnika, radno vrijeme, plaće i vrste radnih odnosa. Kako je iznad pomenuto, to zahtijeva efektivnije institucije tržišta rada koje pružaju bolji odgovor na zahtjeve, da bi se pomoglo onima koji su nezaposleni i koji traže posao da se vrate na tržište rada.

- **Održiv razvoj:** BH je dominantno ruralna zemlja, i iako poljoprivreda predstavlja veliki potencijal za ekonomski rast i zapošljavanje, i mora se modernizirati, ruralna područja u zemlji se moraju razvijati holističkim pristupom, koji se zasniva na svestranom korištenju prirodnih resursa i njihovoj zaštiti za buduće generacije. U poljoprivredi, Strategija zahtijeva ulaganja u tehnologije za unapređenje efikasnosti primarne proizvodnje i prelazak na sekundarnu proizvodnju ili preradu, te povećanje zapošljavanja. Takođe sagledava mogućnosti i izvan same farme, za unapređenje životnih uslova i diversifikaciju ruralne ekonomije i mogućnosti za zapošljavanje. Strategija je takođe eksplicitna u vezi s jačom integracijom zaštite okoliša, posebno usvajanjem politika EU, i u značajnoj mjeri se fokusira na poticanje obnovljivih izvora energije.
- **Socijalna inkluzija:** Strategija ima za cilj „povećanje učestvovanja neaktivne, obeshrabrene populacije i njena reintegracija u društveni život, tržište rada i jednake prilike za zapošljavanje“. To će smanjiti fiskalni teret socijalnih transfera i povećati doprinos i talente većeg broja BH građana, posebno žena.

IV. STRATEGIJA GRUPE SVJETSKE BANKE

A. Stečena iskustva i naučene lekcije

Postojeći portfelj

75. **Svjetska banka pruža podršku za portfelj od 12 operacija s ukupno ugovorenih 302,3 miliona USD (30 juni 2011. godine).** Te operacije se finansiraju iz sedam kredita IDA-e, ukupne vrijednosti 154 miliona USD, tri IBRD zajma od 130 miliona USD i tri GEF granta od 18,3 miliona USD. Očekuje se da stopa povlačenja sredstava u FG11 pređe 25 procenata. Ovako snažni rezultati u povlačenju, koji se održavaju u prethodne tri FG, uz kontinuirano smanjenje kašnjenja efektivnosti, ostvareno u kontekstu jedinstveno složenog institucionalnog ambijenta, svjedoče o velikoj opredjeljenosti za program podrške Banke i usklađenim naporima svih domaćih aktera. Zaista, stopa povlačenja je u značajnoj mjeri popravljena tokom perioda tekuće strategije CPS. U prvoj godini implementacije strategije CPS iznosila je 13 procenata, dosta ispod prosjeka za regiju ECA i cijelu Banku, a u FG10 je dostigla vrhunac od 26 procenata (vidjeti Tabelu 2). Štaviše, vrijeme između odobrenja Odbora i efektivnosti je smanjeno sa 11 mjeseci u periodu 2007-2009. godine, na sedam mjeseci u 2010. godini. Većina operacija održava zadovoljavajuće rangiranje napretka na implementaciji (IP) i ostvarivanja razvojnih ciljeva (DO) tokom perioda implementacije strategije CPS.

Tabela 2: Trendovi stope povlačenja (% nepovučenog salda)

	FG07.	FG08.	FG09.	FG10.	FG11.
Bosna i Hercegovina	13	13	16	26	25
ECA	19	19	18	19	20,5
Banka	23	22	27	24	22,5

Lekcije iz Izvještaja o završetku CPS-a

76. **Podrška Grupe Svjetske banke u periodu FG08-FG11 je bila u velikoj mjeri relevantna u okviru oba stuba strategije CPS za FG08-11: (i) unapređenje rasta vođenog privatnim sektorom i približavanje Evropi; i (ii) unapređenje kvaliteta vladine potrošnje i pružanja javnih usluga za ugrožene.** Obje oblasti su ostale u fokusu razvojnog programa BH i aktivnosti Grupacije Svjetske banke su pružile direktnu i pravovremenu podršku.

77. **U Izvještaju o završetku CPS-a za FG08-11 (CSPSR) identificirane su brojne lekcije u vezi sa sveukupnom strategijom, implementacijom projekata, te učinkom Banke i zajmoprimca, koje su pomogle usmjeravanju nove strategije CPS.** Ključne lekcije su navedene ispod:

- **Banka može pružati podršku za strukturalne reforme u politički složenom ambijentu BH, ali je potrebna dugoročna opredjeljenost.** Podrška Banke za strukturalne reforme – npr. reformu poslovnog ambijenta putem Kredita za strukturalno prilagođavanje poslovnog ambijenta – navodi da je za provođenje strukturalnih reformi u BH potrebno vrijeme, i da se željeni ishodi mogu ostvarivati samo fazno i tokom srednjoročnog perioda. Stoga su, da bi se ostvarili trajni rezultati, potrebni dugoročna opredjeljenost i kombinacija finansijskih i savjetodavnih usluga.
- **Od ključnog je značaja postići konsenzus tokom pripreme projekta.** U politički složenom ambijentu kakav je BH, neophodno je postići osnovni konsenzus o svim aspektima institucionalnih aranžmana i aranžmana implementacije tokom pripreme projekta.
- **Ograničena sredstva Grupacije Svjetske banke bi se trebala raspoređivati strateški da bi se postigli maksimalni razvojni ishodi u ključnim sektorima.** Portfelj Banke je konsolidiran sa 16 projekata ukupne vrijednosti 300 miliona USD u 2008. godini na 12 projekata vrijednosti 300 miliona USD u junu 2011. godine. Dalja konsolidacija će se nastaviti u okviru nove strategije CPS, fokusirajući se na manji broj većih operacija. Male samostalne operacije bi trebalo da se izbjegavaju. Dodatno finansiranje i restrukturiranje projekata bi se trebalo razmatrati u sektorima gdje postoji potreba za povećanjem operacija ili gdje nove okolnosti zahtijevaju drugačiji pristup. To će zahtijevati donošenje teških strateških odluka u konsultaciji s domaćim vlastima i, u nekim slučajevima, čak i s napuštanje određenih sektora.

Tabela 3: Konsolidacija portfelja*

	FG11	FG12	FG13	FG14	FG15
Postojeći portfelj (početak FG)	15	12	10	10	11
Projekti koji se zatvaraju u toku FG	3	4	2	2	3
Novo investicione operacije	0	2	2	3	0
Postojeći portfelj (kraj FG)*	12	10	10	11	8

*Uključuje projekte koje finansira GEF, uključujući regionalne operacije GEF-a

- **Odluka Banke da zadrži fleksibilnost za prilagođavanje promjeni okolnosti uz nastavak aktivnosti na „osnovnim“ i „sporednim“ programskim oblastima, se pokazala uspješnom.²⁴**

²⁴ U okviru strategije CPS kao “osnovne” su definirane one aktivnosti za koje je postojalo provjereno političko opredjeljenje i osjećaj vlasništva od strane raznih administrativnih nivoa u BH, a kao “sporedne” one bitne oblasti za investicije i/ili reforme za koje političku opredjeljenost tek trebalo provjeriti ili za koje je opredjeljenost bila očigledna, ali ograničena sredstva su onemogućavala implementaciju u datom momentu.

To je omogućilo Banci da radi na investicionom pozajmljivanju u „osnovnim“ oblastima, uz održavanje dijaloga o politici i prilika za angažman u „sporednim“ oblastima. Na primjer, kad se ukazala prilika, Banka je imala vodeću ulogu u pomaganju vladama na ispunjavanju cilja pregleda i pojednostavljenja socijalne potrošnje u svjetlu poboljšanja njene efikasnosti.

- **Postizanje rezultata je moguće čak i u politički zahtjevnom ambijentu BH ako su intervencije dobro usklađene sa investicionim prioritetima vlade.** Banka je primijenila lekcije koje su naučene u toku perioda strategije CAS za FG05-FG08 i u potpunosti je uskladila svoj portfelj sa investicionim prioritetima vlada u BH. Dok je u prethodnoj strategiji CAS portfelj uključivao kredite za strukturalna prilagođavanja i sa njima povezane projekte tehničke podrške za koje je stepen prihvatanja obaveza bio malo, struktura portfelja u toku perioda posljednje strategije CPS je uglavnom uključivala investicione operacije za koje je postojao visok stepen opredjeljenosti i spremnosti za implementaciju.

Tabela 4: Učinak portfelja, stanje u junu 2011. godine

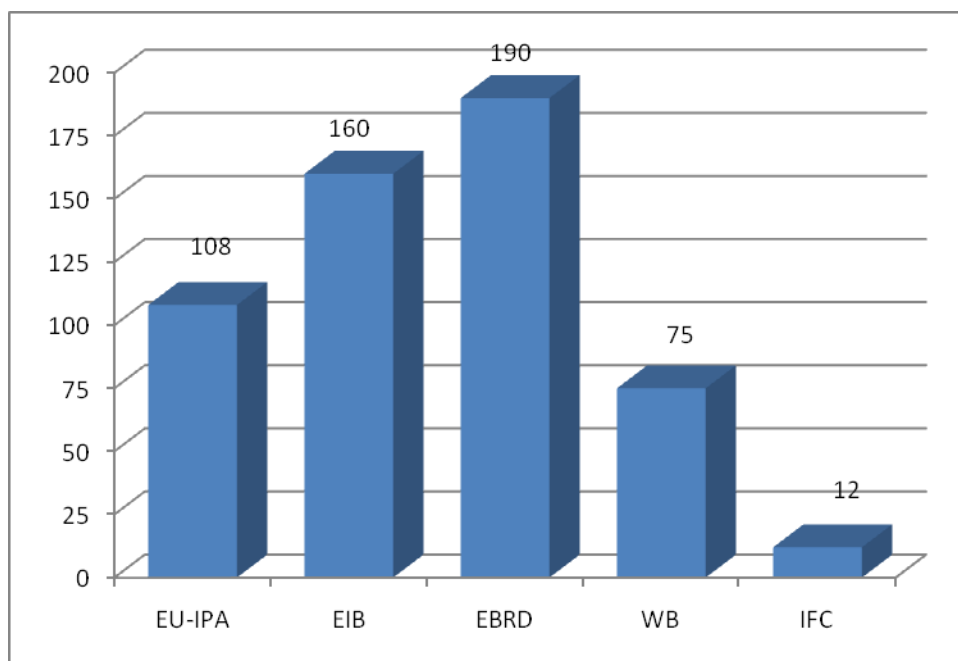
Sektor	Ime projekta	Odobrenje Odbora	Revidirani datum zatvaranja	IDA/IBRD/GEF mil. USD	Isplate (%)	Dob (god)	Posljednji IP	Posljednji DO
HD	JAČANJE ZDRAVSTVENOG SEKTORA	3/31/2005	12/31/2014	27,00	60,0%	6,2	S	MS
	MREŽE SOCIJALNE SIGURNOSTI	2/25/2010	10/31/2014	15,00	9,30%	1,3	MS	S
SD	POLJOPRIVREDA I RURALNI RAZVOJ	6/19/2007	6/30/2012	21,00	32,5%	3,9	MU	MS
	ECSEE APL3-BH	6/16/2006	6/30/2012	36,00	57,3%	5,0	S	S
	ŠUMSKE I PLANINSKE OBLASTI, GEF	5/29/2008	4/30/2013	3,40	31,2%	3,0	MS	MS
	ZEMLJIŠNA REGISTRACIJA	4/27/2006	3/31/2012	15,00	72,0%	5,1	S	S
	PUTNA INFRASTRUKTURA I BEZBJEDNOST	12/13/2007	6/30/2012	25,00	82,8%	3,5	MS	S
	ZAŠTITA KVALITETA VODA, GEF	6/7/2005	8/28/2012	8,90	56,5%	6,0	MS	S
	ČVRSTI OTPAD II	11/25/2008	2/28/2014	40,00	6,0%	2,5	S	S
	OTPADNE VODE U SARAJEVU	12/22/2009	11/30/2015	35,00	3,4%	1,4	S	S
ECSPF	NERETVA I TREBIŠNJICA, GEF	5/29/2008	12/31/2013	6,00	34,0%	3,0	S	S
	JAČANJE DOSTUPNOSTI FINANSIRANJA ZA SME	12/15/2009	7/31/2014	70,00	23,2%	1,5	S	S
				302,3	38 %	3,8		

- **Banka bi trebala nastaviti da jača partnerstvo s drugim razvojnim partnerima.** Važna saradnja je u toku sa EU i međunarodnim finansijskim institucijama (MMF, EBRD, EIB, CoEDB), konkretno, ali i sa bilateralnim donatorima, kao što je švedska SIDA, važan partner u aktivnostima vezanim za poslovni ambijent i izvoznju konkurentnost. MMF je bio ključni partner u strukturalnim reformama u socijalnom sektoru, obzirom da su te reforme od centralnog značaja za MMF-ov program stabilizacije. Uspješna partnerstva su takođe prisutna s EBRD-om i EIB-om u transportnom i energetsom sektoru, a s CoEDB-om u zdravstvenom sektoru.

78. **U donatorskoj pomoći BH dominiralo je financiranje evropskih institucija, uključujući pomoć putem mehanizma EU IPA.** U 2010. godini EIB je odobrio ugovore od 205 miliona € za BH za unapređenje kvaliteta zdravstvene zaštite, jačanje hitnih intervencija u slučaju poplava, te osiguranje

kreditnih linija za rast SME – što njegov ukupni portfelj dovodi na nivo od 848,7 miliona €. EBRD pruža podršku za aktivni portfelj od 1,03 milijarde € putem 25 projekata u javnom i privatnom sektoru, uglavnom komunalnih, okolišnih i za transportnu infrastrukturu. Financiranje BH iz sredstava IPA i EU u periodu 2007-2011. godine iznosilo je skoro 440 miliona €, a pomoć je usmjerena u bukvalno sve razvojne sektore. Banka ostaje značajan akter s prosječnim godišnjim isplata od 83 miliona USD u periodu FG09-11, kako je iznad navedeno. I druge međunarodne institucije pružaju skromniju podršku, uključujući Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP), koji pruža podršku za projekte vezane za ostvarivanje MDG (Milenijski razvojni ciljevi) i smanjivanje siromaštva, jačanje demokratske vladavine, poboljšanje energetske infrastrukture, te okoliš. Globalni fond za borbu protiv AIDS-a i tuberkuloze je takođe aktivan u BH, dajući 3,6 miliona USD u 2010. godini. Ključni bilateralni donatori su, između ostalih, Njemačka, Francuska, Švedska, Austrija i Sjedinjene Države, koji su uključeni i brojne sektore, uključujući infrastrukturu, razvoj privatnog sektora, stanogradnju, vodosnabdijevanje i kanalizaciju, zdravlje i pravosuđe.

Grafikon 1: Finansijska podrška za BH: Prosječne preuzete obaveze na godišnjem nivou 2008-2011. godine (u milionima €)

Izvor: Izvještaj za mapiranje donatora za 2009. i 2010. godinu, Ministarstvo financija i trezora, Bosna i Hercegovina

79. **Svjetska banka je i dalje aktivna u naporima na unapređivanju djelotvornosti i koordinacije pomoći u BH.** Na primjer, Banka vodi inicijativu koja je usmjerena na jačanje i koordinaciju između vlasti BH i evropskih multilateralnih i bilateralnih zajmodavaca na implementaciji značajnog preostalog neizvršenog projektnog portfelja u sektorima transporta, energetike i lokalne infrastrukture. Partnerstvo sa EC je opisano u okviru 4 (strana 37).

80. **Ova strategija CPS predstavlja proizvod intenzivnog dijaloga s BH vlastima, građanskim društvom i donatorskim partnerima.** Obzirom na veoma decentraliziranu strukturu BH, a posebno u svjetlu razvoja događaja nakon oktobarskih izbora, posebni naponi su bili neophodni da bi se osiguralo dobivanje informacija za strategiju CPS od vlasti i građanskog društva. Banka je organizirala seriju od šest okruglih stolova za razmatranje politike u periodu juni 2010. godine - juni 2011. godine. Svrha tih okruglih stolova, organiziranih u partnerstvu s domaćim trustom mozgova i akademskom zajednicom,

bila je okupljanje šireg kruga aktera (vladinih zvaničnika, članova parlamenata, organizacija građanskog društva, predstavnika akademske zajednice, privatnog sektora, međunarodnih organizacija i medija) radi razmatranja ključnih pitanja koja su od uticaja na ekonomski razvoj BH, kako se zemlja kreće u pravcu pristupanja EU. Sveukupna tema je bila kako poboljšati konkurentnost ekonomije. Pored pokretanja i provođenja dijaloga o politici o razvojnim prioritetima u ključnim sektorima, diskusije na okruglim stolovima su dale doprinos za kreiranje strategije CPS.

B. Ciljevi, stubovi i očekivani ishodi Strategije CPS

81. **Sa opštim ciljem pružanja podrške cilju BH vezanom za evropske integracije, očekuje se da će ova strategija CPS: (i) pružiti podršku za ekonomski rast, rješavanjem nekih od uskih grla za bolju produktivnost i konkurentnost; (ii) unaprijediti socijalnu inkluziju kroz jačanje usmjeravanja i fiskalne održivosti socijalnih davanja i unapređivanje pružanja osnovnih javnih usluga; i (iii) ojačati održivo korištenje ključnih prirodnih resursa, kao što su vode i šume, te unaprijediti adaptaciju na klimatske promjene.** Strategija CPS prepoznaje činjenicu da su ciljevi konkurentnosti, socijalne inkluzije i okolišne održivosti u temeljnom smislu međusobno povezani, te da će planirane intervencije pružiti podršku za širok spektar razvojnih ciljeva. Na primjer, povećavanje stepena dostupnosti osnovnih usluga, kao što su vodosnabdijevanje i uklanjanje čvrstog otpada ima uticaj na sve tri oblasti – znamo, na primjer, da dostupnost takvih usluga povećava stepen socijalne ravnopravnosti; uz to, smanjuje prepreke za investicije i obećava čistiju i zdraviju zemlju u budućnosti. Jednako tako, operacija DPO je navedena u okviru cilja vezanog za „konkurentnost“, ali bi jednako lako mogao da bude uključen u okviru cilja „socijalne inkluzije“. Mapiranje ishoda strategije CPS u odnosu na tekuće i planirane intervencije Svjetske banke odražava njihovu prirodu – to su intervencije koje imaju uticaja na više sektora odjednom. Aktivnosti u okviru strategije CPS predstavljaju rezultat razmatranja tih veza i izvlačenja maksimalne koristi iz njih.

82. **Planirano pozajmljivanje u toku perioda strategije CPS utemeljeno je na analitičkim i savjetničkim aktivnostima (AAA) koje su izvršene u toku prethodne 2-3 godine, te na novim aktivnostima AAA (i onima koje se odnose na konkretnu zemlju i regionalnim).** Kreiranje svake od osnovnih aktivnosti pozajmljivanja koje su predviđene za strategiju CPS predstavlja nadgradnju nad nedavno završene ili tekuće aktivnosti AAA. Nove aktivnosti AAA će imati za cilj da nadopune program pozajmljivanja, radi postizanja konkretnih ishoda strategije CPS. Serija operacija DPO za politike javne potrošnje, na primjer, predstavlja nadgradnju nad veliku studiju o tome do koje mjere je BH uspjela da zaštiti siromašne u toku krize; slično tome, planirano pozajmljivanje u oblastima navodnjavanja i zemljišne registracije biće temeljno zasnovano na informacijama iz Bilješke o sektorskim politikama u poljoprivredi iz 2010. godine, koja je obezbijedila osnovu za angažman sa vlastima. Gledajući unaprijed, Grupacija Svjetske banke predviđa trajan angažman. Na primjer, da bi se pomoglo u uspostavi jačeg i konkurentnijeg poslovnog ambijenta, nastaviće se naponi na regionalnoj analizi u oblasti razvoja finansijskog sektora i računovodstva i revizije u privatnom sektoru, između ostalog preko aktivnosti programa REPARIS sa sjedištem u Beču, u skladu sa preporukama izvještaja ROSC iz 2010. godine. To će u drugoj godini implementacije strategije CPS biti praćeno regionalnom studijom o inovacijama, kao i analitičkim aktivnostima vezanim za obrazovanje. IFC će da nadopuni svoje aktivnosti savjetničkim uslugama, posebno sa ciljem promovisanja partnerstava javnog i privatnog sektora u oblasti infrastrukture. Da bi se pružila podrška novim pristupima socijalnoj inkluziji, intenzivne aktivnosti su u toku u oblasti zapadnog Balkana u vezi sa analizom siromaštva i roda – a to će se nastaviti sa studijama u toku FG13-15; uz to, sa ciljem boljeg razumijevanja i fiskalnih i demografskih izazova sa kojima se suočava BH, studija o penzijama se planira za FG12, kao podrška za seriju operacija DPO. Da bi se pomoglo BH da bolje zaštiti svoje prirodne resurse nastaviće se aktivnosti na integrisanoj studiji voda

rijeka Vrbas; a u FG14 nastaviće se rad na energetske strategiji sa ciljem pomaganja zemlji da postigne konsenzus i o produktivnosti i za okolišne namjene.

83. **Za program će biti korisne analitičke aktivnosti o klimatskim promjenama koje su sprovedene u drugim dijelovima regiona.** Svjetska banka sa podrškom iz Švedske i Norveške sprovodi veliku studiju u BJR Makedoniji o tome kako da se smanji njen visok stepen intenzivnog korištenja energije, kako da se ojača pouzdanost snabdijevanja energijom, te kako da se ispune standardi EU u vezi sa ispuštanjem stakleničkih gasova. Ta studija, koja je uslijedila nakon sličnog rada u Poljskoj, kreirana je sa ciljem da pomogne BJR Makedoniji da uravnoteži izazov osiguravanja kontinualnog ekonomskog rasta i konkurentnosti sa sveobuhvatnijim razmatranjem pitanja klimatskih promjena i kvaliteta okoliša. Ispunjavanje zahtjeva *acquis-a* EU vezano za okoliš, promovisanje efikasnog korištenja prirodnih resursa, očuvanje biodiverziteta, te snaženje prilika za turizam, u sve većoj su mjeri bitni za osiguravanje razvoja država. Pošto se sve zemlje zapadnog Balkana suočavaju sa sličnim izazovima, te aktivnosti mogu da obezbijede informacije za izbor razvojnih opcija u BH.

84. **Temelj za napredovanje u svim tim oblastima će biti efikasnija i djelotvornija javna administracija, ne samo u svakom od entiteta, već i u cijeloj zemlji.** Svjetska banka će tome pružiti podršku kroz Pregled javne potrošnje, kao i kroz regionalne aktivnosti u oblasti upravljanja javnim finansijama. Svjetska banka se nada da će te radove koristiti u široj oblasti vladavine sa ciljem nadgradnje nad tekućim angažmanom u odnosu na administriranje projekata u oblasti PFM koji se finansiraju iz sredstava Banke (kao i vanjskih izvora).

85. **Sa ciljem jačanja vladavine i politika za borbu protiv korupcije u BH, Svjetska banka će uskladiti svoje napore sa procesom priključenja EU.** EC, nekoliko evropskih donatora, USAID i UNDP i dalje imaju vodeću ulogu u naporima u oblasti reforme javne administracije, obuke novinara, te Projektu za odgovornost u upravljanju (GAP). Svjetska banka će nadopunjavati te napore u oblastima u kojima je ona stručna: jačanje djelotvornosti vlade i regulatornog kvaliteta – dvije važne dimenzije za stvaranje evropskog administrativnog prostora. Finansiranje u okviru DPO će se i dalje fokusirati na unapređivanje efikasnosti i djelotvornosti javne potrošnje. IFC i Svjetska banka će se, uz podršku finansiranja u vidu granta iz SIDA-e, fokusirati na unapređivanje regulatornog kvaliteta vladavine. Tekući program koji podržava pružanje osnovnih javnih usluga na opštinskom nivou, koji će biti nadopunjen znatnim programom grantova koje obezbjeđuje EC, nastaviće da radi na jačanju lokalne uprave, na osnovu preporuka iz studije o lokalnoj upravi i pružanju usluga iz 2009. godine²⁵. Projekt za regionalnu trgovinsku logistiku za jugoistočnu Evropu IFC-a finansiraće se u okviru višekorisničkog IPA fonda EU i pružiće podršku regionalnoj integraciji, kao koraku ka priključenju EU.

²⁵ "Od stabilnosti do učinka: Lokalna uprava i pružanje usluga u BH", Svjetska banka, januar 2009. godine

Tabela 5: Portfelj i novo pozajmljivanje strategije CPS u FG12–FGY15 i analitičke i savjetodavne aktivnosti strategije CPS

Tekuće operacije FG12-15					
Konkurentnost		Inkluzija		Okolišna održivost	
Tekući investicioni projekti (datum zatvaranja)					
Putna infrastruktura i bezbjednost	FG12	Mreže socijalne sigurnosti	FG15	GEF, Zaštita kvaliteta voda	FG13
Zemljišna registracija	FG12	Jačanje zdravstvenog sektora	FG15	GEF, Šumska i planinska područja	FG13
Poljoprivreda i ruralni razvoj	FG12	Čvrsti otpad II	FG14	Otpadne vode u Sarajevu	FG16
ECSEE APL3-BH	FG12			GEF, Projekt za upravljanje Neretvom i Trebišnjicom	FG14
Pristup SME financiranju	FG15				
Nove operacije FG12-15 (datum završetka pripreme)*					
DPO II	FG12			CRIF	FG12
Razvoj navodnjavanja	FG12				
Rehabilitacija plovnosti Save	FG13				
Zemljišna registracija II	FG13				
DPO III**	FG13				

Aktivnosti koje se ne odnose na pozajmljivanje (AAA) FG12-15 (datum isporuke)***

Programski razvoj finansijskog sektora na Zapadnom Balkanu	FG11-14	Programski rodni monitoring za zapadni Balkan	FG13-15	VRBAS Integrirano upravljanje vodama	FG12
REPARIS za zapadni Balkan	FG11-14	Tehnička podrška za penzije	FG12	Energetska strategija	FG14
Pregled javnih rashoda	FG12	Strategija za obrazovanje	FG13		
Upravljanje javnim finansijama na zapadni Balkan /PEFA	FG13	Programska analiza siromaštva za zapadni Balkan	FG13-15		
TA za nauku, istraživanje i razvoj / inovacije za zapadni Balkan	FG14				

*Pozajmljivanje nakon FG13 će biti utvrđeno nakon diskusije sa vlastima i u vrijeme primitka izvještaja o implementaciji u početnom periodu

**Treća operacija DPO ovdje je predstavljena kao posljednja u programskoj seriji, ali će zavisiti od raspoloživosti finansiranja IBRD-a, uz uslov održavanja solidnog makroekonomskog okvira.

***Izvještaj o napredovanju u ranim fazama daće ocjenu napredovanja u vezi sa programom AAA i to će omogućiti ponovnu kalibraciju, ako ona bude potrebna, da bi se adekvatno odgovorilo na potrebe zemlje.

86. **Konačno, zvaničnici podržavaju projekt Javne potrošnje i finansijske odgovornosti (PEFA) kojim upravlja Svjetska banka i koji je fokusiran na finansijsko upravljanje na državnom nivou, u entitetima i u Distriktu Brčko.** Ocjena PEFA koja je finansirana grantom mogla bi da obezbijedi korisnu i nezavisnu perspektivu o učinku PFM i da nadopuni napore EC u toj oblasti. Takođe bi mogla da obezbijedi temelje za daljnje napore na jačanju upravljanja javnim finansijama i da predstavlja katalizator za privlačenje pažnje vlada i razvojnih partnera prioritarnim oblastima kojima se neophodno posvetiti pažnju. Druge međunarodne organizacije su obezbjeđivale podršku za upravljanje javnim finansijama, ali vjerovatno je da će ta podrška da se u toku perioda ove strategije CPS postepeno smanjuje.

87. **Pitanje roda i dalje predstavlja važan izazov u BH.** Na Kreiranje projekata i reformi koje podržavaju rodnu ravnopravnost zahtijeva svijest i svjesne napore na identifikaciji prepreka koja bi mogle

da spriječe učešće žena. Svjetska banka je u zapadnom Balkanu u značajnoj mjeri investirala i u analizu roda i u analizu siromaštva. U toku perioda implementacije strategije CPS, tematski pregledi toga kako su pitanja roda institucionalizovana u različite sektore portfelja, koji će biti sprovedeni u okviru Programskog rodnog monitoringa za zapadni Balkan, identifikovaće načine za povećavanje stepena rodne inkluzivnosti postojećeg portfelja i obezbijediće ulazne informacije za buduće operacije pozajmljivanja.

Očekivani ishodi

88. **Doprinos strategije CPS razvojnim ciljevima zemlje (ishodima strategije CPS) opisan je u Aneksu 1.** U narednom dijelu teksta dat je opis načina na koji će različite aktivnosti koje su planirane u okviru strategije CPS proizvesti očekivane ishode.

I: Konkurentnost

89. **BH se suočava sa velikim programom vezanim za konkurentnost.** Iako je program investicija i reformi obiman, Grupacija Svjetske banke planira da nastavi da se fokusira na smanjivanje ključnih uskih grla za povećanje produktivnosti, te na rad sa drugim razvojnim partnerima BH radi uspostavljanja koordiniranog pristupa u toj oblasti. Podrška Svjetske banke će biti prije svega fokusirana na smanjivanje ograničenja za produktivnost, kao što su transport, lokalne javne usluge, energetika, zemljišna registracija i poljoprivreda, te na jačanje dostupnosti kapitala za SME. Te investicije se nadopunjavaju tehničkom podrškom u oblastima korporativnog računovodstva i regionalnim aktivnostima u oblastima nauke i inovacija. IFC obezbjeđuje tehničku podršku u regulatornoj reformi, smanjivanju administrativnog opterećenja i privlačenju direktnih stranih investicija, kao i direktno finansiranje i savjetničke usluge u finansijskom sektoru, sektoru agrobiznisa i energetike. Ukupna konkurentnost ekonomije će takođe biti podržana programom DPO, koji je usmjeren na jačanje kvaliteta javne potrošnje, posebno u socijalnim sektorima, čime se daje podrška za makroekonomsku stabilnost. Predložena serija programskih operacija DPO za javne rashode će pružiti podršku za (i) veću socijalnu pomoć siromašnima, uz smanjenje fiskalnog deficita i stvaranje fiskalnog prostora za rast koji smanjuje siromaštvo; (ii) unapređenje strukture i efikasnosti javnih rashoda; i (iii) smanjenje pritiska na plaće u privatnom sektoru nametnutog bržim rastom plaća u javnom sektoru, čime će se povećati stepen konkurentnosti privatnog sektora. Pored toga, program u srednjoročnom periodu ima za cilj revidiranje penzionih formula u oba entiteta kako bi davanja bila u većoj mjeri predvidljiva, a finansiranje održivo, te ograničavanje opterećenja kojim privatnom sektoru nameću fiskalni deficit, sistem penzijskog i invalidskog osiguranja i plaće u javnom sektoru.

- **Ishod Strategije CPS: Unapređenje poslovnog ambijenta:** Pomoć IFC-a će se fokusirati na smanjenje troškova i rizika poslovanja i povećanje konkurentnosti decentraliziranog ekonomskog prostora BH, na pod-nacionalnom i nacionalnom nivou. Na pod-nacionalnom nivou, IFC će pomoći smanjenju administrativnih barijera i povećanju konkurentnosti putem pojednostavljivanja propisa u cilju stvaranja veće uniformnosti i transparentnosti propisa, kao i olakšavanja razvoja jedinstvenog ekonomskog prostora putem regulatorne reforme na lokalnom, kantonalnom, entitetskom i nacionalnom nivou. Na nacionalnom nivou, IFC će pružiti podršku naporima zemlje za privlačenje direktnih stranih investicija unapređenjem regulatornog okvira, okvira politike i institucionalnog okvira za investicije. IFC će takođe istraživati opcije za produblivanje aktivnosti u sektoru agrobiznisa i povećavanje konkurentnosti i privlačnosti investicija. IFC će takođe pružiti podršku BH na daljem unapređenju regulatornih i administrativnih ograničenja vezanih za trgovinsku logistiku, harmonizaciji carinskih procedura s drugim zemljama i daljem usklađivanju pravila s praksama EU u vezi s regionalnim trgovinskim programom u okviru CEFTA-e. BH koristi IFC-ov regionalni pristup Zapadnom Balkanu, uključujući regionalni Projekt za trgovinsku logistiku i program Energetske zajednice Jugoistočne Evrope.

- ***Ishod Strategije CPS: Unapređenje investicione klime i smanjenje troškova i rizika poslovanja u BH.*** Švedska nastavlja podršku BH putem dva Trust fonda – koja izvršavaju Banka i IFC – dizajnirana za dalje jačanje izvozne konkurentnosti BH. Grupacija Svjetske banke pruža podršku za reforme poslovne klime u BH već niz godina putem savjetovanja o politici i operacija pozajmljivanja. U 2002. godini Svjetska banka je u saradnji sa Švedskom agencijom za međunarodnu saradnju i razvoj (SIDA) pokrenula BAC (Kredit za usklađivanje poslovnog ambijenta). BAC je inicirao brojne reformske promjene koje je dalje podržao IFC putem aktivnosti savjetodavnih usluga i drugih tipova tehničke pomoći. Naredni švedski TF od oko 5 miliona USD će se nadovezati na rezultate prethodnih aktivnosti pojednostavljivanjem i reorganizacijom inspekcija u skladu sa zahtjevima EU; ubrzavajući poslovnu registraciju i reformirajući proces stečaja. IFC predlaže da se u toku perioda FG12-Fg14 sprovede projekt koji će pružiti podršku na nacionalnom i pod-nacionalnom nivou za smanjenje administrativnih barijera i povećanje konkurentnosti putem pojednostavljivanja propisa u cilju stvaranja uniformnih i transparentnih propisa; pružanje pomoći na unapređivanju konkurentnosti sektora agrobiznisa i smanjivanju opterećenja preduzeća dvostrukim oporezivanjem. Na nacionalnom nivou, projekt će podržati napore zemlje na povećanju niskih nivoa privlačenja direktnih stranih investicija, te rješavanju strateškog cilja pristupanja EU putem unapređenja regulatornog, političkog i institucionalnog okvira za investicije. Konačno, projekt će unaprijediti transparentnost i kvalitet informacija o bilateralnim i međunarodnim sporazumima o oporezivanju koji su pravno obavezujući u BH. Na kraju, IFC planira da nastavi svoje aktivnosti na promovisanju dobrog korporativnog upravljanja kroz regionalni projekt za cijeli region ECA (za koji se namjerava da uključuje i BH), prije svega kroz fokusiranje na izgradnju kapaciteta lokalnih institucija za nudenje savjetničkih usluga u oblasti korporativnog upravljanja. Aktivnosti će imati za cilj da pomognu preduzećima da privuku nove investitore i unaprijede poslovne procese kroz bolje korporativno upravljanje.

- ***Ishod Strategije CPS: Unapređenje pristupa financiranju za mala i srednje velika preduzeća.*** Projekt olakšanja pristupa financiranju za mala i srednje velika preduzeća iz FG09 je pripremljen tokom vrhunca svjetske ekonomske i finansijske krize, za rješavanje jednog od glavnih ograničenja rasta u sektoru preduzeća u BH – pristupa dugoročnom kapitalu. Glavna komponenta projekta je kreditna linija koja će se davati putem uključenih finansijskih institucija, kreditno sposobnim privatnim preduzećima za održive projekte. Podobno financiranje obuhvata investicije i/ili obrtni kapital za industriju, agro-prerađu i povezane uslužne sektore. Projekt, čije je zatvaranje predviđeno za FG15, imaće za cilj da poveća broj i iznos srednjoročnih i dugoročnih zajmova datih SME; da ojača izvršenje otplate pod-zajmoprimaca u projektu i smanji broj i količinu nenaplativih pod-zajmova; te, u krajnjoj liniji, poboljša investicioni i izvozni učinak pod-zajmoprimaca i podstakne otvaranje radnih mjesta.

- ***Ishod Strategije CPS: Jači i širi finansijski sektor:*** IFC će nastaviti da pruža podršku bankarskom sektoru s fokusom na širenje pristupa financiranju, posebno za mikro, mala i srednje velika preduzeća (SME). IFC će pružiti široku lepezu proizvoda prilagođenih potrebama domaćih banaka, uključujući kreditne linije za SME, energetske efikasnost i obnovljivu energiju. Pored toga, IFC će nastaviti davati doprinos za jačanje mikro-finansijskih institucija, prevazilaženjem ekonomskog dispariteta između ruralnog/polu-urbanog i urbanog razvoja. Kao i u prošlosti, pored finansiranja, IFC će pružiti i savjetodavnu pomoć za jačanje mikro-finansijskih institucija, te podržati transformaciju mikro-finansijskih institucija u održive profitne finansijske posrednike u FBH, prevazilaženjem uskih grla u postojećim propisima. Takođe, IFC će sa entitetskim ministarstvima finansija istraživati mehanizme za rješavanje prezaduženosti mikro-poduzetnika u BH.

- ***Ishod Strategije CPS: Povećanje privatnih investicija u infrastrukturu.*** IFC će nastaviti istraživati inovativne načine za uključivanje financiranja iz privatnog sektora u infrastrukturne projekte u

svjetlu potrebe za ostvarivanjem bolje infrastrukturne integracije kako na regionalnom planu, tako i unutar zemlje. Kao i u prošlosti, IFC je i dalje zainteresiran za pružanje savjetodavnih usluga za pomaganje vladi da stvori u većoj mjeri komercijalan pristup i ostvari veću uključenost privatnog sektora u infrastrukturni sektor putem PPP (partnerstava između javnog i privatnog sektora) u sektorima energetike, transporta i zdravstva. Međutim, uključivanje privatnog sektora u infrastrukturni sektor je otežano ograničenom ulogom za komercijalno orijentirane aktere i nedovoljnom rentabilnošću. Takođe, regulatori u cestovnom i željezničkom sektoru trebaju biti ojačani i dalje raščlanjavanje predstavlja prioritet u elektro-energetskom sektoru. Stoga će IFC-ov doprinos uspješnom PPP zavisiti od tržišne potražnje, vladinog napretka na privatizaciji/koncesijama, institucionalnih reformi i unapređenja zakonskog okvira.

- ***Ishod Strategije CPS: Unapređenje konkurentnosti domaćih kompanija u sektorima koji mogu uspješno konkurirati izvozu na regionalna tržišta.*** Obzirom da su većina kompanija u realnom sektoru MSME, IFC će pružiti podršku uglavnom putem bankarskog sektora. Ipak, IFC će selektivno tražiti mogućnost za nekoliko direktnih financiranja SME, koje bi moglo imati dobar demonstracioni efekt na finansijskom tržištu. IFC je opredjeljen za pružanje podrške za strateške strane direktne investicije u BH, poticanjem dobrih regionalnih kompanija da šire svoje poslovanje u BH. Prioritetni sektori su agro-biznis, metalska i drveno-prerađivačka industrija, energetika, nekretnine i turizam. Pored toga, IFC će pružiti savjetodavne usluge kompanijama iz sektora agro-biznisa, posebno u smislu sigurnosti hrane. Putem svog Regionalnog programa čistije proizvodnje, IFC planira direktno raditi s klijentima iz privatnog sektora na unapređenju efikasnog korištenja resursa u raznim sektorima u BH.

- ***Ishod Strategije CPS: Učestvovanje BH u energetsom tržištu jugoistočne Evrope i konačna integracija u energetska tržišta EU.*** Tekući projekt ECSEE APL3 radi na unapređenju sigurnosti brana; smanjenju negativnih uticaja termo-elektrana na okoliš; zamjeni dotrajalih postrojenja i opreme u hidro i termo-elektranama; rehabilitaciji distributivnog sistema; uspostavljanju sistema tržišnog poslovanja i unapređenja korporativnog upravljanja putem implementacije pilot projekata informacionog sistema za finansijsko upravljanje. Dosadašnji napredak je solidan. Proizvodnja i izvoz električne energije su dostigli rekordne nivoe; okolišna usklađenost je unapređena ugradnjom opreme za smanjenje emisije u termo-elektrani Kakanj u blizini Sarajeva; a provodi se i procjena mjera sigurnosti brana koja će dati osnovu za Evropsku investicionu banku da financira neophodne investicije u unapređenje sigurnosti brana na sedam postrojenja; jedna od Elektroprivreda (EPHZHB) koristi vlastita sredstva za dogradnju informacionog sistema za finansijsko upravljanje na nivou cijele kompanije, a nakon što su uvidjele koristi od toga i druge dvije Elektroprivrede (EPBiH i EPRS) su odlučile implementirati taj sistem u svojim kompanijama. Projekt je restrukturiran krajem 2010. godine i do novog datuma zatvaranja, predviđenog za sredinu 2012. godine, fokusiraće se na implementaciju preostalih mjera za unapređenje okolišnog učinka u termo-elektranama Tuzla, Kakanj, Ugljevik i Gacko. Banka blisko saraduje s ostalim finansijerima, uključujući EIB, EBRD i KfW.

- ***Ishod Strategije CPS: Jače državne i entitetske institucije za pružanje efikasnijih i efektivnijih poljoprivrednih usluga.*** Povećanje konkurentnosti i produktivnosti farmera i agro-prerađivača je od ključnog značaja za održivost poljoprivrednog sektora i unapređenje života u ruralnim područjima. Projekt je dao doprinos za povećanje institucionalnog kapaciteta i poljoprivrednih informacija bitnih za postizanje veće konkurentnosti poljoprivrednog sektora BH. Na primjer, povećava se inspekcija štetočina korištenjem standardne analize rizika, završeni su pravilnici o fitosanitarnim zahtjevima, a referentne laboratorije za sigurnost hrane se uspostavljaju. Aktivnosti u FG12 su dizajnirane da pomognu uspostavljanje sistema koji će omogućiti usklađivanje BH sa standardima EU za poljoprivredu i regionalni razvoj.

- ***Ishod Strategije CPS: Unapređenje sistema za navodnjavanje i institucionalnog okvira za podršku povećanju poljoprivredne proizvodnje za farmere i poljoprivredne proizvođače.*** Prinosi poljoprivrednih kultura i potencijalne opcije za uzgajanje visoko vrijednih kultura i dvostruke sjetve ograničeni su u nedostatku navodnjavanja, što je prije svega izazvano produženim suvim periodima u toku ljetnje sezone. U većini lokacija u zemlji prelazak sa prirodne poljoprivrede i marginalnog uzgoja na komercijalnu poljoprivredu oslanjao bi se na pravovremenu dostupnost vode za navodnjavanje. Ključni rezultati bi uključivali sljedeće: (i) funkcionalne sisteme navodnjavanja za uzgoj visoko vrijednih kultura kojima treba navodnjavanje; (ii) sisteme sa značajno promijenjenim uzorkom uzgoja kultura; (iii) povećanje ukupne proizvodnje (površine pod kulturama i prinosa) za 20 procenata u projektnim oblastima; (iv) stopa naplate tarifa za usluge na nivou od 70 procenata usaglašene tarife u toku dvije sezone sjetve nakon početka pružanja usluga navodnjavanja; i (v) povoljan regulatorni okvir za upravljanje navodnjavanjem. Priprema projekta treba da bude podržana finansiranjem EU.
- ***Ishod Strategije CPS: Unapređenje cestovne mreže u cilju smanjenja saobraćajnih nesreća i prilagođavanja povećanom godišnjem obimu saobraćaja.*** Projekt cestovne infrastrukture i sigurnosti iz 2007. godine, kojeg sufinansiraju EBRD i EIB, (zatvaranje predviđeno sredinom 2012. godine), će izvršiti rehabilitaciju oko 220 km cesta, smanjiti troškove korisnika, smanjiti broj nesreća i smrtnih slučajeva i učiniti zemlju konkurentnijom opcijom za tranzitne rute. Rehabilitacija cesta je nadopunjena institucionalnim napretkom, izradom entitetskih strategija sigurnosti na cestama i uspostavljanjem Agencije za sigurnost na cestama u RS. Tokom FG12 projekt će završiti građevinske radove na preostalim dionicama puteva na kojim treba biti provedena rehabilitacija i fokusiraće se na jačanje prikupljanja podataka o troškovima korisnika cesta i stanju cesta, kao i sagledavanje rezultata tehničke pomoći za sigurnost na cestama.
- ***Ishod Strategije CPS: Unapređenje komercijalnog korištenja koridora rijeke Save za promet preko granica Hrvatske, BH i Srbije.*** Rat u periodu 1992-1995. godine je teško oštetio plovni put rijeke Save, koji je imao značajnu ulogu u regionalnoj transportnoj mreži. Projekt plovnosti rijeke Save, predviđen za prezentaciju Odboru u FG13, pružiće podršku za uklanjanje naplavljenog otpada, jaružanje, uređenje rječnih obala i popravku ostale infrastrukture. Takođe će modernizirati plovidbu rijekom putem informacionog i sistema praćenja, ojačati institucionalno upravljanje i pružiti podršku za investicije u deminiranje. On je dio pod-regionalne inicijative, unutar koje Banka finansira radove na rehabilitaciji u BH, dok će radove u Hrvatskoj i Srbiji vjerovatno financirati EC. Projekt je prvobitno bio uključen u CPS za FG08-FG11, ali je odgođen, dijelom zbog finansijske krize.
- ***Ishod Strategije CPS: Uređen razvoj transparentnih tržišta zemljišta kroz registraciju imovinskih prava i nadopunjavajuće politike koje omogućavaju izvršavanje transakcija sa sigurnošću i efikasnošću.*** Sa manje od pola godine do zatvaranja, očekuje se da će projekt da završi proces smanjivanja onoga što je nekad bila ogromna količina zaostalih neriješenih slučajeva (80.000 2006. godine). U velikim sudovima, kao što su sudovi u Sarajevu, Banjoj Luci, Tuzli i Mostaru, postignut je impresivan napredak. Radovi na renoviranju će i dalje unapređivati uslove rada i pružanja usluga u zemljišno knjižnim i katastarskim uredima. Digitalizacija evidencije je dobro napredovala, kako u slučaju digitalizacije zemljišno knjižnih unosa, tako i u slučaju digitalizacije katastarskih mapa. Očekivani izlazni rezultati za cijeli projekt su već postignuti na nivou od preko 90 procenata, a očekuje se da će svi ciljni iznosi biti dostignuti prije kraja projektnog perioda. Potencijalna naredna operacija bi dodatno unaprijedila kvalitet i tačnost zemljišne evidencije i pružila podršku lokalnom razvoju kroz pomaganje pri rješavanju problema sa kojima se investitori suočavaju na tržištu zemljišta i u vezi sa dobijanjem građevinskih dozvola.

II: Inkluzija

90. **Ova strategija CPS će podržati cilj zemlje koji se odnosi na poboljšanu socijalnu inkluziju** kroz fokusiranje na povećavanje stepena usmjeravanja i fiskalne održivosti gotovinskih transfera, jačanje usluga za zapošljavanje, te unapređivanje pružanja osnovnih lokalnih javnih usluga, kao što je upravljanje otpadom.

- **Ishod Strategije CPS: Povećan socijalnih davanja dolazi do najsiromašnijih, uz efektivnije usluge zapošljavanja.** Uprkos neuobičajeno velikim rashodima na socijalnu pomoć, naknade za one koji imaju vrlo nizak dohodak, za dječije dodatke i za lica sa invaliditetom nevezanim za rat su ili male ili nepostojeće. Banka je pružila podršku vladi za ambiciozne reforme sistema socijalnih davanja, da bi se on učinio održivijim i efektivnijim u smanjenju siromaštva. Projekt mreže socijalne sigurnosti i zapošljavanja iz 2010. godine će tokom implementacije strategije CPS nastaviti pomagati BH sa tehničkom podrškom u pravcu uspostavljanja sistema usmjeravanja davanja, unapređenja transparentnosti i izvještavanja o korisnicima, i pružanju usluga posredovanja pri zapošljavanju za ugrožene koji aktivno traže posao.

- **Ishod Strategije CPS: Smanjenje učestalosti nezaraznih bolesti putem boljeg pristupa kvalitetnoj primarnoj zdravstvenoj zaštiti kroz porodičnu medicinu.** Projekt jačanja zdravstvenog sektora iz 2005. godine, koji je produžen do 2014. godine putem dodatnog finansiranja, pruža podršku za oba entiteta na razvoju strategija primarne zdravstvene zaštite u cilju povećanja broja kvalitetnih davalaca usluga primarne zdravstvene zaštite i osiguranja fizičke infrastrukture neophodne za njihov rad; unapređenja kapaciteta za upravljanje; i jačanje evaluacije u sektoru. U 2010. godini vlasti su zahtijevale dodatno finansiranje za proširivanje aktivnosti projekta u oba entiteta za jačanje razvojnog uticaja, obuhvat većeg broja doktora porodične medicine edukacijom, dodatnu obuku većeg broja postojećih timova primarne zdravstvene zaštite i renoviranje ambulanti porodične medicine na većem broju lokacija. Projekt će ovu podršku pružiti tokom perioda strategije CPS. Za rješavanje većih pitanja sektorske politike, Banka pruža analitičku podršku putem pregleda javnih rashoda u koje je uključeno i zdravstvo.

- **Ishod Strategije CPS: Unapređenje dostupnosti, kvaliteta i okolišne i finansijske održivosti usluga zbrinjavanja čvrstog otpada u uključenim komunalnim preduzećima/regijama.** Drugi projekt upravljanja čvrstim otpadom, koji je postao efektivan krajem 2009. godine, a čije se zatvaranje očekuje početkom 2014. godine, dizajniran je da postigne sljedeće ishode: da na polovinu smanji broj domaćinstava u BH koja nisu obuhvaćena formalnim sistemom zbrinjavanja čvrstog otpada, da zatvori četvrtinu opasnih divljih odlagališta koja narušavaju krajolik; da unaprijedi kvalitet podzemnih voda na odlagalištima; da ojača povrat troškova komunalnih preduzeća za upravljanje čvrstim otpadom; te da unaprijedi okolišni monitoringa sektora. Sufinansiranje EU za deponije u Banja Luci i Mostaru će dodatno unaprijediti kvalitet i obim usluga zbrinjavanja čvrstog otpada. Dodatno sufinansiranje EU (5,7 miliona €) će tokom perioda ove CPS biti stavljeno na raspolaganje za financiranje investicija u još pet regionalnih deponija i time dodatno povećati obim tekućeg Drugog projekta upravljanja čvrstim otpadom.

III: Okolišna održivost

91. **Strategija CPS ima za cilj osiguravanje da se prirodnim resursima koji su važni za ekonomski i socijalni razvoj zemlje, kao što su vode i šume, upravlja na održiv način.**

- **Ishod Strategije CPS: Smanjenje izloženosti stanovništva i korištenja veoma zagađene vode rijeka Miljacke i Bosne; te unapređenje efikasnosti prikupljanja otpadnih voda u Sarajevskom**

kantonu. Očekuje se da će Projekt otpadnih voda u Sarajevu, sufinansiran u partnerstvu između Svjetske banke i EU, biti zatvoren krajem perioda strategije CPS. Projekt će pružiti podršku za smanjenje zagađenja rijeka putem prečišćavanja otpadne vode na primarnom nivou i dogradnje infrastrukture za otpadnu vodu u projektnom području.

- **Ishod Strategije CPS: Smanjenje zagađenja rijeka Neretve i Bosne iz komunalnih izvora i u krajnjoj liniji smanjenje komunalnog zagađenja i nutrijenata u slivovima Jadranskog mora i Dunava.** GEF-ov Projekt zaštite kvaliteta vode i GEF-ov projekat za Neretvu i Trebišnjicu rade na jačanju upravljanja vodama, uključujući regionalnu saradnju s Hrvatskom, Crnom Gorom i Srbijom u pravcu sveobuhvatnog plana upravljanja vodama. Prije zatvaranja u avgustu 2012. godine i decembru 2013. godine, redom, projekti će nastaviti raditi na rehabilitaciji postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u uključenim gradovima i identifikaciji ostvarivih godišnjih smanjenja nutrijenata i ispuštanja eluata i kretanju ka poštivanju zakona o vodama EU. Sufinansiranje iz granta EU za Projekat GEF-a za upravljanje Neretvom i Trebišnjicom će omogućiti dodatne investicije u rehabilitaciju kanalizacione mreže u Ljubuškom.
- **Ishod Strategije CPS: Unapređenje tretmana kanalizacije i vode na komunalnom nivou.** Planirano partnerstvo s EC će vjerovatno mobilizirati dodatna sredstva iz IPA granta EU za podršku za unapređenje tretmana kanalizacije i otpadnih voda u okviru alokacija programa IPA 12-13.
- **Ishod Strategije CPS: Proširena mreža zaštićenih šumskih i planinskih područja i ojačan institucionalnih i tehnički kapacitet za njihovo održivo upravljanje.** GEF-ov Projekt šumskih i planinskih zaštićenih područja, čije se zatvaranje očekuje sredinom 2013. godine, pruža podršku za razvoj zaštićenih područja putem lokalnih inicijativa za zaštitu biodiverziteta. Za sada oba entiteta izdvajaju budžetska sredstva za upravljanje zaštićenim područjima – pri čemu se površina zaštićenih područja gotovo učtverostručila nakon odobrenja projekta – a u toku je izrada planova upravljanja za nove nacionalne parkove.

Okvir 3: IFC – Obnovljiva energija u BH

Obnovljiva energija (RE) u Bosni i Hercegovini (BH) predstavlja dio većeg programa za obnovljivu energiju na Balkanu (BREP) sa fokusom na male hidrocentrale. Očekuje se da će u BH projekt omogućiti više od 120 miliona USD finansiranja, uključujući 15 miliona USD od IFC-a, za podršku izgradnji 40 malih hidrocentrala sa ukupnim instaliranim kapacitetom od 80 MW i potencijalom za smanjenje emisije stakleničkih gasova od 0,5Mt CO₂/godišnje. Putem ovog projekta, IFC će doprinijeti unapređenju postojećeg regulatornog okvira za omogućavanje financiranja malih hidro-elektrana, pomoći sponzorima da ojačaju svoje projekte i poslovne planove i unaprijediti kapacitete izabranih finansijskih institucija da evaluiraju i financiraju projekte za male hidro-elektrane i druge projekte za obnovljivu energiju. Te aktivnosti bi bile nadopunjene radnim seminarima i konferencijama usmjerenim na sponzore, finansijske institucije i širu javnost, sa ciljem stvaranja sveobuhvatnog okvira za pružanje podrške razvoju i implementaciji projekata za obnovljivu energiju. IFC će pružiti dugoročno financiranje lokalnim bankama zainteresiranim za financiranje projekata malih hidro-elektrana. Uz to, kao zemlja koja ima pravo na finansiranje iz sredstava IDA-e, BH može da koristi i Infra Venture program IFC-a, što podrazumijeva zajednički rad sa sponzorom na razvoju i/ili finansiranju projekata.

- **Ishod Strategije CPS: Povećana energetska efikasnost:** U sektoru infrastrukture, financiranje projekata obnovljive energije ostaje jedan od prioriteta IFC-a u BH. Strategija IFC-a predviđa davanje doprinosa za veću okolišnu održivost i efikasniji energetski sektor pružanjem podrške za privatne investicije u zelenu energiju s posebnim fokusom na pružanje podrške za izgradnju novih hidro-elektrana. IFC očekuje da će igrati sve veću ulogu putem svojih savjetodavnih usluga, kao i financiranja za olakšanje privatnih investicija za PPP transakcije za nova hidro-energetska postrojenja. Iako je vlada nedavno donijela novi zakon o koncesijama, koji je generalno u skladu s najboljim međunarodnim

praksama, pod-zakonski akti i propisi tek trebaju biti usvojeni. Vlada ima ograničeno iskustvo na implementaciji PPP projekata i IFC očekuje da će imati značajnu ulogu u pružanju kako finansijskih, tako i savjetodavnih usluga. Finansijska podrška za ključne koridore takođe ostaje prioritet za BH i PPP bi vjerovatno predstavljale efektivno i održivo rješenje za njihovo financiranje i održavanje. IFC će sagledavati prilike za angažman s finansijskim institucijama zainteresiranim za davanje zajmova klijentima iz industrijskog/komercijalnog i stambenog sektora koji se fokusiraju na energetske efikasne projekte.

- ***Ishod Strategije CPS: Bolje pokriće osiguranjem poslovnih subjekata i domaćinstava u BH za slučaj prirodne ili klimatske katastrofe.*** Banka planira pružiti investicijsku podršku za olakšanje učestvovanja BH u Regionalnom Fondu za osiguranje od katastrofa za jugoistočnu Evropu i Kavkaz (SEEC CRIF). Cilj SEEC CRIF je povećati pristup finansijskoj zaštiti za vladu, kao i vlasnike stambenih jedinica, farme i mala i srednje velika preduzeća (SME), od gubitaka izazvanih ekstremnim vremenskim prilikama uzrokovanih klimatskim promjenama i relevantnim geološkim opasnostima, kao što su zemljotresi, klizišta, suše, poplave, itd. Vlada je tražila od Banke da osigura manji kredit IDA-e (5 miliona USD) za financiranje njenog učestvovanja u ovom regionalnom fondu, što bi se obezbijedilo i iz alokacije za zemlju i regionalnih resursa IDA-e.

- ***Ishod Strategije CPS: Bolja pripremljenost za poplave i upravljanje slivom Drine.*** Inicijativa za poplave i suše na zapadnom Balkanu donijela bi grant GEF-a za razvoj prekogranične saradnje između BH, Srbije i Crne Gore za integrisano planiranje i upravljanje rječnim slivovima za rijeku Drinu – najveću pritoku rijeke Save – koja je dva puta u 2010. godini izazvala velike poplave. Inicijativa će se baviti zaštitom od poplava, mogućnostima za sistem ranog upozoravanja na poplave, ublažavanjem suša, radom hidro-potencijala i upravljanjem ekosistemima. Ona će uvesti najbolje prakse upravljanja rijekama na regionalnom nivou u skladu sa Okvirnom direktivom za vode EU (WFD), te će pružiti pomoć u primjeni mjera za prilagođavanje na klimatske promjene. Inicijativa bi generisala značajne koristi, kako na nivou zemlje, tako i na regionalnom nivou, sa važnom ulogom za međunarodne komisije za rijeke Savu i Dunav. Uz to, BH bi koristila to planiranje i izgradnju kapaciteta za traženje inkrementalnih kredita iz regionalnog fonda IDA-e za smanjivanje stepena osjetljivosti na poplave uz rijeku Drinu. To bi moglo da uključuje investicije za rehabilitaciju i poboljšanje nasipa i sa tim vezane infrastrukture, te restauraciju poplavnih ravnica i rječnih kanala, radi unapređenja bezbjednosti od poplava. Opcije politika i dizajna će se zasnivati na informacijama iz analize integrisanog upravljanja rječnim slivom, koja će rezultovati iz regionalne inicijative GEF-a. Investicije BH u oblasti poplava i suša mogle bi da potencijalno privuku i finansiranje iz programa IPA.

C. Operativni principi i partnerstva

92. **Operativni pristup ove strategije CPS temelji se na četiri principa: (i) selektivnost; (ii) fleksibilnost; (iii) fokus na rezultate i (iv) partnerstva.** Ovi principi direktno proističu iz lekcija i iskustava stečenih na prethodnoj strategiji CPS i u skladu su s najboljim praksama za zemlje sa srednjim nivoom dohotka. Pored toga, naglasak će se, kad god to uslovi dozvole, staviti na promociju korištenja regionalnih projekata za podršku daljoj integraciji ekonomije BH sa susjednim zemljama i saradnju u regiji.

- **Veća selektivnost će dovesti do veće konsolidacije portfelja.** Pozajmljivanje za manji broj većih projekata i veća selektivnost u novom pozajmljivanju ključni su elementi strategije Banke u regiji ECA. To predstavlja promjenu od kritičnog značaja uzrokovanu ograničenim raspoloživim sredstvima, ograničenim administrativnim budžetom i dovešće do oslobađanja internih sredstava

Banke za više analitičkih i savjetničkih aktivnosti, koje će pravovremeno dati informacije za rješavanje izazova koji se budu javljali u zemlji.²⁶

- **Primjena okvira će biti fleksibilna tokom trajanja implementacije strategije CPS.** Početni izbor programa za FG12-FG13 je predložen ispod (Tabela 7). Tehnička analiza i dobar dio pripreme za te programe su provedeni tokom perioda strategije CPS za FG07-FG11. Međutim, izbor intervencija –posebno za kasnije godine implementacije strategije CPS – ostaje otvoren za prilagođavanja, tokom pregleda napretka implementacije strategije CPS, kako se reformski prioriteti novoizabrane vlasti budu razvijali, u zavisnosti od učinka tekućih programa i raspoloživosti sredstava.
- **Operacioni okvir će biti fokusiran na uticaj aktivnosti koje podržava Grupacija Svjetske banke.** Naglasak na rezultatima koji doprinose postizanju razvojnih ciljeva programa vodiće implementaciju strategije CPS i zajedničkih pregleda programa sa lokalnim vlastima.
- **Partnerstva sa drugim razvojnim partnerima će biti razvijana i ojačana.** Posebno, partnerstvo sa EU će nastaviti da se jača na principu toga da podrška Svjetske banke treba da gotovo u potpunosti bude usklađena sa podrškom naporima BH na priključivanju EU.

93. **Ova strategija CPS predstavlja nadgradnju nad analizom ključnih razvojnih izazova za BH i predlaže podršku i proširenu koordinaciju sa evropskim partnerima, kako bi se pomoglo u napredovanju ka priključivanju EU.** EU je uspostavila jasne kriterije za priključivanje BH, a EC identifikuje strateške ciljeve svog Instrumenta za pomoć u periodu prije priključenja (IPA) na osnovu višegodišnjeg indikativnog planskog dokumenta (MIPD)²⁷. EU podržava program MIPD pomoću IPA fondova u iznosu od oko 108 miliona € na godišnjem nivou. Dalje, ona prati napredovanje u svakoj od potencijalnih zemalja kandidata u odnosu na tri ključne oblasti: političke kriterijume, ekonomske kriterijume, te sposobnost da preuzme obaveze koje članstvo donosi u različitim sektorima, te izdaje godišnje izvještaje o napretku koji je postignut. Predložena pomoć Svjetske banke zasniva se na informacijama iz tih izvještaja, pri čemu se konkretne intervencije određuju time gdje postoje komparativne prednosti.

94. **Strategija Svjetske banke podržava neke od ključnih ciljeva EU MIPD.** U okviru političkih kriterijuma MIPD prioritet je jačanje administrativnih kapaciteta u BH za postizanje u većoj mjeri održivog i funkcionalnog javnog sektora. Uz to, socijalna inkluzija osjetljivih grupa i implementacija aktivne strategije borbe protiv siromaštva takođe su prioriteti. Svjetska banka doprinosi tim ciljevima programom DPO i projektom za mreže socijalne sigurnosti, a drugi projekti i aktivnosti AAA su usmjerene na tehnička pitanja vladavine. Ekonomski kriterijumi MIPD fokusiraju se na makroekonomsku stabilnost, poslovno okruženje i konkurentnost za ekonomski rast i stvaranje radnih mjesta, posebno kroz jačanje regulatornih kapaciteta, razvoj sektora SME i lokalnog ekonomskog razvoja, kao i kroz jačanje aktivnih mjera na tržištu rada. U izvještaju EC o napredovanju iz 2010. godine pomenute su određene oblasti u kojima je bilo napretka, uključujući poštivanje SBA sa MMF-om i reformu socijalne potrošnje koja je podržana operacijom DPO Svjetske banke, održavanje monetarne i finansijske stabilnosti, te opštu tržišnu integraciju sa EU. Oblasti koje izazivaju bojazni odnose se na visoku nezaposlenost i strukturalne rigidnosti, kao što su visoke stope socijalnih doprinosa i niska mobilnost radne snage, koja je štetna za stvaranje radnih mjesta i učestvovanje u radnoj snazi. Uz to, u izvještaju se navode visoki i loše usmjereni

²⁶ Uz to, sa manjim brojem projekata koje finansira Banka koji će biti u implementaciji, Banka će biti u boljoj poziciji da odgovori na rastuću potražnju za implementacijom operacija koje se sufinansiraju iz vanjskih (uglavnom EU) izvora.

²⁷ Evropska komisija, Instrument za podršku u periodu prije priključenja (IPA), Višegodišnji indikativni planski dokument (MIPD) 2009-2011. godine

socijalni transferi koji dovode do smanjivanja motivacije za rad. To su sve oblasti u kojima je Svjetska banka aktivna i ona će nastaviti da im pruža podršku i u toku perioda implementacije ove strategije CPS. Na kraju, u odnosu na kapacitet BH za usvajanje evropskih standarda, MIPD između ostalih prioriteta podržava jačanje jedinstvenog ekonomskog prostora u BH, proširivanje kvalitetne infrastrukture, jačanje poljoprivrede, prehrane i ruralni razvoj, stavljanje prioriteta na okolišnu infrastrukturu, te prekograničnu saradnju sa Hrvatskom, Crnom Gorom i Srbijom. Opet, podrška Grupacije Svjetske banke i predložena strategija CPS su u potpunosti usklađene sa tim ciljevima.

95. **Svjetska banka i EC su se takođe usaglasile da će razviti program sufinansiranja u oblasti okolišne infrastrukture.** Okvir 4 opisuje program koji je najvećim dijelom fokusira na vode i tretman otpadnih voda i upravljanje čvrstim otpadom na lokalnom nivou, a tabela u nastavku ilustruje gdje Banka nadopunjuje i učvršćuje investicije EU i gdje će to nastaviti da radi.

Tabela 6: Usklađivanje programa Svjetske banke sa kriterijumima EU

Kriterijumi EU	POLITIČKI KRITERIJUMI	EKONOMSKI KRITERIJUMI	EVROPSKI STANDARDI
Ključne oblasti i Instrumenti Grupacije Svjetske banke Iz tekućeg portfelja i predloženo za strategiju CPS za period FG12-FG15	Javna administracija Operacija za razvojne politike (DPO)	Makro stabilnost i kvalitet javne potrošnje DPO i PER	Jedinstveni ekonomski prostor DPO, svi investicioni projekti, sektorska analiza i dijalog u zemlji; ROSC
	Vladavina – borba protiv korupcije Projekt za mreže socijalne sigurnosti; PFM i AAA za javne nabavke, te PER	Struktura sektora i preduzeća IFC	Transportna politika Projekat za putnu infrastrukturu i bezbjednost, Projekt za plovnost na rijeci Savi
	Ekonomске i socijalne koristi Projekt za mreže socijalne sigurnosti, Projekt za primarnu zdravstvenu zaštitu, Projekt za zemljišnu registraciju i katastar; DPO; Rodna analiza i analiza siromaštva	Poslovni ambijent IFC/WB/SIDA: Registracija poslovanja, “Giljotina“, Projekt za inspekcije;	Poljoprivredna politika Projekt za poljoprivredu (u procesu rekonstrukcije)
		Unapređivanje infrastrukture Projekti za transport, energetiku, vodovod i kanalizacija, čvrsti otpad, navodnjavanje, projekt GEF-a za kvalitet voda	Energetska politika Projekt SEE III (Projekt za električnu energiju IV)
		Konkurentnost i produktivni kapaciteti Projekti za zemljišnu registraciju i katastar, SME, navodnjavanje, te plovnost na rijeci Savi	Vode i okoliš Projekti za vodovod i kanalizaciju, upravljanje čvrstim otpadom, GEF projekt za šumska i planinska područja, GEF projekt za Neretvu i Trebišnjicu, projekt GEF-a za kvalitet voda
		Strukturne rigidnosti DPO1; DPO2-3 (penzije, plate, zdravstveno osiguranje...), Projekt za mreže socijalne sigurnosti	Socijalne politike i javno zdravstvo DPO; Projekt za mreže socijalne sigurnosti, projekat za primarnu zdravstvenu zaštitu
			Industrija i SME Projekt za SME
		Prekogranična saradnja Plovnost na rijeci Savi; kontrola poplava, CRIF	

D. Program financiranja Strategije CPS

96. **Novo financiranje Svjetske banke tokom perioda Strategije CPS će biti ograničeno.** Većina financiranja tokom perioda FG12-FG15 će vjerovatno poticati od završavanja operacija započetih tokom prethodne strategije CPS. Očekuje se da ukupne preostale isplate aktivnog portfelja iznose oko 200 miliona USD.

97. **Očekuje se da će ukupni novi IDA-e krediti iznositi oko 148 miliona USD, uključujući 18 miliona određenih za regionalne projekte.**²⁸ Predloženi program pozajmljivanja strategije CPS ukazuje da će sredstva IDA-e biti podijeljena na pet ili šest investicionih operacija, uključujući projekt navodnjavanja, regionalni projekt riječne plovidbe (Sava), prateći projekt zemljišne administracije, te malu operaciju za učestvovanje BH u regionalnom programu osiguranja od katastrofa (CRIF). Svaka od tih operacija predstavlja nastavak intervencija iz prethodne strategije CPS, jer je priprema tih operacija kasnila zbog odgovora na svjetsku ekonomsku i finansijsku krizu putem prve operacije DPO i kreditne linije za SME. Preliminarni razgovori s vlastima su takođe ukazali na interes za opštinski razvoj, šumarstvo, energetiku / energetska efikasnost, kompjuterizaciju u zdravstvenom sektoru, korporativno restrukturiranje preduzeća privatizovanih u vaučerskoj privatizaciji, te regionalnu kontrolu poplava u kasnijem periodu implementacije strategije CPS. Nastavak angažmana prije Izvještaja o napretku na implementaciji strategije CPS će utvrditi za koje od ovih sektora pružiti podršku, uzimajući u obzir konsolidaciju portfelja, njegov učinak i raspoložive resurse.

98. **Financiranje IBRD-a će takođe biti vrlo selektivno.** Za sada, sredstva IBRD-a će biti ograničena na zajmove za politiku za poticaj reformi pokrenutih u okviru prethodne strategije CPS. Uz pretpostavku održavanja odgovarajućeg okvira makroekonomske politike, sadašnji indikativni plan pozajmljivanja je da se u drugoj polovini FG12 pripremi druga u seriji operacija DPO (100 miliona USD), koja će imati za cilj konsolidaciju reformi sistema socijalnih davanja u BH i unapređenje reformi javnih plaća i penzija. Obzirom na neizvjesnu političku situaciju u zemlji i makroekonomski okvir, ovaj raspored ostaje u velikoj mjeri fleksibilan. Razmatranje treće operacije u seriji programskih operacija DPO zavisiće od zadovoljavajućeg učinka zemlje, posebno solidnog makroekonomskog okvira, potražnje od ostalih zajmoprimaca IBRD-a i kapaciteta IBRD-a da daje zajmove u BH.

²⁸ Stvarne alokacije će zavisiti od: (i) učinka same zemlje; (ii) njenog učinka u odnosu na učinak drugih primalaca sredstava IDA-e; (iii) iznosa ukupnih resursa koji će biti raspoloživi za IDA-u; (iv) promjena na listi aktivnih zemalja koje su kvalifikovane za sredstva IDA-e; (v) uslova finansijske podrške koja se obezbjeđuje (grantova ili zajmova); te (vi) iznosa nadoknađujućih resursa koji će biti primljeni za MDRI.

Tabela 7: Predloženi program pozajmljivanja iz sredstava IBRD/IDA po fiskalnoj godini (u milionima USD)

	Za zemlju	IDA Regionalno	IBRD	UKUPNO
FG12				
Druga programska operacija za razvojne politike			100	
CRIF za upravljanje katastrofama	2	3		
Razvoj navodnjavanja	40			
Ukupno za FG12	42	3	100	145
FG13				
Zemljišna registracija II	30			
Rehabilitacija plovnosti rijeke Save	16	15		
Treća programska operacija za razvojne politike*			100	
Ukupno za FG13	46	15	100	161
FG14-15				
Sektorske investicione operacije**	42			
GEF regionalni program za kontrolu poplava**				
Ukupno za FG14-15	42			42
Sve ukupno	130	18	200	348

*Treća operacija DPO ovdje je predstavljena kao posljednja u programskoj seriji, ali će zavisiti od raspoloživosti finansiranja IBRD-a, uz uslov održavanja solidnog makroekonomskog okvira.

**Broj investicionih operacija u FG14 i FG15 će biti ponovo razmotren u okviru Izvještaja o napredovanju implementacije CPS i zavisice od napredovanja u konsolidaciji portfelja.

U Aneksu 3 opisan je tekući i planirani program trust fondova koji će da nadopunjava finansiranje Svjetske banke predstavljeno iznad.

99. **Konsolidacija portfelja neće rezultirati ukidanjem angažmana.** Svjetska banka će u toku perioda strategije CPS podržavati manji broj većih projekata. To će osloboditi interne resurse Banke za pravovremene analitičke proizvode. To će takođe da oslobodi vrijeme koje je na raspolaganju osoblju da pomogne pri ispunjavanju potražnje iz EC i drugih partnera za pomoć Banke pri implementaciji projekata kroz program trust fondova finansiranih iz programa IPA i donatorskih izvora.

100. **Trust fondovi kojima upravlja ili koje implementira Grupacija Svjetske banke imaju ukupnu vrijednost od 60 miliona USD i obezbjeđuju dodatno finansiranje za podršku ciljevima strategije CPS.** Postoje tri granta GEF-a koji pružaju podršku za unapređenje usluga vodosnabdijevanja i kanalizacije u oblasti urbane infrastrukture, i jačanje zaštite eko-sistema. Kao što je prikazano u Okviru 4, EC je odobrila 23,6 miliona € iz fonda IPA EU za TF-ove kojima upravlja Banka u oblasti okoliša i regionalnog vodnog transporta. Među bilateralnim donatorima, Švedska je posebno važan razvojni partner, sa podrškom trust fondova u oblasti poljoprivrede, poslovne klime i vodoprivrede. Noviji programi TF, kao što su oni koji su usaglašeni sa EC i SIDA-om, kreirani su sa ciljem pokrivanja troškova Svjetske banke vezanih za upravljanje njihovom implementacijom. Budući novi TF će takođe biti u skladu sa tim principom. Nekoliko zajedničkih TF više donatora podržava analitičke radove specifične za zemlju i regionalne analitičke aktivnosti, od kojih će BH imati koristi u brojnim područjima: (i) integrirani razvoj i upravljanje vodnim resursima i hidro-potencijalom u riječnim slivovima; (ii) nauka, razvoj i istraživanje i inovacije; (iii) računovodstveni standardi u privatnom i javnom sektoru; (iv) upravljanje javnim finansijama; (v) Fond za osiguranje od rizika od katastrofa. Aktivnosti koje podržavaju ovi TF će se nastaviti i tokom perioda strategije CPS za FG12- FG15. Više informacija o svakom TF i iznosima u okviru njih uključeno je u Aneks 3.

Okvir 4: Uspješno partnerstvo – EC i Svjetska banka u BH i na zapadnom Balkanu

Evropska komisija (EC) i Svjetska banka u BH surađuju već mnogo godina, a u novijem periodu zajedno rade na implementaciji grantova u okviru Instrumenta EU za pomoć u periodu prije priključenja (IPA) u sektoru okolišne infrastrukture. To je omogućilo Banci da još bolje usaglasí svoje operacije u BH sa programom EC, uz istovremeno proširivanje obima i uticaja operacija koje banka podržava. Sa strane EC, ta saradnja nudi mogućnost jačanja implementacije fondova IPA u kompleksnom okruženju, uz istovremeno korištenje tehničke analize i projektnog upravljanja u toku kreiranja i implementacije. EC i državni koordinator za IPA (NIPAC) odobrili su 22,6 miliona € iz IPA EU za trast fondove, kojima bi upravljala Svjetska banka i koji obezbjeđuju resurse za sufinansiranje za pet investicionih operacija koje podržava Svjetska banka: Upravljanje čvrstim otpadom – deponije u Banjoj Luci i Mostaru; GEF projekt za zaštitu kvaliteta voda – postrojenje za tretman otpadnih voda u Živinicama, GEF projekt za Neretvu i Trebišnjicu – kanalizacioni sistem u Ljubuškom; Upravljanje otpadnim vodama u Sarajevu; te Projekt za plovnost rijeke Save – studije izvodljivosti i deminiranje. Administrativni aranžmani sa Bankom će biti potpisani početkom FG12 (vidjeti Aneks 3). Snažno partnerstvo sa EC će i dalje biti cilj u oblasti vodoprivrede i okoliša u okviru ove strategije CPS.

Daljnje mogućnosti za saradnju između EC, evropskih međunarodnih finansijskih institucija i Banke na zapadnom Balkanu otvorene su sporazumom iz juna 2011. godine o dodjeljivanju pridruženog članstva Grupaciji Svjetske banke za Investicioni okvir za zapadni Balkan (WBIF). WBIF je finansijski mehanizam kreiran za objedinjavanje grantova, zajmova i stručnih znanja iz zemalja zapadnog Balkana, EC, IFI i bilateralnih donatora, radi pripremanja finansiranja za zajednički program prioriternih investicionih projekata. Okvir predviđa mogućnost alociranja određenog finansiranja za analitičke aktivnosti, aktivnosti na reformi politika i aktivnostima na sektorskim strategijama, kao i za izgradnju kapaciteta. Taj novi tip projekta, nazvan “projektom za razvoj sektora” bio bi nadopunjujući u odnosu na druge tipove podrške koje WBIF sada obezbjeđuje (uglavnom tehnička podrška i sufinansiranje). Ti grantovi bi bili vezani za buduće investicione planove i otvorene mogućnosti za finansiranje projekata kroz objedinjavanje grantova i zajmova. Slično tome, aktivnosti zasnovane na politikama i sektorskim strategijama koje se finansiraju na ovaj način takođe bi mogle da postave solidne temelje za pristupe bazirane na sektorima koji bi bili implementirani u okviru državnih okvira programa IPA, kao što je okvir za BH, kao i za unapređivanje opšte politike, institucionalnog i regulatornog okruženja za sve investicione projekte finansirane iz domaćih izvora ili iz sredstava međunarodnih finansijskih institucija.

101. IFC očekuje da će povećati svoje financiranje za privatni sektor do nivoa od 80-100 miliona USD. IFC želi unaprijediti konkurentnost zemlje i doprinijeti njenom održivom razvoju putem direktnog financiranja i savjetodavnih usluga u ključnim sektorima, uključujući finansijski sektor, agro-biznis i energetski sektor. Takođe, putem svojih savjetodavnih usluga, IFC će pružiti podršku unapređenju poslovnog ambijenta u zemlji. Prioriteti IFC-a su: (i) pružanje podrške za pristup financiranju za SME putem finansijskih posrednika, a za najugroženije putem mikro-finansijskih institucija; (ii) nastavak promocije tržišta za energetska efikasnost i obnovljivu energiju; (iii) promocija PPP u sektorima infrastrukture; i (iii) pružanje savjetodavnih usluga vladama za unapređenje ambijenta pogodnog za poslovanje SME i pomoć na jačanju infrastrukture finansijskog sektora.

102. Trenutna neto izloženost Multilateralne agencije za garanciju investicija (MIGA) na dan 31. mart 2011. godine je iznosila 60,1 milion USD u 9 projekata. Većina ovih projekata daje garancije u cilju pružanja podrške za ulaganje u dionički kapital i zajmove za dioničare iz zapadnih finansijskih institucija u njihove lokalne podružnice u Bosni i Hercegovini. Jedan projekt uključuje garanciju za podršku uspostavljanja greenfield investicije u proizvodno postrojenje za proizvodnju čeličnih komponenti visokog stupnja obrade za izvoz za automobilska industriju u inostranstvu. Kontinuirana podrška MIGA-e ovim projektima ukazuje na napore Agencije da nastavi ugovarati projekte u zemlji, podsticati priliv stranih direktnih investicija, uprkos izazovima poslovnog ambijenta i doprinosti strategiji Grupacije Svjetske banke na poticanju razvoja privatnog sektora rješavanjem stvarnih i percipiranih uskih grla u operativnom okruženju zemlje.

VI. RIZICI

103. **Primarni rizik u BH je nastavak političke fragmentacije i pat pozicije.** Na osnovu prethodnih iskustava Svjetske banke sa pozajmljivanjem za politike u BH, rizik od preokretanja politika je značajan. Konkretno, neuspjeh napredovanja u odnosu na osjetljive reforme u oblasti davanja socijalne pomoći koje su usaglašene u okviru operacije DPO I, ili opšte pogoršavanje makroekonomskog okvira, dovelo bi do odlaganja ili čak poništavanja operacije DPO II. U tom slučaju Svjetska banka bi razmotrila preusmjeravanje preostalih resursa IBRD-a (oko 50 miliona USD) na investicione operacije. Štaviše, ako bi završavanje reforme sistema socijalnih davanja kasnilo, ispunjavanje očekivanih ishoda u oblastima konkurentnosti i socijalne inkluzije takođe bi bilo pod rizikom. To bi potkopalo napredovanje ka koristima u oblasti fiskalne stabilnosti i odložilo bi smanjivanje udjela oporezivanja rada; a, što je najvažnije, cilj vezan za usmjeravanje ograničenih resursa na one koji su zaista siromašni bi još jednom bio odložen. Da bi se pomoglo pri ublažavanju tog rizika, Svjetska banka će se angažovati u reformama politika u okviru serije operacija DPO samo ako bude postojala jasno pokazana politička volja i spremnost za njihovo poduzimanje. Tehnička podrška za usmjeravanje davanja je u toku, a socijalna inkluzija je u potpunosti integrisana u vladin dijalog sa MMF-om. Konačno, konkretno vezano za resurse Svjetske banke, Banka je spremna da preraspodijeli originalni iznos finansiranja IBRD-a koji preostaje iz strategije CPS za FG08-FG11 na investicione operacije sa visokim nivoom uticaja. Banka će pomoći pri ublažavanju negativnih uticaja produžene političke pat pozicije na operacije kroz snažno partnerstvo sa EC, prije svega, sa drugim međunarodnim finansijskim institucijama, te ostalim razvojnim partnerima, te kroz poštivanje principa jedinstvenog ekonomskog prostora.

104. **Produžen period neizvjesnosti i sporog rasta u Eurozoni i susjednim zemljama mogao bi da potkopa ekonomski oporavak BH.** U svjetlu koncentracije trgovinske razmjene BH sa Evropom i susjednim zemljama, implikacije sporog rasta u tim regionima ili produbljivanja krize suverenog duga u Evrozoni mogle bi biti velike za privredu BH i mogle bi napraviti pritisak na aranžman valutnog odbora. Iako je ublažavanje tih rizika velikim dijelom izvan obuhvata ove strategije CPS, Banka će i dalje biti fokusirana na monitoring evolucije krize u Evropi i u regionu ECA, radi obezbjeđivanja pravovremenih savjeta o implikacijama za privredu BH. Pored toga, program Strategije CPS je fokusiran na uklanjanje nekih od uskih grla za konkurentnost i produktivnost i na stvaranje djelotvorne i finansijski pristupačne mreže sigurnosti.

105. **Treće, ekstremni vremenski uslovi i rastuća varijabilnost padavina i temperature već imaju uticaja na regiju ECA, a BH je među onim zemljama u regiji koje su najteže pogođene.** Intenziviranje poplava i suša moglo bi da potkopa rast u više oblasti ključno važnih za razvoj BH, uključujući poljoprivredu, šumarstvo i hidro potencijale. Planirane operacije u sektorima navodnjavanja, regionalne kontrole poplava i ublažavanja rizika od katastrofa trebalo bi da pomognu BH da se pripremi na te potencijalne izazove.

Aneks 1: Bosna i Hercegovina – Strategija partnerstva sa zemljom za FG12-FG15

MATRICA REZULTATA

Razvojni ciljevi za zemlju	Pitanja i prepreke	Ishodi strategije CPS	Odrednice	Program Svjetske banke (i partnera)
Stub I – Konkurentnost: Podrška za ekonomski rast kroz rješavanje nekih od uskih grla za konkurentnost i brži rast produktivnosti				
Povećanje stepena konkurentnosti kroz, između ostalog, poboljšanje poslovnog ambijenta. Unapređivanje prilika za zapošljavanje kroz podršku za stvaranje i razvoj SME, uključujući promovisanje preduzetništva među ženama. Promovisanje održivog razvoja kroz, između ostalog, uspostavljanje funkcionalnih institucionalnih kapaciteta za poljoprivredu i ruralni razvoj; stimulisanje razvoja energetskog sektora; i daljnji razvoj transportne infrastrukture.	Barem tri cilja za zemlju zacrtana u Strategiji razvoja zemlje za period 2010-2014. godine (CDS) (povećanje konkurentnosti, zapošljavanja i održivog razvoja poljoprivrede, energetike i transporta) dobiće podršku kroz aktivnosti Grupacije Svjetske banke (WBG) u okviru Stuba I. Program strategije CPS će doprinjeti postizanju tih ciljeva razvoja zemlje i kroz postojeće i kroz nove operacije. BH je rangirana na 110. mjestu u izvještaju Doing Business 2011. Slab poslovni ambijent u zemlji predstavlja jedan od osnovnih faktora koji utiču na njenu ukupnu konkurentnost. Program WBG će doprinjeti unapređivanju opšteg poslovnog okruženja, kao i konkurentnosti, kroz: (i) unapređivanje fiskalne održivosti kao temelja za rast i konkurentnost. Taj cilj će biti podržan u okviru programa DPO – vidjeti Stub II u nastavku. (ii) poboljšavanje poslovnog ambijenta kroz jačanje i	Transparentna tržišta rada razvijena kroz registraciju imovinskih prava i nadopunjujuće politike koje omogućavaju izvršavanje transakcija sa sigurnošću i efikasnošću. Polazna linija (2010): 80.000 zaostalih neriješenih slučajeva i nekoliko mjeseci (u prosjeku) potrebno za završavanje transakcija (2010) Ciljni iznos (2011): gotovo nimalo zaostalih neriješenih slučajeva, a transakcije se završavaju za jedan dan u 95% slučajeva. Ciljni iznos (2015) u slučaju pratećeg projekta: daljnje unapređivanje transparentnosti i efikasnosti kroz osiguravanje dostupnosti integrisanih registracionih i katastarskih informacija na mreži u cijeloj zemlji. Unapređena investiciona klima kroz: a) smanjivanje troškova i rizika za preduzeća kroz unapređivanje inspeksijskih usluga, poslovnih operacija i izlaznih procesa; b) unapređivanje razmjene informacija i podataka između institucija u BH sa ciljem	Podaci o registraciji uneseni u automatizovanu bazu podataka za 2 miliona spisa. Polazna linija (2010): 1.453.171 spisa završeno (RS: 556.171 i FBH 897.000). Ciljni iznos (2011): 1.600.000 spisa završeno. Završetak sistematske registracije i katastra na osam pilot lokacija. Polazna linija (2010): U FBH – dvije pilot lokacije završene, a radovi su u toku na dvije dodatne lokacije. Ciljni iznos (2011): 8 lokacija završeno. Ciljni iznos (2015) u slučaju pratećeg projekta: 25% zemlje obuhvaćeno. Regulatorno pojednostavljivanje administrativnih procedura treba da bude završeno u izabranim opštinama, kantonima, entitetima. Polazna linija (2011): Do sada samo 15 od 143 opština, 1 od 10 kantona prošlo proces regulatornog pojednostavljivanja administrativnih procedura.	<u>Tekući portfelj</u>: Projekat zemljišne registracije (P096200) <u>AAA</u>: Pregled javne potrošnje i institucija (u toku, završetak zakazan za FG12); REPARIS; Inovacije i nauka; Koristi ekonomske integracije. <u>Partneri</u>: GtZ, EC, <u>Potencijalno novo finansiranje</u>: Projekat zemljišne registracije II <u>Novo finansiranje</u>: Savjetničke usluge IFC-a, projekat tehničke podrške za investicionu klimu i konkurentnost <u>Partneri</u>: SIDA, SECO, Vlada Austrije

	unapređivanje sistema zemljišne registracije (Projekt zemljišne registracije I i II), te kroz savjetničke usluge, usmjerene na jačanje regulatornog okvira i eliminaciju administrativnih uskih grla za registraciju i rad preduzeća (savjetničke usluge IFC-a – projekt za konkurentnost). (iii) unapređivanje dostupnosti finansiranja za SME i mikro preduzetnike kroz kreditnu liniju za SME koju finansira IBRD i podršku IFC-a za korporativni i finansijski sektor, uključujući partnerstvo sa MCO MI-Bospo koja obezbjeđuje kreditne usluge za ženske preduzetnice. (iv) REPARIS (Program put ka Evropi kroz računovodstvenu reformu i institucionalno jačanje) pružiće pomoć zemljama zapadnog Balkana pri prilagođavanju njihovih okvira računovodstva i revizije za privatni sektor sa <i>acquis communautaire</i> EU.	ispunjavanja odgovarajućih zahtjeva procesa EU, i c) omogućavanje izgradnje kapaciteta unutar institucija. Polazna linija (2011): 12 procedura, 55 dana za registraciju poslovanja u BH. Ciljni iznos (2014): Smanjenje vremena i broja procedura neophodnih za početak rada u BH za 10%, te unapređenje investicione klime kroz reformu inspeksijskih službi i razmjenu informacija Jačanje dostupnosti finansiranja za SME u kontekstu globalne finansijske krize. Polazna linija (2010): pozajmljivanje u okviru Projekta za jačanje dostupnosti finansiranja za SME preko PFI koje učestvuju u projektu do SME - 0 USD Ciljni iznos (2014): 70 miliona USD. Unapređeno povjerenje u finansijske izvještaje poslovnih subjekata, uključujući SME, ojačaće dostupnost finansiranja i olakšati administrativno opterećenje na SME kroz korištenje računovodstvenih standarda prilagođenih njihovoj veličini Polazna linija (2010): Djelomična implementacija <i>acquis communautaire</i> EU u dijelu u kom se on odnosi na finansijsko izvještavanje. Neujednačena	Ciljni iznos (2014): 12-13 opština, 2-3 kantona treba da prođu proces regulatornog pojednostavljenja administrativnih procedura; oba entiteta treba da nastave proces regulatornog pojednostavljenja. Srednjoročni i dugoročni zajmovi isplaćeni u okviru projekta preko PFI koje učestvuju u projektu za SME. Polazna linija (2011): 8,2 miliona USD Ciljni iznos (2014): 70 miliona USD Unapređen okvir računovodstva i revizije za implementaciju zahtjeva EU. Polazna linija (2011): kao što se navodi u izvještaju ROSC za računovodstvo i reviziju, okvir korporativnog finansijskog izvještavanja je djelomično usklađen sa <i>acquis-om</i> EU; standardi IFRS za SME usvojeni kao obavezni za računovodstvo SME ali tek treba da budu implementirani i dodatno usklađeni sa zahtjevima EU.	Tekući portfelj: Jačanje dostupnosti finansiranja za SME (P111780); Investicije IFC-a u MFI. Projekt IFC-a za savjetničke usluge za mikrofinansiranje AAA: Ocjena finansijskog sektora za zapadni Balkan; tehnička podrška za zaštitu potrošača. Partneri: EBRD AAA: REPARIS; Nacionalni program za korporativno finansijsko izvještavanje Partneri: EC, ADA, SECO, Vlada Luksemburga

	Nedostatak institucionalnih kapaciteta i koordiniranih intervencija na politikama ograničava produktivnost i potkopava postizanje punih izvoznih potencijala zemlje u agro-biznisu, posebno prema EU. Tekući Projekt za poljoprivredu i ruralni razvoj ima za cilj upravo da ojača institucionalne kapacitete za poljoprivredu i ruralni razvoj. Štaviše, jačanje poljoprivredne proizvodnje biće podržano novim investicijama u sisteme navodnjavanja. Razne tekuće i planirane operacije u okviru nove strategije CPS pružice podršku cilju zemlje koji se odnosi na daljnji razvoj transportne infrastrukture. Učešće BH u razvoju regionalnog tržišta energije u jugoistočnoj Evropi podržava se kroz projekt ECSEE APL3, dok se na smanjivanju troškova za korisnike puteva i unapređivanje bezbjednosti na putevima radi u okviru tekućeg projekta za putnu infrastrukturu i bezbjednost. Proširivanje potencijala rijeke Save za komercijalno korištenje će se podržavati kroz planirani regionalni Projekt za plovnost rijeke Save (FG12) koji se priprema uz podršku granta iz TF EU. Razvoj sektora održive energije u BH podržan je od strane IFC-a.	primjena međunarodnih standarda za finansijsko izvještavanje. Ciljni iznos (2015): Bolja implementacija i primjena <i>acquis</i>-a EU i međunarodnih standarda <i>Jače državne i entitetske institucije pružaju efikasnije i djelotvornije poljoprivredne usluge.</i> Polazna linija (2010): Nedostatak adekvatnih registara farmi i klijenata i stoke neophodnih za praćenje direktnih isplata i praćenje kretanja stoke. Nedostatak djelotvornih savjetodavnih usluga vođenih potražnjom. Regulatorni okvir u razvoju u agencijama FSA, APPH, i SVO radi operacionalizacije registara i inspeksijskih službi. Izgradnja kapaciteta u laboratorijama u toku. Završen nacrt strategija za savjetodavne službe u oba entiteta. Nacrtima nedostaje strateška vizija za razvoj održivog sistema. Ciljni iznos (2012): 50% farmi registrovano u centralnom registru farmi i klijenata; 70% velike stoke registrovano u državnom registru. 60% regulatornog okvira odobreno na Vijeću ministara. <i>Unapređeni sistemi navodnjavanja i institucionalni okvir za podršku povećanoj poljoprivrednoj proizvodnji za farmere i poljoprivredne proizvođače.</i>	Ciljni iznos (2015): Legislativni i regulatorni prijedlozi za usklađivanje korporativnog finansijskog izvještavanja sa <i>acquis-om</i> EU. Bolja primjena standarda za finansijsko izvještavanje i mehanizama obezbjeđivanja kvaliteta za reviziju subjekata od javnog interesa. <i>Entitetske isplate se sprovode kroz transparentan sistem isplata, MOFTER ocjenjuje entitetske baze podataka za poljoprivredne isplate i informacione sistema za izvještajne namjene.</i> Polazna linija (2010): ne postoji transparentan sistem isplata. U FBH, 30% isplata se izvršava na osnovu aproksimacije principa IPARD-a, a u RS se 50% isplata izvršava na osnovu aproksimacije principa IPARD-a. Ciljni iznos (2012): a) 100% isplata koje aproksimiraju IPARD za RD izvršava se kroz transparentan sistem isplata i donošenja odluka o politikama, MOFTER ima pristup bazi podataka o poljoprivrednim isplatama i objavljuje konsolidovane izvještaje. <i>Dizajn Projekta za navodnjavanje završen, a projekt odobren na sjednici Odbora.</i>	<u>Tekući portfelj: Projekt za poljoprivredu i ruralni razvoj (P101213)</u> <u>Partneri:</u> SIDA, EC. <u>Novo finansiranje: Projekt za razvoj navodnjavanja (FG12), CRIF, Regionalni projekt za kontrolu poplava</u> – ako se na tim operacijama bude radilo, indikatori učinka će biti uključeni u CPS PR. <u>Tekući portfelj:</u> ECSEE APL3 (P090666)

	Sve pomenute operacije su u potpunosti usklađene sa petim strateškim ciljem strategije CDS BH – priključenjem EU, koji i u okviru stare i u okviru nove strategije CPS ostaje sveprožimajuća tema podrške WBG u BH.	Polazna linija (2011): površina (ha); broj funkcionalnih udruženja korisnika vode (WUA) biće određen u Izvještaju o napredovanju strategije CPS Ciljni iznos (2016): biće određen u Izvještaju o napredovanju strategije CPS <i>BH učestvuje na energetsom tržištu jugoistočne Evrope i ispunjava zahtjeve za integraciju u energetska tržišta EU.</i> Polazna linija (2005): proizvodnja električne energije - 12,800 gWh. 2009. godine su proizvodnja i izvoz dosegli rekordne nivoe. Regulatorni okvir za projekte obnovljive energije nije usvojen. Razvijeno dvadeset projekata za obnovljivu energiju. Ciljni iznos (2012): jednaka ili veća proizvodnja električne energije. Broj zakona / propisa / izmjena i dopuna usvojenih na entitetskom nivou: 1 (FBH 6; RS 6). Broj implementiranih projekata obnovljive energije - 60. Kao rezultat novih postrojenja za obnovljivu energiju – 0,5 MtCO₂e/godišnje izbjegnuto <i>Unapređena cestovna mreža i smanjeni troškovi za korisnike puteva na prioritetnim dionicama</i> Polazna linija (2010): FRD i RSRD prikupljaju podatke o troškovima za korisnike puteva na rehabilitovanih dionicama cesta.	Polazna linija (2011): projektni koncept odobren, priprema u toku. Ciljni iznos (2012): Projekt odobren na sjednici Odbora i proglašen efektivnim do kraja 2012. godine. <i>Napredovanje u rješavanju okolinskih pitanja, te jačanje kapaciteta triju elektroprivrednih preduzeća.</i> Polazna linija (2010): Napredak u EPBiH - 15%; EPHZHB - 80%; EPRS - 15%. Regulatorni okvir za projekte za obnovljivu energiju nije razvijen. Ciljni iznos (2012): 100% u sva tri elektroprivredna preduzeća. Dva entitetska zakona o obnovljivoj energiji su pripremljena u nacrtu. Izmjene i dopune zakona o koncesijama, standardizovani ugovori / sporazumi i kriterijumi za izbor pripremljeni u nacrtu. Pokrenut rad sa 10 sponzora projekta za obnovljivu energiju. <i>220 km neruralnih puteva rehabilitovano.</i> Polazna linija (2010): 134 km (82 km u FBH, a 52 km u RS). Ciljni iznos (2012): 220 km.	Partneri: KfW, USAID, EC, EBRD, EIB <u>Potencijalno novo finansiranje:</u> Energetska efikasnost; investicije IFC-a u obnovljivu energiju. Indikatori učinka će biti uključeni u CPS PR. <u>AAA:</u> Savjetničke usluge IFC-a – Projekt za obnovljivu energiju za Bosnu i Hercegovinu. <u>Tekući portfelj:</u> Projekt putne infrastrukture i bezbjednosti (P100792) Partneri: EBRD i EIB. <u>Novo finansiranje:</u> Projekat za rehabilitaciju plovnog puta na rijeci Savi (zakazan za FG13) Partneri: EC. Finansiranje iz granta IPA (5,6 miliona €), kojim će upravljati Svjetska banka, finansirajuće se važne pripreme aktivnosti kao što su studije izvodljivosti i deminiranje.

		Ciljni iznos (2012): smanjenje troškova za korisnike cesta od 10%. <i>Unapređeno komercijalno korištenje koridora rijeke Save (Hrvatska, BH i Srbija) u BH.</i> Polazna linija (2011): Dijelovi rijeke nisu plovni. Ciljni iznos (2017): Prioritetne sekcije rijeke Save vraćene u stanje plovnosti.	<i>Dizajn projekta završen, a projekt odobren na sjednici Odbora.</i> Polazna linija (2011): Priprema projekta u toku. Ciljni iznos (2013): Projekat odobren na sjednici Odbora i proglašen efektivnim do kraja 2012. godine.	
Stub II - Inkluzija: Unapređivanje pružanja javnih usluga za ugrožene i usmjeravanje i fiskalna održivost socijalnih davanja za siromašne				
<i>Unapređivanje socijalne inkluzije, pristupa osnovnih uslugama, povećavanje stepena učešća neaktivne i demotivisane populacije i njihova reintegracija u društveni život, tržište rada, te ujednačavanje prilika za rad.</i> <i>Šest konkretnih strateških pod-ciljeva uključuju sljedeće:</i> • Socijalna politika usmjerena za zapošljavanje; • Unapređivanje položaja porodica sa djecom; • Unapređivanje obrazovanja; • Unapređivanje zdravstvene zaštite; • Unapređivanje penzijske politike; i • Unapređivanje	Socijalna inkluzija predstavlja šesti strateški cilj koji je zacrtan u strategiji CDS, kao i osnovnu temu zasebne Strategije za socijalnu inkluziju. Taj cilj će prije svega biti podržan u okviru trogodišnje programske serije DPO. DPO I, koja je odobrena i isplaćena u toku 2010. godine, pomogla je da se razvije zakonski okvir koji je neophodan za unapređivanje usmjeravanja gotovinskih transfera koji nisu zasnovani na osiguranju (i za boračke i za civilne kategorije). DPO II (FG12) će nastaviti da podržava razvoj djelotvornih, efikasnih i ravnopravnih politika socijalne zaštite. Uz to, DPO II će vjerovatno podržavati penzijske reforme. Treća faza programa DPO će nastaviti da se fokusira na unapređivanje mreža sigurnosti, omogućavanje reformi penzija i plaća u javnom sektoru. Kroz unapređivanje	<i>Povećan udio socijalnih davanja doseže do siromašnih. Fiskalne uštede koje rezultuju iz reformi gotovinskih transfera iznose 1,8% BDP-a. Djelotvornije usluge posredovanja u zapošljavanju pružaju se licima koja aktivno traže posao.</i> Polazna linija (2011): Biće uspostavljena pomoću proširene ankete zasnovane na domaćinstvima u 2011. godini. Usluge posredovanja pri zapošljavanju pružene su 1.468 lica koja aktivno traže posao. Zakonski okvir je uspostavljen za implementaciju imovinskog / prihodnog cenzusa za gotovinske transfere koji nisu zasnovani na osiguranju. Podzakonski akti koji regulišu pragove za imovinski / prihodni cenzus treba da budu usvojeni.	<i>Implementacija zakonom propisanih mjera usvojena kao dio reforme opšteg sistema gotovinskih transfera koji nisu zasnovani na osiguranju – u toku.</i> Polazna linija (2011): nisu uspostavljeni nikakvi pragovi za imovinski / prihodni cenzus. Zakonom propisane odredbe za usmjeravanje transfera ne implementiraju se za boračke kategorije. Ciljni iznos (2012): Identifikovani su novi procesi za kvalifikovanost i nove formule. Penzijska reforma u toku. Usluge posredovanja pri zapošljavanju pružaju se za 3.000 ugroženih lica koja aktivno traže posao.	<u>Tekući portfelj: Projekt za mreže socijalne sigurnosti i zapošljavanje (P116774).</u> <u>Novo finansiranje: DPO II</u> (zakazano za FG12). <u>AAA:</u> Ocjena siromaštva za zapadni Balkan; tehnička podrška za smanjivanje siromaštva; tehnička podrška za penzije.

položaja lica sa invaliditetom.	usmjeravanja gotovinskih transfera – čime se stvara određeni fiskalni prostor – program DPO će takođe doprinjeti prvom strateškom cilju strategije CDS – makroekonomskoj stabilnosti. Istovremeno, tekući Projekt za mreže socijalne sigurnosti i podršku zapošljavanju će obezbijediti tehničku podršku za jačanje institucionalnih kapaciteta za implementaciju djelotvornih politika socijalne zaštite. Nedavno odobrenim dodatnim finansiranjem za Projekt za jačanje zdravstvenog sektora (FG11 – 10 miliona USD), Svjetska banka će pomoći daljnjem poboljšavanju kvaliteta primarne zdravstvene zaštite kroz širenje modela porodične medicine. Banka će nastaviti da unapređuje dostupnost i kvalitet osnovnih usluga, kao što je upravljanje čvrstim otpadom.	Ciljni iznos (2014): Unapređenje tačnosti usmjeravanja za 25%. Usluge posredovanja pri zapošljavanju pružene su za 10.000 ugroženih lica koja aktivno traže posao, 35% je zaposleno godinu dana nakon primanja tih usluga. Imovinski / prihodovni cenzus u toku za izabrane ugrožene kategorije. Fiskalne uštede iznose 1,8% BDP-a. Smanjena učestalost neprenosivih bolesti kroz pojačanu dostupnost kvalitetnoj primarnoj zdravstvenoj zaštiti prema modelu porodične medicine. Polazna linija (2010): oko 58% stanovništva obuhvaćeno kroz porodičnu medicinu (FBH: 1.000.000; RS 1.200.147). Ciljni iznos (2014): oko 70% stanovništva je obuhvaćeno (FBH: 1.500.000; RS: 1.250.000) Unapređena dostupnost, kvalitet, okolišna solidnost, te finansijska stabilnost usluga upravljanja čvrstim otpadom. Polazna linija (2010): 75% domaćinstava u ciljnoj oblasti ne opslužuje se zvaničnim sistemima upravljanja otpadom. 145 of procijenjenog broja od 1.200 nekontrolisanih odlagališta je zatvoreno. Ciljni iznos (2014): broj domaćinstava koja se ne opslužuju smanjen za 50%. 25% nekontrolisanih odlagališta je zatvoreno.	Povećan broj timova obavlja usluge porodične medicine, a povećan broj zdravstvenih objekata je izgrađen, rekonstruisan ili renoviran. Polazna linija (2010): 1.301 timova porodične medicine (FBH: 652; RS:649), 155 zgrada rehabilitovano (FBH:79; RS:56). Ciljni iznos (2014): 1.450 timova porodične medicine (FBH:900; RS:650). 239 zgrada rehabilitovano (FBH:129; RS:110). Povećan broj uspostavljenih međuopštinskih okruga za upravljanje čvrstim otpadom. Polazna linija (2010): 12 međuopštinskih okruga uspostavljeno. Ciljni iznos (2014): 16 međuopštinskih okruga uspostavljeno.	Tekući portfelj: Projekt za jačanje zdravstvenog sektora-Dodatno finansiranje (P088663) Partneri: Razvojna banka Vijeća Evrope. Tekući portfelj: Drugi projekt za upravljanje čvrstim otpadom (P107998) Partneri: EC, SIDA. Finansiranjem iz granta EC (5,5 miliona €) podržaće se investicije u sanitarne deponije u Banjoj Luci i Mostaru i proširiće se obuhvat projekta koji finansira Svjetska banka. Finansiranje SIDA-e – koje je fokusirano na prikupljanje – nadopunjavaće aktivnosti koje u oblasti upravljanja otpadom finansira Svjetska banka.

Stub III – Okolišna održivost: Osiguravanje održivog korištenja prirodnih resursa, kao što su vode i šume, koji su ključni za ekonomski rast u BH, te prilagođavanje na klimatske promjene. Promovisanje održivog razvoja osnovnih opštinskih usluga

<i>Promovisanje održivog razvoja kroz, između ostalog, održavanje mjera za zaštitu okoliša i biodiverziteta, te održivo korištenje prirodnih resursa.</i>	Program strategije CPS će doprinjeti promovisanju koncepta “održivih opština”, uglavnom kroz investicije u upravljanje otpadnim vodama. Tu strategiju sufinansiraju EC i SIDA. Svjetska banka će takođe nastaviti da pruža podršku BH pri očuvanju njenog na globalnom nivou značajnog biodiverziteta u kritično važnim šumskim i planinskim ekosistemima. U zavisnosti od raspoloživog finansiranja, strategija CPS će podržati održivo šumarstvo u BH. Kroz te aktivnosti program CPS će pomoći zemlji da ispuni zahtjeve EU za politike za kvalitet voda i biodiverzitet. Konačno, Svjetska banka će istraživati mogućnosti za mobilizaciju resursa grantova GEF-a za jačanje kapaciteta bih za ublažavanje rizika od prirodnih katastrofa, kao što su poplave i suše. Matrica rezultata za Stub III biće ažurirana novim indikatorima u okviru Izvještaja o napredovanju implementacije u ranoj fazi.	Smanjenje stepena izloženosti stanovništva veoma zagađenoj vodi iz rijeka Miljacke i Bosne i unapređenje prikupljanja otpadnih voda u Sarajevskom kantonu. Polazna linija (2010): 0 m³/na dan otpadnih voda koje su prikupljene se tretira na primarnom nivou. 0 konekcija rehabilitovano. Ciljni iznos (2015): 200.000 m³/dnevno tretirano na primarnom nivou. 48.000 konekcija rehabilitovano. Smanjen stepen zagađenja iz komunalnih izvora u rijeku Neretvu i Trebišnjicu, te kao posljedica toga smanjeno zagađenje slivova Jadranskog mora i Dunava, te u većoj mjeri održivo upravljanje vodom. Polazna linija (2010): 5,5% komunalnih otpadnih voda tretira se i ispušta u skladu sa standardima. Nema integrisanog upravljanja ni za jednu rijeku. Ciljni iznos (2012): 11% komunalnih otpadnih voda tretira se u skladu sa novim standardima za vode. Najvažnije rijeke su obuhvaćene završenim ili gotovo završenim okvirima za održivo upravljanje vodama.	Povećana zbirna dužina popravljenih kanalizacionih kolektora. Polazna linija (2010): 0 km kanalizacionih kolektora popravljeno. Pripremanje za radove na postrojenju za tretman otpadnih voda Ciljni iznos (2015): zbirna dužina popravljenih kanalizacionih kolektora je 16 km. Radovi na postrojenju za tretman otpadnih voda završeni 100%. Pokretanje potprojekta – Postrojenje za tretman otpadnih voda u Mostaru (faza I) i Živinicama (faza II). Pilot projekt za isprobavanje modela integrisanog upravljanja riječnim slivovima. Polazna linija (2011): Aranžmani za sufinansiranje SIDA i EC su djelotvorni. Nema planova za upravljanje riječnim slivovima. Ciljni iznos (2012): radovi su završeni. Četiri osnovna riječna sliva imaju završene ili gotovo završene planove za održivo upravljanje slivovima.	Tekući portfelj: Projekt za otpadne vode u Sarajevu (P090675). Partneri: EC, EBRD. Finansiranje iz granta EU (8 miliona €) koje će administrirati Svjetska banka zatvoriće jaz u finansiranju koji je identifikovan u projektu za otpadne vode u Sarajevu. Finansiranje EBRD-a će nadopunjavati finansiranje Svjetske banke. AAA: Upravljanje slivom rijeke Vrbas (P117927) Tekući portfelj: Zaštita kvaliteta voda - GEF (P085112), u partnerstvu sa EC i SIDA-om. Finansiranje iz granta EU (1,5 milion €) kojim će upravljati Svjetska banka, podržaće investicije u postrojenje za tretman otpadnih voda u Živinicama. SIDA će sufinansirati postrojenje za tretman otpadnih voda u Mostaru. Upravljanje Neretvom i Trebišnjicom - GEF (P084608), u partnerstvu sa EC (finansiranje iz granta IPA EU od 2 miliona €) Šumske i planinske zaštićene oblasti - GEF (P087094).

		<i>Proširen obuhvat zaštićenih šumskih i planinskih područja i ojačani institucionalni i tehnički kapaciteti za održivo upravljanje njima.</i> Polazna linija (2010): 2,1%, odnosno 112.000 hektara područja pod zvaničnom zaštitom. Ciljni iznos (2013): 3%, odnosno 153.000 hektara zvanično zaštićeno.	FBH: prijedlog za zakonsko uspostavljanje 2 nova zaštićena područja dostavljen, a studija izvodljivosti završena za jedno zaštićeno područje. FBH i RS: uspostavljanje zaštićenih područja sa planovima upravljanja koji uključuju pristupe i alate upravljanja zasnovane na ekosistemima. Polazna linija (2010): FBH: studija izvodljivosti za dodatno zaštićeno područje je u toku. FBH i RS: Ugovoren plan upravljanja za 1 NP, a planovi upravljanja za još četiri zaštićena područja se ugovaraju. Ciljni iznos (2013): FBH: još jedno novo zaštićeno područje je zvanično predloženo i razmatra se. FBH i RS: barem 3 parka, uključujući Sutjesku, u potpunosti implementiraju nove pristupe zasnovane na ekosistemima.	<u>Potencijalno novo finansiranje:</u> Projekt za šumarstvo II, Regionalna kontrola poplava, CRIF, te Projekt za održive opštine. Ako se bude radilo na tim operacijama, indikatori učinka će biti uključeni u CPS PR.

Aneks 2: IZVJEŠTAJ O ZAVRŠETKU IMPLEMENTACIJE STRATEGIJE CPS ZA PERIOD FG08 – FG11.

Ovaj izvještaj predstavlja samo-evaluaciju Svjetske banke o iskustvima u implementaciju Strategije partnerstva sa zemljom (CPS) za Bosnu i Hercegovinu za period FG08-FG11. Osnovna namjena ovog izvještaja je trostruka:

- i) Ocijeniti napredak ka postizanju ciljeva za zemlju i, u tom svjetlu, razmotriti razvojne ishode i ukupni učinak programa strategije CPS;
- ii) Ocijeniti učinak Svjetske banke u sprovođenju programa strategije CPS; i
- iii) Izvući lekcije iz implementacije programa strategije CPS koje će biti uzete u obzir u toku kreiranja i implementacije nove strategije CPS za period FG12 - FG15.

I. SAŽETI PREGLED NALAZA

1. **Sve u svemu, program strategije CPS je ostvario očekivane ishode i u osnovnim i u sporednim oblastima.** Program strategije CPS i, posljedično, očekivani ishodi, podijeljeni su na “osnovne” i “sporedne” programske oblasti. Osnovne programske oblasti su bile vezane za sektore u kojima je postojala snažna potražnja za investicijama, zajedno sa jasnom opredjeljenošću za reforme na strani vlasti, dok se sporedni program odnosio na reformske oblasti u kojima je političko opredjeljenje trebalo da se verifikuje prije angažmana. I okviru osnovnog programa svi najvažniji ishodi us bili ili u potpunosti ili djelomično ostvareni. Konkretno, svi indikatori osnovnog programa su bili u potpunosti postignuti u Stubu II strategije CPS, koji je imao za cilj poboljšavanje kvaliteta javne potrošnje i pružanja javnih usluga za ugrožene. Napredak je ostvaren i u sporednim programskim oblastima, gdje su tri od četiri cilja sporednog programa djelomično ostvarena. Indikator vezan za plovnost na rijeci Savi je odbačen, pošto je projekt, koji bi doveo do tog konkretnog ishoda, odložen do naredne strategije CPS. Povećanje zvanične zaposlenosti bio je jedini ishod koji nije ostvaren. Bez obzira na napredak postignut u toku prve dvije godine implementacije programa strategije CPS, učinak u toj oblasti je bio pod ozbiljnim uticajem ekonomske krize.

2. **Učinak Svjetske banke u ostvarivanju programa strategije CPS je bio zadovoljavajući.** Na osnovu lekcija naučenih u toku implementacije prethodne Strategije za pomoć zemlji za period FG05-Fg07, Svjetska banka je koristila principe orijentacije na rezultate, fleksibilnosti, te partnerstva u sprovođenju programa. Konkretno, Svjetska banka je demonstrirala fleksibilnost pri prilagođavanju svog programa pozajmljivanja kao odgovor na efekte globalne ekonomske krize. Imajući u vidu brze promjene ekonomskog okruženja, vlasti BH i Svjetska banka radili su na hitnom reprogramiranju programa strategije CPS kako bi pomogle pri ublažavanju uticaja krize, sa fokusom na održavanje makroekonomske stabilnosti, zaštitu ugroženih kroz unapređeno usmjeravanje socijalnih davanja, te ublažavanje efekata po privredu, a mala i srednje velika preduzeća konkretno. Konzistentno sa tim prioritetima, Svjetska banka je u FG10 odobrila četiri projekta za ukupni iznos od 231 milion KM, što je rekordni iznos još od period post-konfliktne rekonstrukcije.

3. **Ključne lekcije i preporuke za novu strategiju CPS** mogu se ukratko predstaviti na sljedeći način:

- Svjetska banka može da podrži strukturalne reforme u politički kompleksnom ambijentu BH, ali za to je neophodno dugoročno opredjeljenje.
- Dijalog o politikama u ključnim oblastima treba da se održi čak i u nedostatku pozajmljivanja, pošto on obezbjeđuje vrijedne ulazne elemente i predstavlja temelj za buduće kreiranje politika.

- Izgradnja koncenzusa o institucionalnim aranžmanima treba da bude poduzeta u okviru projekta u toku pripremanja projekta.
- Održavanje fleksibilnosti u raspodjeli resursa.
- Rezultati su mogući čak i u politički napetom ambijentu kada us intervencije usklađene sa investicionim prioritetima vlade.
- Dodatno ojačati operativnu saradnju sa razvojnim partnerima, međunarodnim finansijskim institucijama, a posebno EC.

II. NAPREDOVANJE KA OSTVARIVANJU CILJEVA ZA ZEMLJU

4. U nedostatku zvanične Strategije za razvoj zemlje, deklaracija pod nazivom “Platforma za akciju” iz oktobra 2007. godine, koja je okvirno zacrtala ključne reformske oblasti na kojima će raditi vlade na svim nivoima u BH, služila je kao osnova da kreiranje strategije CPS. Nova Strategija za razvoj zemlje za period 2008-2013. godine je još uvijek bila u pripremi u vrijeme kada je usaglašavana strategija CPS. Platforma za akciju je okvirno zacrtala opredjeljenost vlasti da poduzmu kolektivne i koordinirane aktivnosti u sljedeće tri oblasti: **i) unapređivanje fiskalne koordinacije i stabilnosti, ii) stvaranje pogodnijeg poslovnog ambijenta, i iii) promovisanje drugih reformi koje osiguravaju održiv razvoj.**

Unapređivanje fiskalne koordinacije i stabilnosti

5. **Zadovoljavajući napredak je ostvaren u smislu unapređivanja fiskalne koordinacije i stabilnosti.** Zakon o fiskalnom vijeću na državnom nivou usvojen je 2008. godine, a Fiskalno vijeće BH je naknadno uspostavljeno. Fiskalno vijeće je predstavljalo ključni forum za diskusije vezane za Stand-by aranžman MMF-a u iznosu od oko 1,1 milijardu € (600 procenata kvote) koji je odobren u julu 2009. godine. Fiskalno vijeće usaglasilo je opšti fiskalni okvir za 2009. i 2010. godinu, koji je predstavljao eksplicitan uslov u okviru Stand-by aranžmana sa MMF-om. Svjetska banka nije direktno uključena u aktivnosti vezane za uspostavljanje i rad Fiskalnog vijeća.

6. **Entitetske vlade su pokrenule strukturalnu reformu sistema socijalne zaštite.** Pregledanje i pojednostavljivanje sistema socijalne potrošnje sa ciljem unapređivanja njegove djelotvornosti predstavljalo je eksplicitan cilj u ovoj oblasti Platforme za akciju. Prepoznavajući činjenicu da je sistem socijalne zaštite u BH bio slabo usmjeren, neravnoopravan i fiskalno neodrživ, entitetske vlasti su ušle u partnerstvo sa Svjetskom bankom u kreiranju reformskog programa koji bi poboljšao usmjeravanje socijalnih davanja i osigurao pružanje usluga za najugroženije na održivoj osnovi. Matrica politika koja je razvijena za Prvu operaciju razvojnih politika za javnu potrošnju (DPO I) sadržavala je skup mjera vezanih za politike koje su pokrenule proces strukturalne reforme u oblasti socijalne zaštite. Legislativne promjene koje su usvojene krajem 2009. godine u RS i početkom 2010. godine u FBH kao i DPO I podržale su reforme politika i predstavljale su možda i najznačajnije strukturalne reforme na kojima se u BH radilo u toku posljednjih pet godina.

7. **Ekonomska kriza zaustavila je sva očekivanja vezana za to da će BH da smanji javnu potrošnju izraženu kao procenat BDP-a.** Zbog uticaja globalne ekonomske krize, BDP u BH je smanjen po prvi put od rata. Kao posljedica toga, javna potrošnja je porasla sa nivoa od 49,5 procenata BDP-a 2008. godine na 50,4 procenata BDP-a 2010. godine. Istovremeno je došlo do pada javnih

prihoda, sa nivoa od 46 procenata BDP 2008. godine na 45 procenata BDP-a 2010. godine. Rezultujući fiskalni deficit je djelimično zatvoren stand-by aranžmanom MMF-a i operacijom DPO I Svjetske banke.

Stvaranje pogodnijeg poslovnog ambijenta

8. **U unapređivanju poslovne klime ostvaren je skroman napredak, usprkos značajnom napredovanju u registraciji imovine.** Iako je postignut napredak u pojednostavljivanju registracije poslovanja, pokretanje preduzeća i dalje je sporo i kompleksno. Izvještaj Doing Business 2011 Svjetske banke rangira BH na 110. mjesto. BH je druga najgore rangirana privreda u jugoistočnoj Evropi, a samo je Kosovo rangirano niže, na 118. mjestu. Međutim, primijećen je napredak u smislu registracije imovine. Vrijeme koje je potrebno za registraciju imovine smanjeno je sa 84 dana 2009. godine na 33 dana 2010. godine. U izvještaju Doing Business 2011 taj napredak je prepoznat i BH je napredovala sa 139. mjesta na 103. mjesto u smislu indikatora vezanog za registraciju imovine. Iako je Banka tačno prepoznala činjenicu da je postojao nizak nivo opredjeljenosti za rad na reformama u oblasti poslovnog ambijenta (“sporedni” program), u toj oblasti je bilo pozitivnih ishoda, tamo gdje je angažman Banke bio značajan, posebno kroz Projekt zemljišne registracije.

Promovisanje održivog razvoja

9. **Ubrzana implementacija investicionih projekata dovela je do zadovoljavajućih ishoda u transportnom i energetsom sektoru, dok je razvoj konkurentne poljoprivrede samo djelomično postignut.** Održani i koordinirani naponi međunarodnih finansijskih institucija (EBRD, EIB i Svjetske banke) rezultovali su značajnim poboljšanjem održavanja puteva, te rastućim nivoom investicija u nove putne dionice. Ukupno, međunarodne finansijske institucije (EBRD, EIB i Svjetska banka) su odobrile oko 848 miliona € za investicije u transportni sektor u toku posljednjih 5 godina, a 336 miliona € je isplaćeno, uglavnom za rehabilitaciju puteva, u toku perioda 2009-2010. godine. U energetsom sektoru, izvoz električne energije je 2009. godine dostigao rekordne nivoe, a tri elektroprivredne kompanije su zadržale snažan učinak, i u smislu profitabilnosti i u smislu kvaliteta usluga u toku posljednje četiri godine. Međutim, u poljoprivrednom sektoru, nedostatak političke saglasnosti vezano za ulogu različitih nivoa vlasti spriječio je koordinirane aktivnosti za unapređivanje konkurentnosti sektora.

III. RAZVOJNI ISHODI I UČINAK PROGRAMA STRATEGIJE CPS

10. **Program strategije CPS je bio dobro usklađen sa prioritetima koji su bili zacrtani u Platformi za akciju.** Stub I strategije CPS imao je za cilj unapređivanje ambijenta za rast vođen privatnim sektorom i približavanje EU. Aktivnosti u okviru Stuba I predstavljale su odgovor na dva skupa prioriteta koji su okvirno zacrtani u Platformi za akciju: i) stvaranje boljeg poslovnog ambijenta, i ii) promovisanje reformi koje osiguravaju održiv ekonomski razvoj. Stub II, koji se fokusirao na kvalitet javne potrošnje i pružanje javnih usluga za ugrožene, predstavljao je odgovor na cilj Platforme za akciju vezan za unapređivanje stabilnosti i fiskalne koordinacije kroz, između ostalog, pregled i pojednostavljivanje sistema socijalne potrošnje sa ciljem unapređivanja njihove djelotvornosti.

11. **Sve u svemu, program strategije CPS je ostvario projicirane razvojne ishode u “osnovnim” programskim oblastima, dok su projektni ishodi u “sporednim” oblastima bili djelomično ostvareni.** Kao što je već pomenuto, program strategije CPS i njegovi ishodi su bili podijeljeni na “osnovne” i “sporedne” programske oblasti, pri čemu su osnovne oblasti bile vezane za sektore sa snažnom potražnjom za investicijama, zajedno sa jasnim opredjeljenjem vlasti, dok su sporedne oblasti bile karakterisane manje jasnim političkim opredjeljenjem za reforme. Konkretno, projicirani ishodi u

osnovnim programskim oblastima, kao što su zemljišna registracija, proizvodnja električne energije, vodosnabdijevanje i kanalizacija, primarna zdravstvena zaštita, te poljoprivreda manjeg obima, bili su u potpunosti ostvareni. Ishodi strategije CPS su bili djelomično ostvareni u drugim osnovnim programskim oblastima, kao što su registracija preduzeća, poljoprivredne politike, integracija energetske tržišta, te zaštićena područja. Takođe, ishodi su bili ostvareni samo djelomično u svim sporednim oblastima, osim u slučaju sporednog indikatora vezanog za povećanje zvanične zaposlenosti. Taj cilj nije ostvaren zbog ekonomske krize. Sažeti pregled ishoda strategije CPS je shematski prikazan na Slici 1 u nastavku. Molimo pogledati matricu rezultata u tabeli 1 gdje se nalazi detaljan opis napredovanja u odnosu na pojedinačne indikatore učinka.

Slika 1: Učinak programa strategije CPS

Stub Strategije CPS	Oblasti ishoda strategije CPS	Napredak implementacije strategije CPS		
		Nije ostvareno	Djelimično ostvareno	Postignuto
Stub I: Unaprijediti okruženje za rast vođen privatnim sektorom i približavanje Evropi	Registracija poslovanja			
	Zemljišna registracija			
	Poljoprivreda kompatibilna sa EU			
	Putna mreža			
	Integracija energetske tržišta			
	Proizvodnja električne energije			
	Zaštita ekosistema			
	Avijarna influenza			
	Plovnost rijeke Save	Nije primjenjivo. Projekt odložen za narednu strategiju CPS.		
	Privatizacija i korporativno restrukturiranje*			
Stub II: Unaprijediti kvalitet javne potrošnje i kvaliteta pružanja usluga za ugrožene	Vodosnabdijevanje i kanalizacija			
	Upravljanje čvrstim otpadom			
	Participatorno budžetiranje			
	Primarna zdravstvena zaštita			
	Komercijalna poljoprivreda			
	Usmjeravanje socijalnih davanja*			
	Fiskalna koordinacija*			
Zvanična zaposlenost*				

* Sporedni ishodi

Interni i eksterni faktori koji utiču na učinak programa strategije CPS

12. **Kompleksna i fragmentirana struktura vladavine u BH i politička polarizacija između ključnih političkih stranaka potkopala je napredovanje jedinstvenog ekonomskog prostora.** Kao što je prepoznato u dokumentu strategije CPS, povećane političke tenzije u kompleksnoj strukturi vladavine u BH predstavljale su osnovne rizike za politike koje su imale za cilj jačanje jedinstvenog ekonomskog prostora, te koordiniranu implementaciju ekonomskih reformi. Projektne aktivnosti koje su zahtijevale stepen političkog koncenzusa o ulozi različitih nivoa vlasti bile su pod negativnim uticajem (na primjer projekt za poljoprivredu i ruralni razvoj – ARDP – vidjeti stav 17 u nastavku).

13. **Bez obzira na nepovoljan politički ambijent, neophodnost reagovanja na efekte globalne političke krize pokazala se snažnim motivacionim faktorom za pokretanje reformi.** Vlasti BH i

predstavnicima Svjetske banke su shvatili da bi djelotvoran odgovor na krizu zahtijevao makroekonomsku stabilnost, adekvatnu zaštitu najugroženijih, te ubrzanje investicija. U tom kontekstu, zadovoljavajući rezultati su postignuti čak i u politički kompleksnom ambijentu. Makroekonomska stabilnost je održana, reforme su pokrenute radi unapređivanja usmjeravanja socijalnih davanja na ugrožene, a implementacija investicionih projekata je u znatnoj mjeri ubrzana.

Stub I: Unapređivanje okruženja za rast vođen privatnim sektorom

14. Značajni rezultati su postignuti na smanjivanju zahtjeva vezanih za registraciju poslovanja u sudovima. Vrijeme potrebno sudovima da obrade registraciju preduzeća opalo je sa 17 dana 2007. godine na 6 dana 2010. godine u RS, a sa 23,7 na 10,4 dana u FBH. Kredit za strukturalno prilagođavanje za pogodniji poslovni ambijent, koji je zatvoren u decembru 2007. godine, doprinjeo je postizanju tih rezultata. Međutim, napredak u registraciji u sudovima nije bio praćen pojednostavljivanjem u drugim oblastima registracije preduzeća. Prema tome, bez obzira na napredak postignut u novijem periodu, posebno u RS, registracija preduzeća u BH i dalje je kompleksna. Kao što je pokazao izvještaj Doing Business 2011, registracija preduzeća u prosjeku traje 55 dana i uključuje 12 procedura. Svjetska banka je 2008. godine dostavila Reformski memorandum Doing Business u kojem su završene aktivnosti za poboljšanje opšteg poslovnog ambijenta. Nakon uspješnog pojednostavljivanja poslovnih regulativa, uključujući registraciju preduzeća u RS, IFC upravo podržava inicijativu “giljotine” u FBH u vidu napora za smanjivanje pretjeranih pravila i procedura za poslovanje.

15. Registracija imovine je pojednostavljena, a količina zaostalih neriješenih slučajeva je smanjena. Vrijeme koje je potrebno za registraciju imovine smanjeno je sa 84 dana 2009. godine na 33 dana 2010. godine. Znatna količina zaostalih neriješenih slučajeva registracije imovine (80.000 2006. godine) u značajnoj je mjeri smanjena, na 18.305 u novembru 2010. godine. Kao što je već pomenuto, u izvještaju Doing Business 2011 taj proces je prepoznat i BH je napredovala sa 139. na 103. mjesto u smislu indikatora vezanih za registraciju imovine. Svjetska banka je podržala reforme u ovoj oblasti kroz Projekt zemljišne registracije. Dizajn ove operacije pokazao se kao solidan; uz to, predvidio je neophodnost prateće operacije, koja će se razmatrati u okviru nove strategije CPS. Dizajn pratećeg projekta bi trebalo da, između ostalog, uključuje kampanju komunikacije sa ciljem povećavanja stepena svijesti u javnosti o zakonskim pravima žena, uz razvoj informacionog sistema za prikupljanje i monitoring podataka po rodu. Konkretno, novija analiza je pokazala da, iako su zakonska prava žena zvanično zaštićena, tradicija često daje prednost muškom nasljeđivanju imovine, tako da se žene odriču svojeg nasljedstva vezanog za zemljište u korist muških članova porodice.

16. U okviru Ocjene investicione klime (ICA) utvrđeno je da je privatni sektor u BH u porasti, ali da je njegov puni potencijal i dalje pod ograničenjem. U izvještaju ICA, koji je objavljen u junu 2008. godine, identifikovani su osnovne prepreke za razvoj privatnog sektora, a preporučene su aktivnosti koje bi trebalo da se razmotre u sektoru preduzeća, poslovnom okruženju, te korporativnom restruktuiranju, ako se želi da rast vođen privatnim sektorom postane značajan faktor koji ima uticaj na širenje privrede BH.

17. Nedostatak političkog koncenzusa je uticao na reforme vezane za EU z poljoprivrednom sektorom. Aktivnosti vezane za izgradnju institucionalnih kapaciteta i poljoprivrednih informacionih sistema dobro napreduju, dok aktivnosti vezane za uspostavljanje sistema isplata kompatibilnog sa EU i dalje kasne u odnosu na plan, zbog nedostatka dogovora vezanog za raspodjelu uloga i odgovornosti između različitih nivoa vlasti. Prihvatajući činjenicu da je malo vjerovatno da će takav dogovor da bude postignut u toku kratkoročnog perioda, Svjetska banka je upravo u procesu restruktuiranja projekta ARDP

sa ciljem preraspodjele resursa na komponente koje ostvaruju dobar učinak, te u vidu odgovora na kriz vezanu za poplave krajem 2010. godine u BH koja je imala ozbiljne negativne efekte na farmere u pogođenim oblastima.

18. Investicije u transportnom i energetsom sektoru su dovele do zadovoljavajućih ishoda. Projekt za putnu infrastrukturu i bezbjednost je ostvario snažan napredak u odnosu na cilj – rehabilitaciju 240 kilometara puteva. Indikator privremenog ishoda, tj. rehabilitacija 120 kilometara puteva u svakom od entiteta, već je ispunjen u RS, dok je u FBH ispunjen na nivou od 89%- očekuje se da će ishodi vezani za bezbjednost na putevima i smanjivanje troškova korisnika puteva biti ostvareni do kraja projekta. U energetsom sektoru, nastavak podrške Svjetske banke (trenutno je projekt ECSEE APL3 u implementaciji) i drugih razvojnih partnera doprinjela je ostvarivanju rekordnih nivoa proizvodnje električne energije u 2009. godini. Usklađivanje investicija sa prioritetima entitetskih vlada i implementacionih agencija dovela je do uspješnih ishoda. Izvoz električne energije iz BH je pomogao pri ublažavanju nestašica u regionu, produbljanja integracije regionalnog tržišta električne energije, a bo je i sa komercijalne strane privlačan za elektroprivrede u BH. Približavanje nacionalnih i regionalnih interesa je pomoglo pri jačanju regionalne trgovine električnom energijom i predstavlja element za izgradnju i razvoj regionalnog tržišta u ranim fazama. Ti rezultati su djelomično kompenzirani neuspjehom na promovisanju integracije elektroenergetskog sektora u regionalno tržište zbog sporova vezanih za funkcionisanje nacionalne kompanije za prenos (TRANSCO).

19. Finansiranje IFC-a je bilo dobro raspodjeljeno na podršku SME, mikrofinansiranju, bankama, te lokalnim kompanijama srednje veličine. Strategija IFC-a je bila da se pruža aktivna podrška restrukturiranju i modernizaciji lokalnih kompanija u BH, kako bi se unaprijedila njihova konkurentnost, kako bi se podstakla šira međuregionalna saradnja i kako bi se obezbijedilo finansiranje ta lokalne i regionalne investitore sa fokusom na izvozno orijentisane kompanije. Na primjer, finansiranje IFC-a za kompaniju CIMOS pomoglo je da se ponovo oživi automobilska industrija u BH i doprinjelo je stvaranju oko 1.000 radnih mjesta. Uz to, projekat je pomogao kompaniji da razvije upravljačke i tehničke vještine, da izvrši prenos znanja, da unaprijedi produktivnost, te da promoviše efikasno korištenje sirovina i rada, što je sa svoje strane pomoglo da se ojača konkurentnost domaće automobilske industrije u zemlji. IFC je podržao mikro preduzetnike i SME kroz kreditne linije preko dviju lokalnih banaka, kao i kroz svoje finansiranje za dvije mikrofinansijske institucije. Finansiranje za MKI “EKI” je doprinjelo isplati 84.000 novih zajmova u toku perioda 2009-2011, povećavanju portfelja zajmova za finansiranje za žene na 80,0 miliona USD do kraja 2011. godine, sa nivoa od 47,0 miliona USD u sa stanjem na dan 31. decembra 2007. godine, a očekuje se da će doseći do procijenjenog broja od 5.000 novih mikro preduzetnika u toku životnog vijeka zajma. Zajam IFC-a za MFI “MI-Bospo” pomoći će pri doseganju do procijenjenih 3.000 novih mikro preduzenika.

20. Djelomično uspješni ishodi postignuti su u zaštiti kritično važnih šumskih i planinskih područja, dok je cilj jačanja kapaciteta za odgovaranje na avijarnu influencu i druge slične pojave u potpunosti postignut. Iako je ukupna površina pod zvaničnom zaštitom povećana sa 0,55% 2007. godine na 2,1% 2010. godine, kašnjenja u formiranju nacionalnog parka Una uticala su na ukupno napredovanje u odnosu na ciljni iznos od 3% zaštićenih područja do 2010. godine. Stanovišta o smanjenom riziku od pojave avijarne influence dovela su do smanjenja potražnje za poštivanjem strogih i bezbjednih procedura rukovanja perdi. Ipak, procjenjuje se da 50% populacije koja je izložena riziku koristi bezbjedne procedure rukovanja.

21. Privatizacija i korporativno restrukturiranje su ostvarili tek skroman napredak. Samo šest strateških preduzeća je privatizovano u toku perioda implementacije strategije CPS (2 u FBH i 4 u RS).

Opredjeljenost za privatizaciju i dalje je neizvjesna, posebno u FBH, pošto ciljevi privatizacije nisu zauzimali važno mjesto u programima političkih stranaka u kampanji za opšte izbore iz oktobra 2010. godine. Svjetska banka je donijela dobru odluku da proširi ograničenu podršku u tim "sporednim" oblastima, kroz trust fond koji je finansirala EC za korporativno restrukturiranje, te kroz usluge koje nemaju karakter pozajmljivanja, kao što je izvještaj ICA iz 2008. godine. Kompanije koje su usvojile preporuke koje su obezbjeđene u okviru trust fonda EC unaprijedile su svoj rad i profitabilnost u 2010. godini. Nakon što je uspješna turska kompanija privatizovala postrojenje sodare, jednog od najvećih poslodavaca u oblasti Tuzle, IFC je podržao restrukturiranje tog preduzeća i povećao konkurentnost kroz uštede na količinama. Kroz svoju investiciju, IFC je doprinjeo ublažavanju negativnih efekata globalne finansijske krize na BH i poslao ohrabrujući signal drugim stranim investitorima u regionu.

Stub II: Unapređivanje kvaliteta javne potrošnje i pružanja javnih usluga ugroženima

22. **Svi ishodi osnovnog programa u okviru Stuba II su postignuti.** Programi koje je podržala Svjetske banka bili su uspješni u unapređivanju lokalne infrastrukture, jačanju privatne zdravstvene zaštite, te pružanju podrške za poljoprivredu manjeg obima u manje razvijenim oblastima.

23. **Rezultati su bili posebno primjetni u unapređivanju lokalne infrastrukture i usluga.** Projekt za urbanu infrastrukturu i pružanje usluga pomogao je pri smanjivanju gubitaka vode u svim opštinama koje su učestvovala u projektu i po prvi put je obezbijedio dostupnost vodosnabdijevanja 24 sata dnevno na oko 300.000 stanovnika. U okviru Projekta za upravljanje čvrstim otpadom, Banka je pružila podršku za šest regionalnih sanitarnih deponija koje su sada u potpunosti funkcionalne. Broj divljih odlagališta otpada smanjen je za 15%. Drugi projekat za upravljanje čvrstim otpadom, koji je sada u implementaciji, proširiće broj regionalnih deponija i unaprijediti njihovu efikasnost.

24. **Projekat za jačanje zdravstvenog sektora je bio uspješan u promovisanju modela porodične medicine u primarnoj zdravstvenoj zaštiti.** Ciljni iznos vezan za korištenje porodične medicine u primarnoj zdravstvenoj zaštiti je premašen u FBH, a potpuno ostvaren u RS. Ono što je najvažnije je da je procenat stanovništva registrovanog kod timova porodične medicine povećan sa 5% stanovništva prije početka projekta na oko 58% početkom 2011. godine. Dodatno finansiranje u iznosu od 10 miliona USD odobreno u trećem kvartalu FG11 dovešće do nadogradnje nad tom uspješnom implementacijom i daljnjeg proširivanja obuhvata odela porodične medicine primarne zdravstvene zaštite na 70% stanovništva.

25. **Podrška IFC-a za Centra za srce BH u Tuzli dovela je do povećane dostupnosti osnovnih kardiovaskularnih usluga.** Centar je prva privatna bolnica i tim je pomogao pri uspostavljanju odrednica za kvalitet za pružanje privatnih zdravstvenih usluga. Uz to, projekt predstavlja primjer uspješnog partnerstva javnog i privatnog sektora u demonstriranju izvodljivosti modela u javnog finansiranja privatno pruženih usluga. Očekuje se da će centar doseći do 4.500 pacijenata na bolničkom liječenju i 20.000 pacijenata na kućnom liječenju godišnje do 2012. godine.

26. **Reforme su pokrenute i u sporednoj programskoj oblasti unapređivanja usmjeravanja socijalnih davanja.** Nastavak dijaloga o politikama utemeljenog na analitičkim radovima Banke (Socijalni transferi u BH: Kretanje ka održivijim i bolje usmjerenim mrežama socijalne sigurnosti) postavio je temelje za reformu sistema gotovinskih transfera koji nisu zasnovani na osiguranju. Krajem 2009. godine i početkom 2010. godine, kao dio reformskog programa koji je usaglašen u okviru operacije DPO I, entiteti su usvojili legislativu koja bi trebalo da u znatnoj mjeri unaprijedi usmjeravanje gotovinskih davanja koja nisu zasnovana na osiguranju. Uz to, Projekt za mreže socijalne sigurnosti i

podršku zapošljavanju kreiran je za pružanje tehničke podrške za implementaciju reformi sistema socijalne zaštite i proširivanje usluga posredovanja u zapošljavanju na ugrožena lica koja aktivno traže zaposlenje. Međutim, legislativa i dalje čeka na uvođenje principa imovinskog cenzusa za sve gotovinske transfera koji nisu zasnovani na osiguranju, osim za borce rata sa invaliditetom od 60% i više. Novoizabrane vlade se suočavaju sa znatnim pritiscima interesnih grupa vezano za održavanje tekućih nivoa potrošnje, bez unapređivanja usmjeravanja. U isto vrijeme, entitetskim vladama je potrebna dodatna budžetska podrška i prateća operacija DPO II će se razmatrati u okviru nove strategije CPS. U tom kontekstu, prije pokretanja rada na novom skupu reformi koje bi bile podržane u okviru operacije DPO II, Svjetska banka i entitetske vlade će osigurati da nije došlo do preokreta i nazadovanja i da se i dalje postiže zadovoljavajući napredak u implementaciji reformi predviđenih operacijom DPO I.

IV. UČINAK SVJETSKE BANKE

27. **Sve u svemu, učinak Svjetske banke u sprovođenju i implementaciji programa strategije CPS bio je zadovoljavajući.** Svjetska banka je sprovela program koji je bio usklađen sa prioritetima zemlje, realno dosežan, te program koji je u sebi uključivao principe fleksibilnosti, partnerstva i orijentacije na rezultate, na osnovu lekcija koje su naučene iz ranijih programa. Dva stuba strategije CPS su bila konzistentna sa prioritetima vlade i usmjerena na ubrzavanje napredovanja zemlje ka članstvu u EU.

28. **Banka je donijela pravu odluku da uskladi svoj program sa “Platformom za akciju”.** U nedostatku zvaničnog dokumenta razvojne strategije za zemlju, Platforma za akciju je predstavljala minimalni zajednički nazivnik za razvojne politike na kojima su zajednički radili svi nivoi vlasti u BH. Činjenica da nova Strategija razvoja za zemlju još nije usvojena na svim nivoima vlasti ukazuje na nedostatak opredjeljenosti između različitih nivoa vlasti u BH za zajedničko rješavanje ključnih razvojnih prioriteta. Tenzije koje okružuju proces ustavnih reformi stvorile su ambijent u kojem se razvojni programi, pa čak i procesi integracije sa EU, tretiraju kao manje važni među ključnim kreatorima politika. U takvom okruženju, Banka se ponašala pragmatično, usklađujući svoj program sa jedinom raspoloživom platformom koja je imala za cilj ubrzavanje implementacije hitnih reformi radi privlačenja investicija, ubrzavanja stvaranja radnih mjesta i unapređivanja opšteg standarda života u zemlji.

29. **Banka je demonstrirala da adekvatno odgovara na potrebe time što je raspodijelila resurse na osnovu snažne potražnje i opredjeljenja, a demonstrirala je i fleksibilnost kroz spremnost da prilagodi svoj program pozajmljivanja kao odgovor na ekonomsku krizu.** U toku prve faze implementacije strategije CPS (FG08-FG09), Banka je odobrila projekte u “osnovnim” oblastima transporta, lokalne infrastrukture i zaštite okoliša, za kojima je postojala snažna potražnja i opredjeljenost za reforme na strani vlasti. U toku druge faze (FG10-FG11), Banka i vlasti BH su se saglasile da su brze promjene ekonomskog ambijenta zahtijevale hitno reprogramiranje određenih planiranih investicionih operacija i pažljivo razmatranje pozajmljivanja u okviru operacija DPO. Kao posljedica toga, program pozajmljivanja Banke za 2010. godinu uključivao je podršku za budžete u zemlji koji su bili pod stresom zbog pada prihoda koji je izazvan globalnim ekonomskim usporavanjem, kroz operaciju DPO I za javnu potrošnju (111 miliona USD), te kreditnu liniju za jačanje dostupnosti finansiranja za mala i srednje velika preduzeća (70 miliona USD). To je takođe značilo da je projekt za plovnost na rijeci Savi, koji je inicijalno zakazan za period ove strategije CPS morao da bude odložen za naredni ciklus strategije CPS.

30. **IFC je održao zadovoljavajući učinak** kombinujući svoje investicione operacije za unapređivanje dostupnosti finansiranja i konkurentnosti mikro preduzetnika i SME, razvoj trgovinskog

finansiranja za pomaganje trgovinskih tokova u toku globalne finansijske krize, te istraživanje prilika za projekte partnerstva javnog i privatnog sektora (PPP). IFC sada ima 9 projekata u svom portfelju za BH, sa ukupnim preuzetim obavezama od 128,4 miliona USD. Projekti u finansijskim sektorima predstavljaju 35%, opšta proizvodnja predstavlja 61%, a zdravstvo 4% portfelja IFC-a.

31. Obezbjedeni program pozajmljivanja je bio u skladu sa maksimalnim planiranim pozajmljivanjem. Ukupno devet operacija, osam investicionih projekata i jedna DPO operacija, obezbjeđeno je u toku perioda strategije CPS (vidjeti tabelu 1). Maksimalno planirano pozajmljivanje je iznosilo 317 miliona USD, a ukupni iznos koji je odobren u toku perioda CPS iznosio je 315,4 miliona USD, od čega su krediti IDA-e iznosili 131 milion USD, zajmovi IBRD-a 175 miliona USD, a grantovi GEF-a 9,4 miliona USD. IFC je odredio preko 76 miliona USD za šest projekata (3 u finansijskom sektoru, 1 u sektoru zdravstva, a 2 u hemijskom sektoru).

32. U toku prošle godine došlo je do značajnog napretka u ubrzavanju implementacije projekata i smanjivanja kašnjenja efektivnosti. U periodu od 2006. do 2009. godine, u prosjeku je trebalo 10-12 mjeseci da bi projekti postali efektivni, nakon usvajanja na Odboru. Kao posljedica toga, mnogi projekti su bili pod uticajem toga u inicijalnim fazama implementacije, što je dovelo do ishoda koji nisu bili optimalni. 2010. godine je taj period obrade smanjen na 6,7 mjeseci u prosjeku. Daljnje smanjivanje vremenskog perioda koji je neophodan za efektivnost projekta na 6 mjeseci je ciljni iznos koji je usaglašen sa lokalnim partnerima iz svih projektnih timova i sa ministarstvima finansija. Očekuje se da će eliminacija kašnjenja efektivnosti u velikoj mjeri ubrzati implementaciju i postizanje razvojnih ishoda.

33. Snažni ishodi na polju isplaćivanja. Omjer isplate u FG10 iznosio je 25,9%, što je predstavljalo najbolji rezultat od svih zemalja jugoistočne Evrope (ECCU4), a među najboljim rezultatima je i u regionu ECA. Tekući omjer isplata (juni 2011. godine) od 24,5% znači da su snažni učinci na isplatama održani u FG11 (vidjeti sliku 2 u nastavku). Osnovni razlozi koji su doveli do snažnih učinaka na isplatama u novijem periodu su mješavina internih i eksternih faktora, uključujući: i) potrebu za ubrzavanjem implementacije kao odgovor na ekonomsku krizu i politički ciklus (opšti izbori u 2010. godini), ii) zrelost većih projekata u portfelju (na primjer: Putna infrastruktura i bezbjednost, ECSEE APL3, te Projekt za upravljanje čvrstim otpadom I), i iii) projektni dizajn usklađen sa domaćim prioritetima i implementacionim kapacitetima.

Slika 2: Trendovi kod stopa isplata (% neisplaćenog salda)

	FG07	FG08	FG09	FG10	FG11
Bosna i Hercegovina	13	13	16	26	25
ECA	19	19	18	19	17,2
Banka	23	22	27	24	24

34. Sa stanjem iz juna 2011. godine, aktivni portfelj se sastojao od 14 projekata, sa ukupnim obavezivanjem od 332,3 miliona USD, od čega oko 200 miliona USD ostaje raspoloživo za isplate. Tekući portfelj je solidan. Iznos preuzetih obaveza koje su pod rizikom, što je mjerilo koje pokazuje vjerovatnoću da projekti neće ispuniti svoje propisane razvojne ciljeve na vrijeme, predstavlja 6,3% portfelja, što izgleda pozitivno u poređenju sa prosjecima za region ECCU4 (8,7%) i ECA (12%). Za samo jedan projekt sada se smatra da je pod rizikom. Napredak implementacije za projekt ARDP ocijenjen je kao umjereno nezadovoljavajući, a radi se na restrukturiranju projekta sa ciljem rješavanja

identifikovanih slabosti. Napredak implementacije svih drugih projekata ocjenjuje se kao umjereno zadovoljavajući ili zadovoljavajući (vidjeti sliku 2 u nastavku).

35. **Analitičke i savjetničke usluge su obezbijedile snažne ulazne elemente za dijalog o politikama i pomogle su vlastima da razviju odgovore na ekonomsku krizu.** Analitičke aktivnosti koje su obezbjeđivane u toku perioda implementacije strategije CPS bile su usklađene sa potražnjom u zemlji i ekonomskih bojaznima. Bilješka o politikama o transferima socijalne pomoći u BH (FG09), te Ažurirani izvještaj o siromaštvu (FG10), obezbijedili su analitičke temelje za reforme sistema socijalne zaštite koje su pokrenute krajem 2009. i početkom 2010. godine. Ocjena investicione klime (FG08) je predstavljala odgovor na potrebu za analiziranjem učinka i strukturalnih ograničenja u sektoru preduzeća i obezbijedila je preporuke za načine za rješavanje identifikovanih izazova. Pregled sektora transporta (FG10) obezbijedio je okvir za planiranje budućeg razvoja u sektoru transporta. Na kraju, serija bilješki o politikama o konkurentnosti, koje zajednički predstavljaju Ekonomski memorandum za zemlju za BH, obezbijedila je informacije za dijalog o politikama o relevantnim aspektima konkurentnosti. Te bilješke o politikama i dijalog o politikama koji je stvoren u toku i nakon njihove prezentacije, doprinjeli su kreiranju nove strategije CPS.

Slika 3: Indikatori portfelja – juni 2011. godine

Ime projekta	Odbor	Efektivnost	Zatvaranje	Starost u godinama	Originalne preuzete obaveze u USD	% isplate	Omjer isplate u FG10 u %	Omjer isplate u FG11 u %	Najnovija ocjena IP	Najnovija ocjena DO
JACANJE ZDRAVSTVENOG SEKTORA	3/31/2005	4/3/2006	6/30/2011	6,2	27,00	91,1%	52,8%	53,7%	S	MS
PODRŠKA ZA MREŽE SOCIJALNE SIGURNOSTI I ZAPOSŁJAVANJE	2/25/2010	10/7/2010	10/31/2014	1,3	15,00	4,9%	0,0%	9,3%	MS	S
POLJOPRIVREDA I RURALNI RAZVOJ	6/19/2007	2/26/2008	6/30/2012	3,9	21,00	24,9%	6,9%	16,2%	MU	MS
AVIJARNA INFLUENCA	6/20/2007	3/28/2008	6/30/2011	4,0	5,00	63,3%	38,2%	84,2%	S	S
ECSEE APL3	6/16/2006	4/13/2007	6/30/2012	5,0	36,00	48,8%	16,9%	47,3%	S	S
ŠUMSKA I PLANINSKA PODRUČJA	5/29/2008	4/17/2009	4/30/2013	3,0	3,40	28,5%	9,0%	8,4%	MS	MS
ZEMLJIŠNA REGISTRACIJA	4/27/2006	4/16/2007	3/31/2012	5,1	15,00	58,2%	29,0%	40,9%	S	S
NERETVA & TREBIŠNJICA	5/29/2008	3/6/2009	12/31/2013	3,0	6,00	28,7%	16,6%	25,5%	S	S
PUTNA INFRASTRUKTURA I BEZBJEDNOST	12/13/2007	9/19/2008	12/31/2011	3,5	25,00	77,9%	51,2%	70,1%	MS	S
PROJEKT ZA KVALITET VODA	6/7/2005	11/18/2005	2/28/2011	6,0	8,90	56,5%	24,8%	37,2%	MS	S
URBANA INFRASTRUKTURA I PRUŽANJE USLUGA	7/8/2004	2/23/2005	6/30/2011	6,9	25,00	68,2%	13,5%	46,1%	MS	MS
ČVRSTI OTPAD II	11/25/2008	10/23/2009	2/28/2014	2,5	40,00	4,5%	4,0%	2,4%	MS	S
OTPADNE VODE U SARAJEVU	12/22/2009	7/15/2010	11/30/2015	1,4	35,00	3,2%	0,0%	3,2%	S	S
JACANJE DOSTUPNOSTI FINANSIRANJA ZA SME	12/15/2009	8/16/2010	7/31/2014	1,5	70,00	6,8%	0,0%	23,27%	S	S
14 aktivnih projekata				3,8	332,3	38%	25,9%	24,5%		

36. **Savjetničke usluge IFC-a u BH su bile fokusirane na četiri linije poslovanja:** i) **održivo poslovno savjetovanje** – sa programima o korporativnom upravljanju, obnovljivoj energiji, integriranom upravljanju čvrstim otpadom i međunarodnim standardima i tehničkim regulativama i dostupnošću hotelskog tržišta na Balkanu, ii) **investiciona klima** – sa programima o alternativnom rješavanju sporova, te konkurentnosti na po-državnom nivou (stvaranje investicija kao dio konkurentnosti na pod-državnom

nivou); iii) **pristup finansiranju** – sa programima o mikrofinansiranju; i iv) **infrastruktura** – promovisanje učešća privatnog sektora (PSP) u svim infrastrukturnim podsektorima.

Vrhunci rezultata koji su postignuti kroz savjetničke usluge IFC-a uključuju sljedeće:

- Prva inicijalna javna ponuda u BH privatne kompanije sa kotiranjem na berzi za preduzeće Fratello Trade na Berzi u Banjoj Luci.
- Kodeksi za korporativno upravljanje i odgovarajući listovi za ocjenjivanje za berze u Sarajevu i Banjoj Luci.
- Radeći sa Univerzitetom u Sarajevu, IFC je uspjela da uspostavi prvi master program u oblasti korporativnog upravljanja u regionu na kojem je 127 studenata do sada završilo postdiplomske studije.
- Savjetničke usluge za 6 lokalnih SME pomogle su im da dobiju 13 miliona USD finansiranja od lokalnih banaka i drugih investitora, te 2 miliona USD od IFC-a.
- IFC je pružio podršku za 6 lokalnih kompanija u sektorima građevinskih materijala i prerade hrane da implementiraju međunarodne standarde neophodne za izvoz na međunarodna tržišta. Kompanije su primile 2,4 miliona USD u finansiraju i povećale svoj obim izvoza za 15,6 miliona USD.
- Savjetničke usluge za integrisano upravljanje čvrstim otpadom doprinjele su finalizaciji investicije PPP od 7,5 miliona € u postrojenje toplane koja radi na biomasi u Gračanici.
- Projekt za konkurentnost na pod-državnom nivou doprinjeo je direktnim i indirektnim uštedama za preduzeća od više od 54 miliona USD. Od oko 1.400 administrativnih procedura, više od 820 je unapređeno, 90 procedura je promijenjeno, više od 1.700 preduzeća je prošlo kroz reformisane procedure, a oko 900 ljudi je obučeno.
- Savjetničke usluge IFC-a su pomogle MFI “MI-Bospo” da se transformiše u mikrofinansijsku kompaniju.
- Savjetničke usluge IFC-a, sa uvođenjem Programa za dostupnost hotelskog tržišta na Balkanu, pomogle su tekućim naporima na privlačenju stranih turista u BH kroz razvoj tri internetska portala za zakazivanje na mreži.

V. LEKCIJE I SUGESTIJE ZA NOVU STRATEGIJU CPS

37. **Svjetska banka može da podrži strukturalne reforme u politički kompleksnom ambijentu BH, ali je za to potrebna dugoročna opredjeljenost.** Podrška Banke strukturalnim reformama – npr. reformi poslovnog ambijenta kroz Kredit za strukturalno prilagođavanje povoljnog poslovnog ambijenta – ukazuje na to da je za strukturalne reforme u BH neophodno vrijeme za implementaciju, a da se željeni ishodi mogu postizati samo u fazama i u toku srednjoročnog perioda. Prema tome, dugoročna opredjeljenost i kombinacija finansijskih i savjetničkih usluga su neophodni za postizanje trajnih rezultata.

38. **Dijalog o politikama u ključnim oblastima treba da se održava čak i u nedostatku pozajmljivanja, pošto on obezbjeđuje vrijedne ulazne elemente i predstavlja temelj za buduće kreiranje politika.** Bez obzira na neuspjeh da se osigura napredak u izuzetno neophodnim strukturalnim reformama u oblasti socijalnih i boračkih davanja, te na poništavanje alokacije od 51 milion USD za Drugi kredit za strukturalno prilagođavanje socijalnog sektora (SOSAC II) 2006. godine, Banka je nastavila dijalog o politikama u tom sektoru. Dijalog je kulminirao predstavljanjem nalaza studije iz 2009. godine o socijalnim davanjima u BH koja je otkrila da je sistem neravnopravan, neefikasan i fiskalno neodrživ. Nastavljeni dijalog o politikama i analitičke aktivnosti banke obezbijedile su osnovu za

pokretanje reformi koje su podržane u okviru operacije DPO I. Te reforme će imati veću vjerovatnoću uspjeha pošto su vlasti BH imale pristup pravoj mješoviti finansijskih (DPO i SSNESP) i savjetničkih usluga Banke. Još uvijek bi bilo bolje da se u BH nastavi raditi na određenom stepenu reformi kroz investiciono pozajmljivanje, te da se osloni na ne previše kompleksne ili ambiciozne operacije DPO na oportunistički način, u skladu sa domaćim kapacitetima, te u oblastima u kojima postoji jasna opredjeljenost za reforme. U isto vrijeme, dijalog o politikama bi trebalo da se održi u izabranim ključnim oblastima u kojima bi analitičke aktivnosti Banke mogle da služe kao temelj za buduće reforme.

39. Izgradnja koncenzusa o institucionalnim aranžmanima treba da se uključi u projekt u toku pripremanja projekta. Institucionalne reforme koje su predviđene u sklopu nekoliko projekata kreiranih u toku prethodne strategije CAS nisu uživale političku podršku i implementacija je, kao posljedica toga, odložena. Na primjer, u okviru projekta ARDP, aktivnosti vezane za uspostavljanje sistema isplata kompatibilnog sa EU kasne u odnosu na plan zbog nedostatka saglasnosti u vezi sa raspodjelom uloga i odgovornosti između različitih nivoa vlade. Štaviše, nekoliko projekata se suočilo sa kašnjenjem na početku implementacije zbog toga što implementacioni aranžmani nisu bili čvrsto usaglašeni (na primjer, projekt SSNESP u RS nije počeo 4 mjeseca nakon efektivnosti). U politički kompleksnom okruženju kao što je BH, neophodno je postići čvrst dogovor o svim aspektima institucionalnih i implementacionih aranžmana u toku pripremanja projekta.

40. Zadržavanje fleksibilnosti u raspodjeli resursa. Banka je demonstrirala izuzetno potrebnu spremnost da odgovori na potrebe i fleksibilnost u prilagođavanju svog programa pozajmljivanja u vidu odgovora na uticaj globalne ekonomske i finansijske krize. Iako fleksibilnost može da uključuje odlaganje određenih operacija, ona bi trebalo da bude zadržana i u narednom ciklusu strategije CPS pošto omogućava banci da odgovori na ekonomske bojazni vlade kako se one budu pojavljivale.

41. Odluka Svjetske banka da podijeli program strategije CPS u „osnovnu“ i „sporednu“ programsku oblast pokazala se kao dobra. Takav pristup je omogućio izuzetno potrebnu fleksibilnost Banci tako da je mogla da istovremeno radi na investicionom pozajmljivanju u „osnovnim“ oblastima i održava dijalog o politikama i mogućnosti za angažman u „sporednim“ oblastima. Na primjer, kada se pojavila prilika, Banka je igrala vodeću ulogu u pomaganju vladama da postignu ciljeve pregledanja i pojednostavljanja sistema socijalne potrošnje sa ciljem unapređivanja njihove djelotvornosti.

42. Rezultate je moguće postići čak i u politički teškom ambijentu kada su intervencije usklađene sa investicionim prioritetima vlade. Banka je primijenila lekcije koje su naučene u toku perioda prethodne strategije CAS (FG05-08) i u potpunosti je uskladila svoj portfelj investicionim prioritetima entitetskih vlada. Dok je u okviru prethodne strategije CAS portfelj uključivao kredite za strukturalno prilagođavanje i sa tim vezane projekta tehničke podrške za koje je postojao mali stepen opredjeljenosti, struktura portfelja u toku perioda ove strategije CPS uglavnom je uključivala investicione operacije za koje je postojao visok nivo opredjeljenosti i spremnosti za implementaciju. Taj princip bi trebalo da se zadrži i u narednom ciklusu strategije CPS. Štaviše, ograničeni resursi Svjetske banke bi trebalo da se raspoređuju na način koji je u većoj mjeri strateški. Iako je određeni stepen pojednostavljanja portfelja postignut, sa 16 aktivnih projekata u vrijednosti od 300 miliona USD u vrijeme odobravanja strategije CPS, na 12 projekata u vrijednosti od 302,3 miliona USD na kraju ciklusa strategije CPS (30. juni 2011. godine), u toku perioda nove strategije CPS biće potreban viši stepen selektivnosti, sa fokusom na manji broj većih operacija. Male zasebne operacije treba izbjegavati. Dodatno finansiranje i restrukturiranje projekata treba da se razmatra u sektorima u kojima postoji potreba za proširivanjem operacija ili u kojima nove okolnosti zahtijevaju drugačiji pristup. To će uključivati donošenje nekih teških odluka i čak napuštanje određenih sektora.

43. **Banka bi trebalo da nastavi da jača partnerstva sa drugim razvojnim partnerima, međunarodnim finansijskim institucijama (MMF, EBRD, EIB, CoEDB), i Evropskom komisijom posebno (EC).** U toku implementacije programa strategije CPS aktivnosti Banke su bile harmonizovane sa aktivnostima drugih razvojnih partnera. MMF je bio ključni partner u podržavanju reformi u socijalnom sektoru, pošto su te reforme nadopunjavale program stabilizacije MMF-a. Uspješno partnerstvo je održavano sa EBRD-om i EIB-om u transportnom i energetsom sektoru, te sa CoEDB u zdravstvenom sektoru. Banka je inicirala neformalnu koordinaciju među međunarodnim finansijskim institucijama (EBRD, EIB, MMF, IFC, CoEDB i KfW). Pitanja koja utiču na sve dijelove portfelja su razmatrana i dogovoreno je da će međunarodne finansijske institucije pripremiti zajedničku prezentaciju o ključnim pitanjima koje imaju uticaja na implementaciju investicionih projekata za novu vladu na državnom nivou. SIDA je i dalje važan razvojni partner u aktivnostima vezanim za poslovnu klimu, poljoprivredu i lokalnu infrastrukturu- na kraju, imajući u vidu da je vjerovatno da će podrška za napredovanje BH ka priključenju EU ostati ključna sveprožimajuća tema u okviru nove strategije CPS, strateško partnerstvo sa EC će biti ključno za izvlačenje maksimuma iz razvojnih ciljeva. U 2010. godini je uveden novi oblik partnerstva između EC i Banke u BH tako što je EU odobrila 22,6 miliona € iz fondova IPA kao sufinansiranje za pet operacija koje finansira Banka u dva sektora: transportu i okolišu (upravljanje vodama). Implementacija tog aranžmana sufinansiranja predstavljaće važan vodič za sva buduća partnerstva sa EC.

44. **Sinergija između IBRD/IDA-e i IFC-a bi trebalo da se dodatno unapređuje.** Period strategije CPS bio je obilježen zadovoljavajućom saradnjom unutar Grupacije Svjetske banke. Međutim, lokalni domaći partneri u BH će imati više koristi od potpuno integrisanog pristupa Grupacije Svjetske banke u radu na postizanju razvojnih ciljeva za zemlju. U tom smislu, matrica rezultata za novu strategiju CPS bi trebalo da odražava indikatore ishoda koje će postići sve agencije Grupacije Svjetske banke (IDA/IBRD/IFC) i njeni najvažniji razvojni partneri.

Tabela 1: Program Strategije za FG08 - FG11 – Sažeti pregled samo-evaluacije

Ciljevi specifični za zemlju	Ishodi strategije CPS kojima se podržavaju ciljevi za zemlju	Status i sažeti pregled evaluacije	Aktivnosti pozajmljivanja i druge aktivnosti koje su doprinjele ishodu	Lekcije za novu Strategiju CPS
Stub I – Unaprijediti ambijent za rast vođen privatnim sektorom i približavanje Evropi				
Stvoriti uslove za održiv i uravnotežen ekonomski rast i proces integracije u EU Ključni reformski prioriteti u Platformi za akciju koji podržavaju taj opšti cilj: - Stvoriti bolji poslovni ambijent - Promovisati reforme koje osiguravaju održiv ekonomski razvoj	OSNOVNI CILJEVI PROGRAMA <i>Smanjenje trajanja i broja procedura koje su potrebne za registraciju poslovanja.</i> Polazna linija: juni 2007. godine: Novi Sistem registracije preduzeća (BRS) je pokrenut – prosječno vrijeme potrebno za registraciju 54 dana(DB) Ciljni iznos: 30 dana u FBH, 23 dana u RS (2008) <i>Razvoj transparentnih tržišta zemljišta kroz registraciju nekretnina</i> Polazna linija: 2006: 150.000 registarskih spisa završeno u automatizovanoj bazi podataka, 80.000 zaostalih neriješenih slučajeva, nekoliko mjeseci potrebno za završavanje transakcija sa nekretninama Ciljni iznos: 2 miliona spisa završeno, potpuno sravnjenje, bez zaostalih neriješenih slučajeva (2011)	DJELOMIČNO OSTVARENO: Registracija u sudovima je unapređena, ali pokretanje procesa još uvijek je sporo. 2010. godine svih 16 sudova koristilo je novi sistem registracije preduzeća; prosječna registracija u sudu traje 6 dana u RS i 10,4 dana u FBH. Ukupni proces pokretanja traje 55 dana u FBH i 22 dana u RS. OSTVARENO: Sa stanjem iz juna 2011. godine, 1,45 miliona spisa je bilo završeno. Količina zaostalih neriješenih slučajeva smanjena je na 18.305, a 80% slučajeva se sada rješava za 5 radnih dana, u 16 zemljišnih knjižnih ureda (10 u FBH i 6 u RS). Tekući napredak u implementaciji Projekta za zemljišnu registraciju daje razloga za uvjerenje da će programski cilj biti u potpunosti ostvaren, kao što je i planirano, do kraja 2011. godine.	Kredit za strukturalno prilagođavanje polovnog ambijenta (P071001 - BAC) – kredit je zatvoren 15. decembra 2007. godine, nakon što su ispunjeni preduslovi zasnovani na ishodima vezanim za registraciju preduzeća. Projekt zemljišne registracije (P096200) – projekt se zatvara 31. marta 2012. godine. Projektni dokument je bio jasan i realan u vezi sa tim šta se moglo postići u toku implementacije projekta, kao i šta bi bilo potrebno u toku narednog petogodišnjeg perioda. Prema tome, razmatrala se opšta slika i konkretni dostizni ishodi za projekt. Te procjene su se pokazale tačnim i u toku posljednje godine implementacije projekta lokalni partneri su pripremali prateći program za narednih pet godina.	U BH je za strukturalne reforme neophodno vrijeme, a željeni ishodi se mogu postizati samo u fazama i u toku srednjoročnog perioda (implementacija projekta BAC je trajala 5 godina, što je veoma neobično za kredit za strukturalno prilagođavanje). Osnovna lekcija iz tog i drugih pokušaja strukturalnih reformi u BH je da zemlja i njena fragmentirana struktura vladavine predstavljaju jedinstven izazov za izgradnju opredjeljenosti za reformski program. DPO se mogu uspješno koristiti da se radi na reformama u oblastima (kojih sada nema mnogo) u kojima su opredjeljenost za reformu – kao i određeni stepen koncenzusa o tome kojim putem treba ići – evidentni u oba entiteta i na državnom nivou. Ili, tamo gdje postoji vanjsko okruženje, bez obzira da li se radi o globalnoj ekonomskoj krizi ili programu za pristupanje EU, koji stvara prilike da se izvrši nadgradnja nad opredjeljenjem u oblastima gdje je ono ranije nedostajalo. Prema tome, u BH treba dati prednost nastavku rada na određenom stepenu reforme kroz investiciono pozajmljivanje, te oslanjanju na ne pretjerano kompleksne ili ambicione DPO sa dozom oportunitizma, u skladu sa domaćim kapacitetima, u oblastima u kojima postoji opredjeljenost za reforme.

Ciljevi specifični za zemlju	Ishodi strategije CPS kojima se podržavaju ciljevi za zemlju	Status i sažeti pregled evaluacije	Aktivnosti pozajmljivanja i druge aktivnosti koje su doprinjele ishodu	Lekcije za novu Strategiju CPS
	<i>Podržati harmonizaciju sa Jedinstvenom poljoprivrednom politikom EU kroz pružanje podrške uspostavljaju poljoprivrednih informacionih sistema, te sistema isplata kompatibilnih sa EU za subvencije.</i> Ciljni iznos: Sistem isplata usklađen sa EU kreiran (2010). Pokretanje grantova za ruralni razvoj kompatibilnih sa EU (2011) <i>Operativne savjetodavne usluge vođene akterima u procesu</i> Polazna linija: Ograničeno u RS, nepostojeće u FBH (2007) Ciljni iznos: Savjetodavne usluge vođene akterima u procesu, koje se ugovaraju između javnog i privatnog sektora, dosežu 20% komercijalnih farmera (2012)	DJELOMIČNO OSTVARENO: Pravilnici za registar farmi i klijenata i registar stoke su završeni. 2010. godine, oko 50% poljoprivrednih subvencija u RS i 30% u FBH bile su strukturalne (investicioni grantovi), što aproksimira zahtjeve programa IPARD. Sve u svemu, uspostavljanje registara na državnom i entitetskom nivou za djelotvoran Poljoprivredni informacioni sistem (AIS) neophodan za administraciju isplata programa IPARD napredovalo je. Međutim, razvoj usaglašenog programa, strukture i institucije za isplate na državnom nivou i dalje su neizvršeni. DJELOMIČNO OSTVARENO: Agencije za savjetodavne usluge su uspostavljene. Nacrti strategija za savjetodavne usluge su razvijeni u oba entiteta. Međutim, Banka je ocijenila da nacrtima nedostaje strateška vizija za razvoj održivih sistema. Strategije su sada u procesu revidiranja na osnovu komentara tima Banke.	Projekt za poljoprivredu i ruralni razvoj (P101213). Aktivnosti vezane za izgradnju institucionalnih kapaciteta i poljoprivrednih informacionih sistema dobro napreduju. Aktivnosti vezane za uspostavljanje sistema isplata kompatibilnog sa EU i dalje kasne u odnosu na plan zbog nedostatka dogovora vezanog za raspodjelu uloga i ovlasti između različitih nivoa vlasti. Restruktuiranje projekta je u toku. Projekt za poljoprivredu i ruralni razvoj (P101213). AAA: Serija bilješki o politikama o trgovini i integraciji: Bilješka o politikama poljoprivrednog sektora. U toku su diskusije sa programom EPIC koji finansira Ujedinjeno Kraljevstvo o podršci za	Projekt ARDP je bio pripremljen u periodu optimizma vezanog za to da se BH kreće ka izgradnji funkcionalnih državnih sistema, uključujući i Ministarstvo poljoprivrede na državnom nivou. Međutim, otpori prema centralizovanim državnim strukturama bili su veoma vidljivi. Kao posljedica toga, u pripremanju projekta su na konzervativan način predviđene strukture na entitetskom nivou, ali sa konačnim ciljem povezivanja entitetskih sistema u funkcionalan sistema na nivou države koji se tek pojavljivao. Međutim, u toku implementacije, osnovni vanjski akteri u procesu, uključujući EC i SIDA-u, razvili su stanovište u sklopu kojeg su prednost dali jedinstvenoj agenciji za isplate na državnom nivou. U srednjoročnom periodu, lekcije koje se pojavljuju iz toga su sljedeće: - isključivo insistiranje na uspostavljanju jedinstvene agencije za isplate na državnom nivou spriječilo je napredovanje ka cilj uspostave sistema isplata kompatibilnog sa EU, što se takođe moglo ostvariti kroz koordinaciju na državnom nivou programa i struktura isplata na entitetskom nivou; - cilj uspostavljanja strukture isplata koja bi bila <i>u skladu</i> sa EU bio je previše ambiciozan. Cilj uspostavljanja strukture isplata koja je tipa EU ponudio bi više opcija u implementaciji koje bi dovele do identičnog cilja.

Ciljevi specifični za zemlju	Ishodi strategije CPS kojima se podržavaju ciljevi za zemlju	Status i sažeti pregled evaluacije	Aktivnosti pozajmljivanja i druge aktivnosti koje su doprinjele ishodu	Lekcije za novu Strategiju CPS
	<i>Putna mreža je bolje održavana i bezbjednija</i> Polazna linija: 2006: troškovi korisnika puteva 0,25 USD po kilometru po vozilu Ciljni iznos: Smanjenje troškova korisnika puteva od barem 10 procenata na rehabilitovanim putevima (2011). <i>Strategija za bezbjednost na putevima.</i> Polazna linija: Ne postoji integrisana strategija za bezbjednost na putevima na državno i entitetskom nivou Ciljni iznos: Integrisana strategija za bezbjednost na putevima na državnom i entitetskom nivou je implementirana (2011)	DJELOMIČNO OSTVARENO: 70% planiranih dionica puteva je do danas rehabilitovano, a očekuje se da će ciljni iznos za rehabilitaciju biti ispunjen do zatvaranja projekta, ali entitetske direkcije za puteve još nisu dostavile ažurirani pregled troškova korisnika puteva za rehabilitovane dionice puteva. DJELOMIČNO OSTVARENO: Oba entiteta su usvojila međusobno harmonizovane strategije bezbjednosti na putevima 2008. godine. Zakon o bezbjednosti puteva u RS je pripremljen i čeka na skupštinsko usvajanje- u FBH je razvijen Akcioni plan za implementaciju Strategije za bezbjednost na putevima i njegova implementacija je u toku. Očekuje se da će ovaj cilj da bude u potpunosti ostvaren od	finalizaciju strategije za savjetodavne usluge u oba entiteta. Vlada razmatra korištenje projektnog finansiranja za produženje podrške tima EPIC radi pomaganja sa tim zadatkom. Projekt za putnu infrastrukturu i bezbjednost (P100792). Projekat se zatvara 31. decembra 2011. godine. Projekt za putnu infrastrukturu i bezbjednost (P100792). AAA: Pregled sektora transporta.	Investicije Svjetske banke su igrale ulogu katalizatora u pružanju podrške rehabilitaciji puteva, unapređivanju bezbjednosti na putevima, uključujući usvajanje strategija za bezbjednost na putevima. Rad banke je također omogućio i učešće EBRD i EIB, čiji iznosi pozajmljivanja u velikoj mjeri premašuju pozajmljivanje Banke u tom sektoru. Od tih međunarodnih finansijskih institucija se očekuje da održe ili povećaju investicije u putnu i željezničku infrastrukturu. Prema tome, Banka bi trebalo da razmotri da se fokusira na druge segmente transportne mreže za omogućavanje regionalne trgovine i saradnje (na primjer: plovnost na rijeci Savi).

Ciljevi specifični za zemlju	Ishodi strategije CPS kojima se podržavaju ciljevi za zemlju	Status i sažeti pregled evaluacije	Aktivnosti pozajmljivanja i druge aktivnosti koje su doprinjele ishodu	Lekcije za novu Strategiju CPS
	<i>Omogućiti učešće BH na energetsom tržištu jugoistočne Evrope i integracija u EU; elektroenergetski sistem BH radi kao jedinstvena kontrolna oblast.</i> Polazna linija: ne postoji ISO (2006) Ciljni iznos: "Sistem za uravnoteživanje tržišta" koji administrira ISO za cijeli elektroenergetski sistem BH je u potpunosti operativan (2011) <i>Proizvodnja i izvoz električne energije BH su održani na istom nivou ili povećani uz odgovarajuće hidrološke uslove</i> Polazna linija: Proizvodnja električne energije 12,800 Gwh (2006) Ciljni iznos: Jednak ili viši nivo proizvodnje i transakcija uvozno/izvozne razmjene između EP u BH i drugih regionalnih elektroenergetskih komunalnih preduzeća.	kraja 2011. godine, kao što je inicijalno planirano. DJELOMIČNO OSTVARENO: ISO je stvoren 2008. godine i sada je funkcionalan i upravlja elektroenergetskim sistemom u zemlji. Međutim, spor između entiteta u vezi sa pitanjem prenosne kompanije Transco (i sa tim povezanih institucionalnih aranžmana za ISO) produbljen je, što sprječava adekvatno funkcionisanje Transco-a, a posebno njegove investicione odluke. OSTVARENO: Proizvodnja i izvoz električne energije u 2009. godini dostigli su rekordne nivoe, a EPRS i EPBiH su zaradile rekordne dobiti bez obzira na niže cijene na regionalnom tržištu električne energije.	ECSEE APL 3 (P090666). ECSEE APL 3 (P090666).	Tehnička podrška za stvaranje i institucionalni razvoj Nezavisnog operatora sistema (ISO) obezbjeđena je iz USAID-a i investicionog finansiranja EIB-a. Iako to nije finansirala Banka, monitoring te komponente je bio uključen u ishode projekta, pošto je to suštinska komponenta restrukturiranja sektora i razvoja tržišta. Zbog političkih neslaganja između dva entiteta ta komponenta je mogla da postigne ciljni ishod samo djelomično. Pitanja vezana za politike i strukturu sektora na državnom nivou, koja zahtijevaju politička rješenja i blisku saradnju između državnog nivoa i entiteta, ne bi trebalo da budu uključena u investicione projekte, već bi trebalo da dobijaju podršku kroz tehničku podršku uz uključenost ključnih donatora.

Ciljevi specifični za zemlju	Ishodi strategije CPS kojima se podržavaju ciljevi za zemlju	Status i sažeti pregled evaluacije	Aktivnosti pozajmljivanja i druge aktivnosti koje su doprinjele ishodu	Lekcije za novu Strategiju CPS
	<i>Unapređeno komercijalno korištenje koridora na rijeci Savi</i> Polazna linija: 2007: određene dionice rijeke nisu plovne Ciljni iznos: Prioritetne dionice rijeke Save vraćene u stanje plovnosti <i>Kritično važni šumski, vodni i planinski ekosistemi su zaštićeni i koriste se na održiv način</i> Polazna linija: Površina pod zvaničnom zaštitom predstavlja 0,55% ukupne površine (2007) Ciljni iznos: Zaštićena površina 3% (2010) <i>Ojačan kapacitet za djelotvornu reakciju na infekciju avijarne influence</i> Polazna linija: 2007: slabe i nekonzistentne bezbjedne procedure za rukovanje peradi Ciljni iznos: 50% populacije izložene riziku koristi bezbjedne procedure rukovanja u odnosu na meso peradi	NIJE OSTVARENO: Projekt za plovnost na rijeci Savi je odložen zbog potrebe da se program pozajmljivanja u okviru Strategije CPS prilagodi kao odgovor na krizu. DJELOMIČNO OSTVARENO: Površina pod zvaničnom zaštitom povećana na 2,4% tj. 123.000 hektara. OSTVARENO: Ankete i strategija komunikacije su završene. Procjenjuje se da 45 - 50% populacije izložene riziku koristi bezbjedne procedure rukovanja.	Projekt za plovnost na rijeci Savi – u pripremi. GEF Projekt za šumska i planinska zaštićena područja (P087094). Projekt za pripremljenost za avijarnu influencu (P100415).	Fleksibilnost je predstavljala jedan od tri ključna operativna principa strategije CPS (druga dva su rezultati i partnerstva). Svjetska banka je demonstrirala fleksibilnost 2009. godine tako što je prilagodila svoj program pozajmljivanja kao odgovor na efekte ekonomske i finansijske krize- iako je to značilo odgađanje određenih operacija (kao što je projekt za rijeku Savu), princip fleksibilnosti bi trebalo da se zadrži i u narednom ciklusu strategije CPS. Taj projekt je kreiran kao odgovor na prijetnju pandemijom avijarne influence (ptičije gripe). Iako je projekt postigao svoje razvojne ciljeve i doveo je do izgradnje institucionalnih kapaciteta za reagovanje na pandemije, ta relativno mala operacija (5 miliona USD) bila je previše kompleksna u smislu implementacionih aranžmana. U budućnosti bi tako male i zasebne operacije trebalo da se izbjegavaju. Umjesto toga, trebalo bi da se bez odlaganja radi na dodatnom finansiranju za uspješne projekte i proaktivnom

Ciljevi specifični za zemlju	Ishodi strategije CPS kojima se podržavaju ciljevi za zemlju	Status i sažeti pregled evaluacije	Aktivnosti pozajmljivanja i druge aktivnosti koje su doprinjele ishodu	Lekcije za novu Strategiju CPS
	SPOREDNI PROGRAMSKI CILJEVI: <i>Napredovanje u privatizaciji i korporativnom restrukturiranju</i> Polazna linija: FBH – 2008. godine zakazana privatizacija 14 SOE. RS – privatizacija završena na nivou od oko 2/3, 80 preduzeća trebalo da bude privatizovano u toku 2008. godine. 500 SOE bi imalo koristi od privatizacije i restrukturiranja; oko 200 VPE su dobri kandidati za restrukturiranje. Ciljni iznos: Politika privatizacije FBH usvojena i implementirana. RS – prilagođavanja politike tako da se odražava lošiji kvalitet preostalih sredstava koja treba da budu privatizovana. Završetak restrukturiranja 12 preduzeća sa ciljem demonstriranja mogućih metoda i koristi od aktivnog pristupa – 2009. godine.	DJELOMIČNO OSTVARENO: 17 preduzeća privatizovano u FBH (samo dva strateška: Hepok – Mostar i Fabrika duvana Mostar). Plan privatizacije FBH nije usvojen. U RS – 21 preduzeće je privatizovano u toku perioda 2008-2010. godine (od čega su 4 bila strateška preduzeća). 13 preduzeća (6 u RS i 7 u FBH) implementiralo je finansijsko i operativno restrukturiranje, do različite mjere, u zavisnosti uglavnom od opredeljenosti uprave i vlasnika. U onim preduzećima u kojima je implementacija preporuka bola završena 2010. godine je ostvarena dobit u poslovanju. Ukupno, restrukturiranje se pokazalo teškim zbog različitih interesa u upravama i među vlasnicima za prihvatanje i implementaciju.	Ubrzavanje restrukturiranja preduzeća (finansirala EC, Banka administrirala) AAA: Ocjena investicione klime	restrukturiranju manje zadovoljavajućih projekata. Odluka Svjetske banka da podijeli program strategije CPS u „osnovnu“ i „sporednu“ programsku oblast bila je dobra. Prije angažmana u sporedne programske oblasti, Banka je zahtijevala snažne signale opredjeljenosti za reforme od vlasti. Privatizacija je identifikovana kao važna, ali ipak ne i osnovna oblast, pošto opredjeljenost vlade nije bila definitivna. Zaista, ambiciozni originalni planovi u oba entiteta nisu praćeni konkretnim akcijama (posebno u FBH). Prema tome, angažman Banke je bio ograničen i u obliku granta koji je finansirala EC za restrukturiranje preduzeća. Imajući u vidu nedostatak opredjeljenosti vlasti, snažniji angažman Banke vjerovatno ne bi imao nikakav uticaj.

Ciljevi specifični za zemlju	Ishodi strategije CPS kojima se podržavaju ciljevi za zemlju	Status i sažeti pregled evaluacije	Aktivnosti pozajmljivanja i druge aktivnosti koje su doprinjele ishodu	Lekcije za novu Strategiju CPS
Stub II – Unapređivanje kvaliteta javne potrošnje i pružanja javnih usluga za ugrožene				
Smanjenje siromaštva Ključni reformski prioriteti u Platformi za akciju koji podržavaju taj opšti cilj: <i>Unapređenje stabilnosti i fiskalne koordinacije kroz, između ostalog, pregled i pojednostavljivanje modela socijalne potrošnje sa ciljem unapređivanja njihove djelotvornosti</i>	<i>Unapređeno pružanje usluga vodosnabdijevanja, kanalizacije i urbanih usluga</i> Polazna linija: Vodosnabdijevanje u pet opština koje učestvuju u projektu (92%, 0%, 100%, 90%, 94%) (2004) Ciljni iznos: 100% u 4 velike opštine <i>Administracija čvrstog otpada na nivou opština unapređena</i> Polazna linija: 2003: 1 regionalna (nesanitarna) deponija operativna, brojna nekontrolisana (divlja) odlagališta Ciljni iznos: Šest regionalnih sanitarnih deponija uspostavljeno i operativno (2009); 20% smanjenje broja nekontrolisanih odlagališta <i>Održivi mehanizmi za opštinske kapitalne investicije</i> Polazna linija: Slabo	OSTVARENO: Tekući iznosi za vodosnabdijevanje u četiri ciljne velike opštine su: Banja Luka - 100%; Posušje - 100%; Cazin - 100%; i Pale - 96%. Do kraja implementacije projekta (30. juni 2011. godine) ciljni iznos će biti u potpunosti ostvaren. OSTVARENO: Šest regionalnih sanitarnih deponija je uspostavljeno i sada su potpuno operativne. Novija ocjena ukazuje da je ostvareno smanjenje od 15% broja nekontrolisanih odlagališta. To je donekle ispod predviđenih 20% zbog nedostatka lokalne kontribucije za finansiranje te aktivnosti. Međutim, ostvareni rezultat se smatra zadovoljavajućim imajući u vidu veoma veliki broj divljih odlagališta. OSTVARENO: 2009. godine, 44 manje razvijene opštine (14 u FBH, te 30 u RS) koriste prakse	Projekt za urbanu infrastrukturu i pružanje usluga (P083353) Projekat za upravljanje čvrstim otpadom (P057950) – zatvoren 31. decembra 2009. godine. Projekt za razvoj zajednica (P070995) – zatvoren 31. avgusta 2009. godine.	Osnovna infrastruktura i usluge i dalje su važni, posebno za lokalne vlade. Banka je bila vodeći investitor u lokalnom razvoju u BH i nastavak tog angažmana još uvijek može donijeti velike pozitivne razvojne efekte. Svjetska banka se smatra vodećim razvojnim partnerom za unapređenja u upravljanju čvrstim otpadom u BH. Nakon uspješne implementacije prvog projekta odobren je Drugi projekt za upravljanje čvrstim otpadom, kako bi se proširila i ojačala mreža regionalnih sanitarnih deponija. Takav pristup proširivanja uspješnih operacija bi trebalo da se uzme u razmatranje i u drugim sektorima. Štaviše, projekt je mobilizirao znatno dodatno finansiranje od EC – 5,5 miliona (od 22,6 miliona € koliko je odobreno za pet operacija koje je Banka finansirala u okviru IPA 2010). Sve u svemu, intervencije koje su podržavale program EU u bliskom partnerstvu sa EC predstavljaće strateški prioritet u okviru nove strategije CPS. Pristup dodatnog finansiranja predstavlja pravi način za proširivanje djelotvornih

Ciljevi specifični za zemlju	Ishodi strategije CPS kojima se podržavaju ciljevi za zemlju	Status i sažeti pregled evaluacije	Aktivnosti pozajmljivanja i druge aktivnosti koje su doprinjele ishodu	Lekcije za novu Strategiju CPS
	učestvovanje građana u donošenju odluka na lokalnom nivou (2007) Ciljni iznos: Unapređeno participatorno budžetiranje u 30 siromašnih opština (2009) <i>Značajno povećanje stepena korištenja porodične medicine u primarnoj zdravstvenoj zaštiti</i> Polazna linija: Broj prvih pregleda ljekara porodične medicine (FBH: 582.716; RS: 572.876 - 2005) Ciljni iznos: povećanje za 55% u FBH; by 15% u RS (2010) <i>Znatno smanjenje korištenja sekundarnih i tercijarnih zdravstvenih usluga</i> Polazna linija: Broj uputnica specijalistima u lokacijama u kojima je uveden model porodične medicine FBH: 1.513.241 (2005) RS: tbd*	participatornog budžetiranja (PBP) na sistematski način. OSTVARENO: Povećanje od 75% u FBH, sa 1.020.014 prvih pregleda ljekara porodične medicine. U RS je izvršeno 4.238.848 prvih i kontrolnih pregleda. Vjeruje se da je povećanje od 15% ostvareno, iako zdravstveni MIS ne razlikuje prve i kontrolne preglede. Ono što je važno je da je procenat stanovništva registrovan kod unapređenih timova porodične medicine povećan sa oko 5% na 58% stanovništva. OSTVARENO: Smanjenje od preko 10% broja uputnica je postignuto u FBH u lokacijama u kojima je uveden model porodične medicine (1.204.566 uputnica 2009. godine). U RS su broj uputnica i stopa upućivanja praćeni u potpuno operativnom zdravstvenom centru za porodičnu medicinu u	AAA: Od stabilnosti do učinka: Lokalna uprava i pružanje usluga u Bosni i Hercegovini Projekat za jačanje zdravstvenog sektora (088663) – zatvara se 30. juna 2011. godine. Dodatno finansiranje od 10 miliona USD odobreno je u toku FG11. Projekat za jačanje zdravstvenog sektora (P088663)	praksi, u ovom slučaju za proširivanje modela porodične medicine. Reforma primarne zdravstvene zaštite je dobro utemeljena i fokusira se na obrazovanje i ljudske resurse. Međutim, investicije u ljudske resurse neće dovesti do optimalnih ishoda ako ne budu praćene odgovarajućim aranžmanima za finansiranje zdravstvene zaštite. Implementacija projekta HSEP u budućnosti (kredit dodatnog finansiranja) će se fokusirati na ugovorima zasnovanim na učinku u FBH i na intenzivnom dijalogu o politikama sa Fondom zdravstvenog osiguranja sa ciljem osiguravanja da se razviju adekvatno finansijski aranžmani za podršku modelu porodične medicine.

Ciljevi specifični za zemlju	Ishodi strategije CPS kojima se podržavaju ciljevi za zemlju	Status i sažeti pregled evaluacije	Aktivnosti pozajmljivanja i druge aktivnosti koje su doprinjele ishodu	Lekcije za novu Strategiju CPS
	Ciljni iznos: FBH: smanjenje za 10% (2010); RS: tbd* * Ovaj indikator je odbačen. Informacioni sistemi ne prave razliku između prvih i kontrolnih pregleda. Ti upravo finalizira novi okvir rezultata kao dio paketa za dodatno finansiranje za projekt HSEP. Novi ključni indikatori će omogućiti monitoring širenja porodične medicine kroz broj stanovnika registrovanih kod timova porodične medicine, te jačanje modela porodične medicine kroz unapređivanje kvaliteta pružanja usluga. Novi ključni indikator će biti uključen u matricu rezultata nove strategije CPS. Povećanje obima hortikulturalnih proizvoda koji se mogu iznijeti na tržište u siromašnim oblastima južne BH Polazna linija: 5% proizvodnje farmi se iznosi na tržište (2003) Ciljni iznos: 30 % proizvodnje farmi se iznosi na tržište (2011) Komercijalna tržišno integrisana poljoprivreda manjeg obima je dodatno razvijena. Unapređena dostupnost kredita za agro-biznis / agro preradu i male farmere – u najmanje razvijenim južnim dijelovima zemlje.	Laktašima. Broj uputnica je povećan na 47,673 (2009), ali je povećan i broj stanovnika koji su registrovani u zdravstvenom centru. Zdravstveni centar Laktaši je održao dobru stopu upućivanja od 7,1% nakon prvog pregleda i 20,3% uključujući naknadne posjete specijalistima. OSTVARENO: U južnim dijelovima BH višak proizvodnje mlijeka koji se može iznijeti na tržište je poduplan, površina pod vinogradima je poduplana, a površina pod hortikulturom je porasla za 25%. Kombinovan broj stoke porastao je za 30%. OSTVARENO: 4,4 miliona u dugoročnim zajmovima isplaćeno je agrobiznisima u ciljnoj oblasti. 11,5 miliona USD je isplaćeno od strane partnerskih mikrokreditnih organizacija malim farmerima. Iako je portfelj izložen riziku	Projekt za razvoj komercijalne poljoprivrede manjeg obima (P055434) – zatvoren 31. marta 2010. godine. Projekt za razvoj komercijalne poljoprivrede manjeg obima (P055434)	Mali pilot projekti sa ograničenim regionalnim uticajem mogli bi da budu važni za demonstriranje uspješnih pristupa koji mogu da budu prošireni na nacionalnom nivou. međutim, ograničeno finansiranje koje je dostupno u okviru nove strategije CPS trebalo bi da se koristi na strateški način, a mali zasebni projekti bi trebalo da se izbjegavaju.

Ciljevi specifični za zemlju	Ishodi strategije CPS kojima se podržavaju ciljevi za zemlju	Status i sažeti pregled evaluacije	Aktivnosti pozajmljivanja i druge aktivnosti koje su doprinjele ishodu	Lekcije za novu Strategiju CPS
	Polazna linija: 2006: 2,15 miliona USD za agro-biznise; 1,5 miliona USD za mikrokreditiranje Ciljni iznos: - 4,5 miliona USD dugoročnih zajmova do 2010. godine za agro-biznise / agro preradu, 7,5 miliona USD isplaćeno u vidu mikrokredita za male farmere i ruralne porodice sa stopom vraćanja od 99,5% SPOREDNI PROGRAMSKI CILJEVI: <i>Povećano usmjeravanje socijalnih davanja</i> Polazna linija: Tačnost usmjeravanja socijalnih davanja – ispod 20% (2008). Socijalna davanja dosežu do samo 18% najsiromašnije petine stanovništva. Pristup zasnovan na pravima. Ciljni iznos: Tačnost usmjeravanja socijalnih davanja od barem 40%. Socijalna davanja dosežu do barem 70% najsiromašnije petine stanovništva (2012). Pristup zasnovan na potrebama.	ostao na niskom nivou od 1,5%, ukupni kvalitet portfelja i stope vraćanja kredita su opali u 2009. godini, kao rezultat globalne finansijske krize. DJELOMIČNO OSTVARENO: Važan napredak je postignut u smislu revidiranja zakonskog okvira za gotovinske transfere koji nisu zasnovani na osiguranju, u oba entiteta. Dohodovni cenzus je uveden za gotovinske transfere boračkim kategorijama, sa ciljem osiguravanja održivosti sistema i adekvatne podrške za najugroženije. Iako je pristup zasnovan na potrebama sada propisan zakonom, prvi rezultati će se mjeriti od 2011. godine i nadalje.	Operacija za razvojne politike (DPO) (P116951) – isplaćena u oktobru 2010. godine Projekt za podršku mrežama socijalne sigurnosti i zapošljavanju (P116774) – efektivan od 7. oktobra 2010. godine AAA: Transferi socijalne pomoći u BH: Kretanje ka održivijoj i bolje usmjerenom mreži sigurnosti Zaštita siromašnih u toku globalne krize: Ažurirani izvještaj o siromaštvu za 2009. godinu.	Banka je usvojila fleksibilan pristup u BH i bila je otvorena za partnerstva u rješavanju strukturalnih problema (u oblastima sa visokim rizikom i visokim nagradama) u „sporednim“ programskim oblastima. Sporedne programske oblasti su one u kojima politička opredjeljenost mora da se stavi na test prije angažmana ili gdje plafon koji je postavljen na resurse sprječava implementaciju u ranijim godinama implementacije strategije CPS. Nastavak političkog dijaloga o reformi u sektoru gotovinskih transfera koji nisu zasnovani na osiguranju, analitički radovi Banke, te djelotvorna komunikacija sa ciljem objašnjavanja koristi koje donose reforme, u velikoj su mjeri doprinjeli pokretanju reformi u toj politički osjetljivoj oblasti. Kada je globalna ekonomska kriza dovela do toga da je donošenje odluka o politikama za reformu bilo hitnije, opredjeljenost za reformu je bila evidentnija. DPO sa realnim ciljnim iznosima

Ciljevi specifični za zemlju	Ishodi strategije CPS kojima se podržavaju ciljevi za zemlju	Status i sažeti pregled evaluacije	Aktivnosti pozajmljivanja i druge aktivnosti koje su doprinjele ishodu	Lekcije za novu Strategiju CPS
	<i>Smanjivanje tereta koji vlada predstavlja za privredu i jačanje fiskalne koordinacije</i> Polazna linija: Nacionalno fiskalno vijeće nije uspostavljeno, a fiskalni ciljni iznosi nisu dobro koordinirani između različitih nivoa vlasti. Tekuća potrošnja iznosi 41% BDP-a (2007). Ciljni iznos: Fiskalno vijeće je uspostavljeno i funkcionalno. Solidan fiskalni okvir se održava. Udio tekuće potrošnje u BDP niži za 2 procentualna poena (2011). <i>Povećati zvaničnu zaposlenost</i> Polazna linija: 687.445 zaposlenih (2007) Srednjoročno: 5% rasta (2008) Ciljni iznos: 10,2% rasta (2010)	DJELOMIČNO OSTVARENO: Državni zakon o fiskalnom vijeću usvojen je 2008. godine, a Fiskalno vijeće (FC) je uspostavljeno. FC je usaglasilo ukupni fiskalni okvir za državni nivo u dva entiteta za 2009. i 2010. godinu. To je predstavljalo integralni dio Stand-by aranžmana sa MMF-om i uglavnom su poštovani. Međutim, imajući u vidu opšte izbore u oktobru 2010. godine, FC nije uspjelo da usvoji ukupni fiskalni okvir za 2011. godinu, pošto je ta odluka odgođena i prepuštena vladama koje dođu na vlast nakon izbora. NIJE OSTVARENO: Rast zvanične zaposlenosti je bio pozitivan do 2008. godine, ali taj trend se kasnije preokrenuo u 2009. i 2010. godini kao rezultat efekta globalne ekonomske krize na privredu BH. 2008: 706.088 (2,7% rasta u poređenju sa 2007) 2009: 686.044 (-0,2% rasta u poređenju s 2007) 2010: 681.332 (-0,9% rasta u poređenju s 2007)		je kreiran paralelno sa operacijom za izgradnju kapaciteta (SSNESP) za podršku reformskim naporima u toku srednjoročnog perioda. Osnovna lekcija je da se važni koraci unaprijed u reformama mogu takođe postići i u kompleksnom institucionalnom okruženju, kao što je on u BH. Međutim, Banka treba da bude već angažovana kroz analitičke radove i dijalog sa zemljom, da bi bila djelotvorna. Takođe, reformski napori u BH treba da u toku srednjoročnog perioda budu podržani radi izgradnje kapaciteta izbjegavanja preokreta u politikama.

Tabela 2: Program strategije CPS za period FG08 - FG11 – Planirani program pozajmljivanja i stvarna ostvarenja

MAKSIMALNO PLANIRANO POZAJMLJIVANJE					STVARNO POZAJMLJIVANJE				
FG	Projekt	Iznosi (u milionima USD)			Projekt	Iznosi (u milionima USD)			
		IDA	IBRD	GEF		IDA	IBRD	GEF	
FG08	Putna infrastruktura i bezbjednost Upravljanje čvrstim otpadom II	25	25		Putna infrastruktura i bezbjednost Upravljanje čvrstim otpadom II – prosljeđeno u FG09 GEF Upravljanje Neretvom i Trebišnjicom GEF Šumska i planinska područja (i) <i>Pod-suma</i>	25			
	GEF Upravljanje Neretvom i Trebišnjicom GEF Šumska i planinska područja (i) <i>Pod-suma</i>	25	25	12		25		9,4	
FG09	Opštinski razvoj	15	10		Opštinski razvoj – prosljeđeno u FG10 kao Projekat za upravljanje otpadnim vodama u Sarajevu Plovnost na rijeci Savi - prosljeđeno u FG12 Upravljanje čvrstim otpadom II <i>Pod-suma</i>				
	Plovnost na rijeci Savi <i>Pod-suma</i>	10	15			15	25		
FG10	Investiciona klima PSD Zemljišna registracija II Regionalni transportni koridor (Vc) Upravljanje katastrofama Stub 2 Administrativna reforma javnog sektora Socijalni sektori	79	126		Projekat za upravljanje otpadnim vodama u Sarajevu Konkurentnosti i dostupnost kreditiranja za SME Mreže socijalne sigurnosti i zapošljavanje Operacija za razvojne politike za javnu potrošnju <i>Pod-suma</i>	15	66	45	
	Spremnost za finansiranje iz programa IPA Ruralni razvoj / poljoprivreda <i>Pod-suma</i>								79
FG11	Jačanje zdravstvenog sektora – dodatno <i>Pod-suma</i>				10				
	UKUPNO	129	176	12	UKUPNO	131	175	9,4	

Tabela 3. Program strategije CPS za period FG08 - FG11
– Planirani program koji se ne odnosi na pozajmljivanje i stvarna ostvarenja

Planirani proizvodi koji ne predstavljaju zajmove²⁹	Planirano ostvarenje (godina)	Stvarno ostvarenje (godina)
Studija energetskog sektora	2007.	2007.
Studija za jačanje lokalne uprave	2007.	2009.
Pregled transportnog sektora	2008.	2010.
Ocjena investicione klime	2008.	2008.
Ekonomski memorandum za zemlju	2008.	2009.
Ažurirani izvještaj o siromaštvu	2008.	2009.
Regionalne klimatske promjene / ublažavanje katastrofa	nije definirano	2009.
Praćenje obuke iz PPP	odbačeno	
Savjetničke usluge IFC-a i WBI	Savjetničke usluge IFC-a obezbjeđivane kontinualno u toku perioda implementacije strategije CPS	
Studija reforme primarne zdravstvene zaštite	odbačeno	
Transferi socijalne pomoći u BH	nije definirano	2009.
Godišnja ažuriranja fiskalnih pregleda	nije definirano	2009 – 2011.

²⁹ Lista uključuje sve planirane proizvode AAA prema onome što je zacrtano u tabeli 5, strana 31, originalnog dokumenta strategije CPS.

Aneks 3: Aktivni i planirani trust fondovi u Bosni i Hercegovini

AKTIVNI TRAST FONDOVI					
BROJ TF	TRAST FOND	DONATOR	FG ZATVARANJA	USD 000	BE/RE*
TF090773	Poljoprivreda i ruralni razvoj	SIDA	FG12	6.036	RE
TF095054	Integrisana studija razvoja voda i energetike	Ministarstvo vanjskih poslova Norveške	FG12	416	BE
TF096591	Integrisana studija za vode i energetiku - Vrbas	MDTF	FG12	95	BE
TF055265	GEF Zaštita kvaliteta voda	MDTF	FG13	8.900	RE
TF091919	GEF Šumska i planinska zaštićena područja	MDTF	FG13	3.400	RE
TF097617	Mikrofinansiranje za Bosnu i Hercegovinu (IFC)	SECO	FG13	800	BE
TF099516	Jačanje zaštite potrošača u sektorima bankarstva i mikrofinansiranja	MTDF	FG13	239,95	BE
PLANIRANI TRAST FONDOVI					
TRAST FOND		DONATOR	FG ODOBRAVANJA	USD 000	
Plovnost na rijeci Savi (deminiranje i studija izvodljivosti i projektovanje)		EU IPA	FG12	7.800,00	
Upravljanje čvrstim otpadom II (deponije u Banjoj Luci i Mostaru)		EU IPA	Potpisano sa EC	7.700,00	
GEF Zaštita kvaliteta voda (Tretman otpadnih voda - Živinice)		EU IPA	FG12	2.100,00	
GEF Zaštita kvaliteta voda (Tretman otpadnih voda - Mostar) - TF099534		SIDA	FG12	3,500,00	
Projekt za otpadne vode u Sarajevu		EU IPA	FG12	11.200,00	
GEF Neretva i Trebišnjica (kanalizacioni sistem - Ljubuški)		EU IPA	FG12	2.800,00	
Poslovno okruženje		SIDA	FG12	5.000,000	
Grant fonda za izgradnju države i mira za reformu boračkih davanja		MDTF	FG12	TBD	
Projekt za otpadne vode u Sarajevu		EU IPA	2011-2013	TBD	
Projekt za upravljanje čvrstim otpadom		EU IPA	2011-2013	TBD	
Tretman voda i upravljanje vodama		EU IPA	2011-2013	TBD	

*BE: Izvršava Grupacija Banke; RE: izvršava primalac

Aneks 4: Rodna ocjena

Poređenja izabranih indikatora za koje su dostupni podaci za BH, zapadni Balkan i regiju ECA u cjelini ukazuju na to da su ekonomsko osnaženje i politička zastupljenost dvije osnovne oblasti u kojima postignuća žena zaostaju za regionalnim odrednicama (Tabela 1). U smislu indikatora tržišta rada, učinak žena dijelom odražava strukturne probleme zemlje (visoka stopa nezaposlenosti i niske stope aktivnosti i za muškarce i za žene). Razlike u učešću na tržištu rada između žena i muškaraca u BH je, međutim, naglašenija nego u regiji ECA u cjelini, iako nije toliko naglašena kao u drugim zemljama na zapadnom Balkanu. Drugi indikatori, kao što su rodni jaz u očekivanoj dužini života, ukazuju na to da su žene barem na istom nivou kao i u regiji u odnosu na taj sumarni indikator životnih prilika. Uz to, stope plodnosti i stope plodnosti u adolescenciji ukazuju na to da žene imaju znatno više kontrole nad svojim reproduktivnim odlukama nego u drugim dijelovima regiona.

U smislu političke zastupljenosti u Parlamentu, 2007. godine (a to je godina za koju su podaci za poređenje bili raspoloživi), ona je bila niža od prosjeka za zapadni Balkan i regiju ECA (14,3 procenta), a još više je opala u 2008. godini, kada su žene predstavljale 10,5 procenata delegata u Parlamentu BH (9,5 procenata predstavnika u Predstavničkom domu i 13,3 procenta u Domu naroda BH). Pad je između 2004. i 2008. godine takođe primijećen u učešću žena u Vijeću ministara BH – sa 10 procenata na nulu u 2008. godini na opštinskom nivou. Zastupljenost na nivou zamjenika ministara ostala je konstantna u toku perioda (20 procenata).³⁰

Tabela 1. Izabrani rodni indikatori: BH u odnosu na zapadni Balkan i u odnosu na regiju Evrope i centralne Azije (ECA) (2007. godine)

	BH	Zapadni Balkan	ECA
<i>Rodna postignuća</i>			
Stopa plodnosti, u adolescenciji (porodaji na 1.000 žena dobi 15-19)	16,4	17,8	22,4
Stopa plodnosti, ukupno (broj porođaja po ženi)	1,2	1,4	1,4
Omjer broja mjesta koje drže žene u državnim parlamentima (%)	14,3	15,6	16,4
Stopa učešća u radnoj snazi, za žene (% ženskog stanovništva dobi 15+)	54,9	47	50,7
Nezaposlenost, žene (% ženske radne snage)	33	28,5	10,4
Nezaposlenost, mlade žene (% ženske radne snage dobi 15-24)	66,3	53	20,9
<i>Rodne razlike</i>			
Prednost vezana za očekivanu dužinu života (žene - muškarci)	5,3	-0,1	5,3
Omjer upisa u srednje škole žena i muškaraca	101,9	1,05	96,1
Učešće u radnoj snazi (omjer žena i muškaraca)	80	71	97

Izvor: Harttgen, K., & Klasen, S (2010) zasnovano na indikatorima razvoja svijeta (2008. godine)

Fokus na podatke na državnom nivou daje priliku da se pažljivije razmotre druge razlike između žena i muškaraca. Podaci o siromaštvu ne pokrivaju značajne razlike između rodova, imajući u vidu da se ti indikatori konstruišu na osnovi domaćinstava. Ograničavanje fokusa na domaćinstva na čijem su čelu

³⁰ Agencija za statistiku BH. (2009). *Žene i muškarci u Bosni i Hercegovini*, tematski bilten br. 03. Sarajevo.

žene u odnosu na domaćinstva na čijem su čelu muškarci pokazuje da, kao što je često i slučaj, domaćinstva na čijem su čelu žene nisu siromašnija od domaćinstava na čijem su čelu muškarci.

Razmatranje različitog pristupa faktorima proizvodnje, međutim, daje zanimljivije uvide. Što se tiče učinka na tržištu rada, anketa LFS iz 2010. godine ukazuje na to da je relativna ravnopravnost između muškaraca i žena u smislu učešća u radnoj snazi u stvari rezultat niskih stopa učešća za oba spola (57 procenata za muškarce i 33 procenta za žene).³¹ Razdvajanje podataka po dobnim skupinama pokazuje da je starosni profil stope zaposlenosti za žene i muškarce prilično sličan tako da, sa izuzetkom radnika starosti 65 i starijih, stopa zaposlenosti žena uvijek iznosi oko 55-60 procenata stope za muškarce. Nadalje, iako su stope nezaposlenosti različitih dobnih skupina prilično slične bez obzira na rod, za mlade radnike (dobi 15-24) one su znatno više za žene nego za muškarce (68 procenata u odnosu na 59 procenata). U skladu sa tim nalazima, noviji rad autora Hartgen i Klasen (2010), u kojem su poređeni nivoi stopa nezaposlenosti, kao i omjer stopa nezaposlenosti između žena i muškaraca, razdvojeno po grupama prema nivou dohotka, oblasti stanovanja i rodu lica na čelu domaćinstva, uz korištenje podataka iz MISC-a, dao je zaključak da „izgleda da je ključno rodno pitanje u BH vezano za nisku stopu učešća u radnoj snazi i visok stepen nezaposlenosti za žene, posebno siromašnije žene“.

Kvalitet radnih mjesta koja imaju žene i muškarci takođe predstavlja još jednu važnu dimenziju rodnih razlika u BH. U ovom trenutku postoji mišljenje da „žene pate od diskriminacije na radnom mjestu – da primaju niže plate od muškaraca za isti tip posla i da dobijaju promaknuća daleko manje često“³². Međutim, i u smislu tipa radnih mjesta koja žene mogu da uopšte dobiju postoje razlike između žena i muškaraca. Iako su otprilike $\frac{3}{4}$ žena i muškaraca radnika zaposlenici, za muškarce je vjerovatnije da će biti samo-zaposleni nego za žene, a gotovo nimalo muškaraca (u odnosu na 11 procenata žena) ne radi u neplaćenom radnom odnosu. Ako se pažljivije pogledaju segmenti tržišta rada koji predstavljaju tipične izvore dobrih poslova, kao što su državna služba i velike firme, vidi se, međutim, da postoji visok stepen heterogenosti među ženama. Izgleda da je u državnoj službi zastupljenost žena gotovo jednaka zastupljenosti muškaraca (48 procenata 2008. godine).³³ Slično tome, dokazi iz Anketa poslovnih preduzeća (BEEPS) pokazuju da BH ne zaostaje mnogo za prosjekom za regiju ECA prema indikatorima koji se u tipičnom slučaju koriste za ocjenjivanje stepena zastupljenosti žena u velikim firmama (firme sa zastupljenošću žena u vlasništvu, procenat ženskih radnika sa punim radnim vremenom), iako su rezultati lošiji u odnosu na firme sa ženskim glavnim upravnikom.

Razlike u obrazovanju predstavljaju važne determinante učinka žena na tržištu rada, kao i heterogenosti između različitih grupa žena radnica. Dok 59% muškaraca radne dobi ima završeno srednje obrazovanje, samo 40 procenata žena nalazi se u sličnoj poziciji. Za visoko obrazovanje razlike su mnogo ograničenije (9 prema 7,4 procenta). Treba, međutim, primijetiti da iako stopa nezaposlenosti za lica sa osnovnim obrazovanjem pokazuje razliku od manje od jednog procentualnog poena, za srednje obrazovanje stopa je mnogo viša za žene nego za muškarce (36 u odnosu na 29 procenata).

Ako se razlike u učinku na tržištu rada za žene i muškarce mogu dobro dokumentovati, postoje barem neki dokazi o razlikama u dostupnosti drugih faktora proizvodnje. Analiza iz ankete BEEPS 2009. godine ukazuje na značajne razlike u viđenju dostupnosti kredita za firme u zavisnosti od rodne pripadnosti vlasnika i više uprave. Podaci za BH pokazuju veliki rodni jaz u procentu firmi koje smatraju da je

³¹ Treba primijetiti da ti podaci rezultiraju nižim omjerom stopa učešća žena i muškaraca u odnosu na one o kojima se izvještava u WDI. To dvoje nije direktno uporedivo, pošto su indikator WDI standardizovani za međunarodna poređenja, za razliku od onih iz ankete LFS 2010.

³² Pozadinska studija za ocjenjivanje rodnih uticaja projekta zemljišne administracije na zapadnom Balkanu

³³ Žene i muškarci u BH, BHAS, 2009. godine

dostupnost kredita ozbiljna prepreka (45 firmi u kojima su viši upravnik i vlasnik žene, u odnosu na 22 procenta firmi koje su u vlasništvu / kojima upravlja muškarac) – a to predstavlja najveći jaz koji je evidentiran na zapadnom Balkanu (podaci su dostupni za sve zemlje osim Kosova).

Manje firmi koje su u vlasništvu žena ili kojima upravljaju žene pominju dostupnost zemljišta kao ozbiljan problem od firmi koje su u vlasništvu ili kojima upravljaju muškarci (5 procenata izvještava da je to težak problem, u odnosu na 13 procenata firmi u vlasništvu ili pod upravom muškaraca). Vjerovatno je da to u većoj mjeri odražava specifičnu prirodu poslovanja kojim se bave žene i to da su njihove potrebe za zemljištem manje, nego lakšu dostupnost zemljišta. Vlasništvo nad imovinom se tradicionalno registruje na muške članove porodice i običaj je da se sestre odriču prava na svoj dio imovine nasljeđene od roditelja u korist svoje braće. Žene imaju nizak nivo svijesti o svojim pravima, a iako noviji Zakon o porodici obezbjeđuje zakonski okvir za podsticanje udatih žena da se registruju kao suvlasnici imovine koja se kupi u toku braka, ne izgleda da one često koriste ta prava. Nadalje, iako su gender centri uspostavljeni na entitetskom nivou za promovisanje svijesti o ženskim pravima, oni nemaju dovoljno osoblja i nisu aktivno uključeni u proces registracije zemljišta.

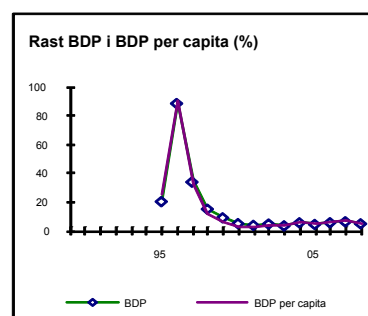
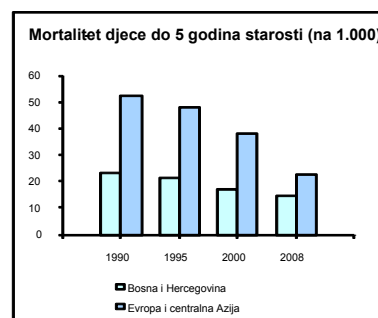
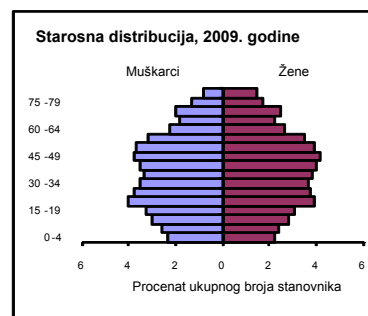
Aneks 5: Napredak ka ostvarivanju Milenijumskih razvojnih ciljeva (MDG)

Cilj/Meta/Indikator	Polazna linija 2000/2001. godine	2007. godine		2009. godine ili najnoviji raspoloživi podaci	2015. godina - mete MDG	Napredak ka ciljnim iznosima za 2015. godinu	
		Mete kao u PRSP	Podaci o postignutom				
MDG 1: Eliminirati ekstremno siromaštvo i glad							
1.1. Procenat stanovništva koje živi ispod apsolutne granice siromaštva	19,1	16	14	14,0 (2007)	9	Vjerovatno	
1.8. Stopa nezaposlenosti u %	ILO definicija	22,9	22	29	24.1 (2009); 29.9 (2010)	22	Malo vjerovatno
	Prijavljeni	43,4	30	44,1	42.7	30	Malo vjerovatno
1.12. Nezaposlenost u grupi stanovništva dobi od 15 do 24 godine - %	34,8 (dob 19-24)	30	58,4	47,5	12	Malo vjerovatno	
MDG 2: Obezbeđivanje univerzalnog osnovnog obrazovanja							
2.1. Neto stopa upisa u osnovne škole u %	b1) 97 b2) 95 b3) 92,8 b4) 98,9	95	98,4 (2005/6) 98,3 (m) 98,6 (f)	96	100	Potencijalno /Vjerovatno	
2.4. Stopa upisa u srednje škole %	b1) 56,8 b2) 72,6 b3) 68,3	75	79,3 (2005/06) 77,9 (m) 81,1 (f)	77	85	Potencijalno	
2.5. Stopa upisa u visoko obrazovanje	b1) 19,8 b2) 24,2 b3) 23,0	25	d1) 25 (2004) d2) 33,5 (2007)	e1) 34 (2008) e2) 50 (2009)	35	Vjerovatno	
MDG 3: Promovisanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje žena							
3.3. Udio žena u plaćenju zaposlenosti u nepoljoprivrednom sektoru %	39,2	40	33,8	34,9	45	Malo vjerovatno	
3.4. Procenat žena zastupnika u Parlamentu BH	14,3	16	10,5 (2008)	10,5 (2008)	25	Potencijalno	
MDG 4: Smanjivanje smrtnosti djece							
4.1. Smrtnost djece ispod pet godina starosti, na 1000 živorođenih	b1) 17 b2) 10,3 b3) 11,2	9,3	d1) 14 d2) 7,9	15 (2008)	7	Potencijalno	
4.2. Smrtnost novorođenčadi (ispod godine dana) na 1000 živorođenih	b1) 14 b2) 8,5 b3) 7,6	7	d1)13 d2)6,6	e1)12,7 e2)6,9 (2008)	5	Vjerovatno	
MDG 5: Unapređivanje zdravlja porodilja							
5.1. Smrtnost porodilja (na 100.000 porođaja sa živorođenim bebama)	5,05 b1) 99 b2) 99,6 49 (2001)	4,0 100 55	3(2006) 1(2007) 99,5 35,7 (2006)	1(2007) 99,9 35,7 (2006)	2,5 100,0 65	Postignuto Postignuto Potencijalno	
5.2. Procenat porođaja sa pomoći (%)							
5.3. Stopa korištenja kontracepcije							

Cilj/Meta/Indikator	Polazna linija 2000/2001. godine	2007. godine		2009. godine ili najnoviji raspoloživi podaci	2015. godina - mete MDG	Napredak ka ciljnim iznosima za 2015. godinu	
		Mete kao u PRSP	Podaci o postignutom				
MDG 6: Borba protiv HIV/AIDS i tuberkuloze							
6.1. Broj odraslih osoba sa AIDS-om, broj novih slučajeva AIDS-a / broj smrtnih slučajeva	51/3	n/a	33/4	43	50	Vjerovatno	
6.3. Učestalost tuberkuloze i stopa mortaliteta /100.000	Slučajevi Stopa mortaliteta	50 4	30 0	55 8	30 <6	20 2	Vjerovatno
MDG 7: Osiguravanje okolišne održivosti							
7.1. Procenat pošumljene oblasti (% površine zemlje)	b1) 44,6 b2) 55,6	52	42,7	53	60	Potencijalno	
7.5. Procenat stanovništva koje ima pristup sistemima vodosnabdijevanja	53	58	65 (2008)	65 (2008)	67	Postignuto	
7.5. Procenat stanovništva koje ima pristup kanalizacionim sistemima	33	36	36 (2008)	36 (2008)	40	Vjerovatno	
MDG 8: Razvoj globalnog partnerstva za razvoj							
8.4. Zvanična pomoć za razvoj (ODA) – kao procenat BDP-a -%	11,1	n/a	2,97	2,6	1	Vjerovatno	
8.7 Personalni računari na 100 stanovnika	3,9 (2000)	4	6,4	6,4 (2008)	12	Potencijalno	
8.8 Telefonske linije na 100 stanovnika	22,6	15	28,2	27 (2008)	26	Postignuto	

Aneks A2: Bosna i Hercegovina, brzi pregled

Ključni razvojni indikatori (2009)	Bosna i Hercegovina	Evropa i centralna Azija	Viši srednji dohodak	
Broj stanovnika, sredina godine (u milionima)	3.8	403	993	
Površina (u hiljadama kvadratnih kilometara)	51	23,549	48,659	
Rast broja stanovnika (%)	-0.2	0.3	0.9	
Urbano stanovništvo (% ukupnog stanovništva)	48	64	75	
GNI (Atlas metod, u milijardama USD)	17.7	2,772	7,363	
GNI per capita (Atlas metod, USD)	4,700	6,880	7,415	
GNI per capita (PPP, međunarodno \$)	8,680	13,297	12,800	
Rast BDP-a (%)	-2.9	4.0	4.1	
BDP per capita rast (%)	-2.7	3.6	3.2	
(najnovija procjena, 2003–2008. godine)				
Omjer broja siromašnih na 1,25 USD dnevno (PPP, %)	<2	4	..	
Omjer broja siromašnih na 2,00 USD dnevno (PPP, %)	<2	9	..	
Očekivana dužina života po rođenju (godina)	75	69	71	
Mortalitet novorođenčadi (na 1.000 živorođenih)	13	20	20	
Neuhranjenost djece (% djece ispod 5 godina starosti)	2	..	..	
Pismenost odraslih, muškarci (% starosti 15 godina i više)	99	99	95	
Pismenost odraslih, žene (%starosti 15 godina i više)	96	97	92	
Bruto upis u osnovnu školu, muškarci (% dobne grupe)	109	100	111	
Bruto upis u osnovnu školu, žene (% dobne grupe)	110	98	110	
Dostupnost unapređenih izvora vode (% stanovništva)	99	95	95	
Dostupnost unapređenih kanalizacionih objekata (% stanovništva)	95	89	84	
Neto tokovi pomoći				
	1980	1990	2000	2009^a
<i>(US\$ millions)</i>				
Neto ODA i zvanična pomoć	..	10	737	482
<i>Najveća tri donatora 2007):</i>				
Evropska komisija	..	0	196	105
Njemačka	..	0	92	47
Španija	..	0	35	42
Pomoć (% GNI)	..	..	12.1	2.5
Pomoć per capita (USD)	..	2	199	128
Dugoročni ekonomski trendovi				
Potrošačke cijene (godišnji procenat promjene)	..	..	5.0	0.0
Implicitni deflator BDP-a (godišnji procenat promjene)	..	..	28.8	0.0
Kursna stopa (godišnji prosjek lokalno prema USD)	..	..	2.1	1.4
Indeks uslova trgovine (2000 = 100)	..	..	..	..
Stanovništvo, sredinom godine (u milionima)	3.9	4.3	3.7	3.8
BDP (u milionima USD)	..	..	5,506	17,042
	<i>(% BDP-a)</i>			
Poljoprivreda	..	..	10.6	8.0
Industrija	..	..	23.0	28.1
Proizvodnja	..	..	10.1	12.9
Usluge	..	..	66.4	63.9
Rashodi domaćinstava na krajnju potrošnju	..	..	103.5	79.6
Rashodi konsolidovane vlade na krajnju potrošnju	..	..	24.5	22.9
Bruto formiranje kapitala	..	..	20.6	22.1
Izvoz roba i usluga	..	..	28.7	33.4
Uvoz roba i usluga	..	..	75.5	58.0
Bruto uštede	..	..	13.4	17.1

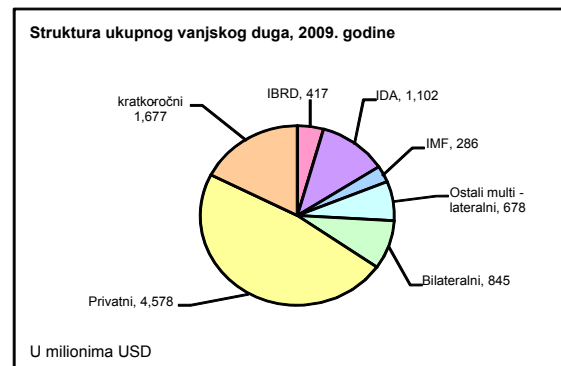
	1980–90	1990–2000	2000–09
	<i>(prosječni godišnji rast %)</i>		
	1.0	-1.5	0.2
	..	28.5	5.0
	..	5.1	4.9
	..	22.8	6.8
	..	9.0	7.6
	..	34.1	4.4
	..	..	..
	..	..	..
	..	21.7	5.3
	..	41.8	9.0
	..	21.5	2.6

Napomena: Iznosi u italiku su ta druge godine a ne one koje su navedene. Podaci za 2009. godinu su preliminarni.
a. Podaci o pomoći su za 2008. godinu.

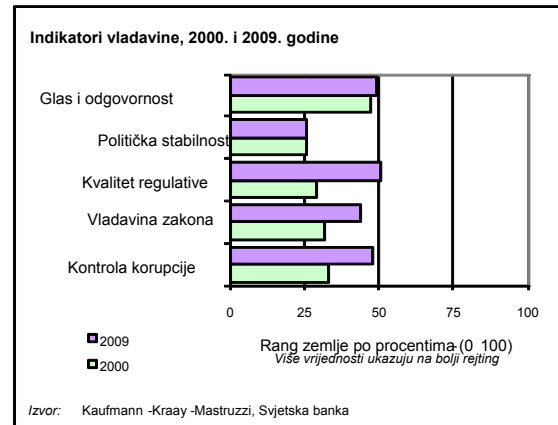
Development Economics, Development Data Group (DECDG).

Platni bilans i trgovina	2000	2009
<i>(u milionima USD)</i>		
Ukupni izvoz roba (fob)	1,130	4,254
Ukupni uvoz roba (cif)	4,166	9,862
Neto trgovina robom i uslugama	-2,577	-4,028
Saldo na tekućem računu kao % of BDP-a	-396	-1,346
	-7.2	-7.9
Doznake radnika i nadoknade zaposlenih (primici)	1,607	2,081
Rezerve, uključujući zlato	486	6,269
Finansije centralne vlade		
<i>(% BDP-a)</i>		
Tekući prihodi (uključujući grantove)	39.0	42.7
Poreski prihodi	21.1	37.0
Tekući rashodi	42.8	43.6
Ukupni suficit / deficit	-5.8	-6.6
Najviša marginalna poreska stopa (%)		
Za pojedince	..	..
Korporativna	..	10

Vanjski dug i tokovi resursa	2000	2009
<i>(U milionima USD)</i>		
Ukupni dug vraćen i isplaćen	2,773	9,583
Ukupno servisiranje duga	318	646
Opraštanje duga (HIPC, MDRI)	-	-
Ukupni dug (% BDP-a)	50.4	56.2
Ukupno servisiranje duga (% izvoza)	9.9	6.9
Direktne strane investicije (neto prilivi)	146	235
Portfelj kapital (neto prilivi)	0	0

Razvoj privatnog sektora	2000	2009
Vrijeme potrebno za pokretanje preduzeća (dana)	-	60
Trošak pokretanja preduzeća (%GNI per capita)	-	15.8
Vrijeme potrebno za registraciju imovine (dana)	-	84
Rangirano kao velika prepreka za poslovanje (% anketiranih menadžera koji su saglasni)	2000	2009
Dostupnost / cijena finansiranja	..	34.9
Ekonomska i regulatorna neizvjesnost politika	..	33.3
Kapitalizacija na berzi (% BDP-a)	..	..
Omjer bankarskog kapitala i aktive (%)	20.1	13.1

Tehnologija i infrastruktura	2000	2008
Asfaltirani putevi (% ukupnih)	52.3	52.3
Preplatnici fiksne i mobilne telefonije (na 100 ljudi)	24	112
Izvoz visoke tehnologije (% proizvedenog izvoza)	..	3.9
Okoliš		
Poljoprivredno zemljište (% površine zemlje)	42	42
Pošumljena oblast (% površine zemlje)	42.7	42.7
Zaštićena područja (% površine)	..	0.8
Resursi svježe vode per capita (kubnih metara)	9,401	9,409
Povlačenje svježe vode (u milijardama kubnih metara)	..	..
Ispuštanja CO2 per capita (mt)	6.1	7.7
BDP po jedinici korištenja energije (2005 PPP \$ po kg ekvivalenta nafte)	4.3	4.8
Korištenje energije per capita (kg ekvivalenta nafte)	1,180	1,483

Portfelj Grupacije Svjetske banke	2000	2009
<i>(u milionima USD)</i>		
IBRD		
Ukupni dug vraćen i isplaćen	562	417
Isplate	0	0
Vraćanja glavnice	0	25
Isplate kamata	33	17
IDA		
Ukupni dug vraćen i isplaćen	398	1,102
Isplate	44	33
Ukupno servisiranje duga	3	23
IFC (fiskalna godina)		
Ukupni isplaćeni i nevraceni portfelj od čega, račun samog IFC-a	30	139
Isplate za račun samog IFC-a	5	35
Prodaja portfelja, avasne isplate o Vraćanja za račun samog IFC-a	1	15
MIGA		
Bruto izloženost	21	127
Novo garancije	21	26

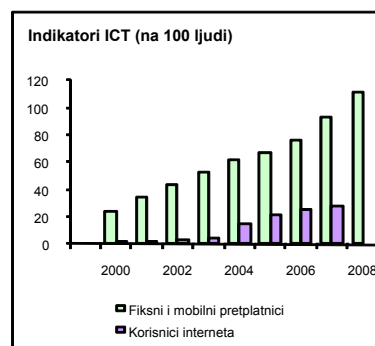
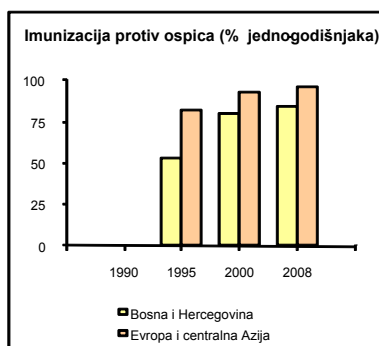
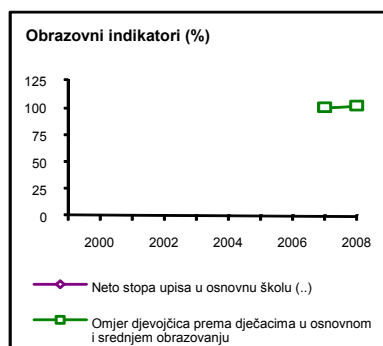
Napomena: Iznosi u italiku su ta druge godine a ne one koje su navedene. Podaci za 2009. godinu su preliminarni.
.. ukazuje na to da podaci nisu dostupni. - ukazuje da uvidi nisu primjenjivi.

2/25/11

Milenijumski razvojni ciljevi

Sa izabranim ciljnim iznosima koje treba postići između 1990. i 2015. godine
(procjene najbliže prikazanom datumu, +/- 2 godine)

	Bosna i Hercegovina			
	1990	1995	2000	2008
Cilj 1: Prepoloviti stope ekstremnog siromaštva i neuhranjenosti				
Omjer broja siromašnih na 1,25 USD dnevno (PPP, % stanovništva)	..	..	<2	<2
Omjer broja siromašnih po nacionalnoj granici siromaštva (% stanovništva)	..	..	19.5	..
Procenat dohotka ili potrošnje za najsiromašnju petinu (%)	..	..	9.1	6.7
Učestalost neuhranjenosti (% djece do 5 godina starosti)	..	..	4.2	1.6
Cilj 2: Osigurati da djeca imaju mogućnost da završe osnovnu školu				
Upis u osnovnu školu (neto, %)	..	..	..	..
Stopa završavanja osnovne škole (% relevantne dobne grupe)	..	..	..	..
Upis u srednje škole (bruto, %)	..	..	..	90
Stopa pismenosti mladih (% ljudi dobi 15-24)	..	..	100	99
Cilj 3: Eliminacija rodnoeg dispariteta u obrazovanju i osnaživanje žena				
Omjer djevojčica i dječaka u osnovnom i srednjem obrazovanju (%)	..	..	..	102
Žene zaposlene u nepoljoprivrednim sektorima (% zaposlenosti van poljoprivrede)	..	..	..	35
Procenat mjesta koje žene drže u državnom parlamentu (%)	..	..	29	12
Cilj 4: Smanjiti mortalitet djece starosti do 5 godina za dvije trećine				
Stopa mortaliteta djece do 5 godina starosti (na 1.000)	23	21	17	15
Stopa mortaliteta novorođenčadi (na 1.000 živorođenih)	21	19	14	13
Imunizacija od ospica (procenat jednogodišnjaka koji su imunizirani, %)	52	53	80	84
Cilj5: Smanjiti smrtnost porodilja za tri četvrtine				
Omjer mortaliteta porodilja (modelirana procjena, na 100.000 živorođene novorođenčadi)	18	15	11	9
Porodajima kojima prisustvuje obučeno medicinsko osoblje (% ukupnog broja)	97	..	100	100
Učestalost kontracepcije (% žena dobi 15-49)	..	..	48	36
Cilj 6: Zaustaviti i početi sa smanjivanjem širenja HIV/AIDS-a i drugih važnijih bolesti				
Učestalost HIV-a (% stanovništva dobi 15-49)	..	..	..	0.1
Učestalost tuberkuloze (na 100.000 ljudi)	94	84	63	51
Stopa detekcije slučajeva tuberkuloze (% svi oblici)	100	76	110	90
Cilj 7: Prepoloviti procenat ljudi bez održivog pristupa osnovnim potrebama				
Dostupnost unapređenih izvora vode (% stanovništva)	..	97	97	99
Dostupnost unapređenih kanalizacionih objekata (% stanovništva)	..	95	95	95
Pošumljena oblast (% ukupne površine zemlje)	43.1	42.9	42.7	42.7
Zaštićena područja (% površine zemlje)	..	..	..	0.8
Ispuštanje CO2 (metričke tone per capita)	1.6	1.3	6.1	7.7
GDP po jedinici korištenja energije (konstatno 2005 PPP \$ po kg ekvivalenta nafte)	..	3.6	4.3	4.8
Cilj 8: Razvoj globalnog partnerstva za razvoj				
Telefonske linije (na 100 ljudi)	15.3	7.1	21.1	27.3
Pretplatnici mobilne telefonije (na 100 ljudi)	0.0	0.0	2.5	84.3
Korisnici interneta (na 100 ljudi)	0.0	0.0	1.1	34.7
Personalni računari (na 100 ljudi)	..	..	3.8	6.4

Napomena: Iznosi u italiku su za druge godine, a ne one koje su navedene. ..ukazuje na to da podaci nisu dostupni.

2/25/11

Aneks B2: Izabrani indikatori učinka i upravljanja za portfelj Svjetske banke

(na datum 30. juna 2011. godine)

Indikator	2008.	2009.	2010.	2011.
Ocjena portfelja				
Broj projekata u implementaciji ^a	14	13	15	12
Prosječan period implementacije (u godinama) ^b	3,4	4,2	3,0	3,9
Procenat problematičnih projekata po broju ^{a, c}	7,1	7,7	13,3	7,7
Procenat problematičnih projekata po iznosu ^{a, c}	4,1	13,8	6,9	6,4
Procenat rizičnih projekata po broju ^{a, d}	7,1	7,7	13,3	7,7
Procenat rizičnih projekata po iznosu ^{a, d}	4,1	13,8	6,9	6,4
Omjer isplata (%) ^e	13,0	16,0	26,0	25,0
Upravljanje portfeljom				
CPPR u toku godine (da/ne)				
Resursi za superviziju (ukupno u USD)				
Prosječna supervizija (USD/projekt)				

Uporedna stavka	Od FG 80	Posljednjih pet FG
Proj Eval po OED po broju	50	10
Proj Eval po OED po iznosu (u milionima USD)	952,5	183,0
% projekata OED ocijenjenih U ili HU po broju	12,5	33,3
% projekata OED ocijenjenih U ili HU po iznosu	12,9	13,9

a. Kao što je prikazano u godišnjem izvještaju o učinku portfelja (osim za tekuću FG).
Uključuje projekte GEF-a i regionalne projekte.

b. Prosječna starost projekata u portfelju Banke za zemlju.

c. Procenat projekata ocijenjenih U ili HU za razvojne ciljeve (DO) i/ili napredak implementacije (IP).

d. Kao što je definirano u Programu za poboljšanje portfelja.

e. Omjer isplata u toku godine za neisplaćeni saldo portfelja Banke na početku godine: samo za investicione projekte.

* Svi indikatori su za projekte koji su aktivni u portfelju, sa izuzetkom Omjera isplata, koji uključuje sve aktivne projekte, kao i projekte koji su zatvoreni u toku fiskalne godine.

Aneks B3: Program IFC-a i MIGA-e

	2008.	2009.	2010.	2011.*
Inicijalna obvezivanja (u milionima USD)				
IFC i učesnici	40.92	14.58	1.70	19.64
Samo sopstveni računi IFC-a	40.92	14.58	1.70	19.64
Inicijalna obvezivanja po sektoru (%) - samo računi IFC-a				
FINANSIRANJE I OSIGURANJE		100	100	0.69
ZDRAVSTVENA ZAŠTITA	15.71			
INDUSTRIJSKI I POTROŠAČKI PROIZVODI	84.29			
PROIZVODNJA NEMETALNIH MINERALNIH PROIZVODA				99.31
Ukupno	100	100	100	100
Inicijalna obvezivanja po investicijskom instrumentu (%) - samo računi IFC-a				
Garancije			100	0.69
Zajmovi	15.71	100		99.31
Kvazi zajmovi	84.29			
Ukupno	100	100	100	100

* Podaci sa 1. junom 2011. godine

Aneks B3: Indikativni program pozajmljivanja IBRD/IDA/GEF po FG

(na datum 30. juna 2011. godine)

<i>Fiskalna godina</i>	<i>ID projekta</i>	<i>USD(M)</i>	<i>Strateške nagrade b (H/M/L)</i>	<i>Rizici po implementaciju (H/M/L)</i>
2012	DPO2 za BH	100.0	H	M
	Projekt za razvoj navodnjavanja	40.0	H	L
	CRIF za upravljanje katastrofama	5.0	H	L
	Rezultat	145.0		
2013	DPO 3 za BH*	100.0	H	H
	Zemljišna registracija II	30.0	H	L
	Projekt za rehabilitaciju plovnog puta na Savi	31.0	H	L
	Rezultat	161.0		
2014-2015	Sektorske investicione operacije**	42.0		
	Regionalna kontrola poplava, GEF**			
	Rezultat	42.0		
Ukupni rezultat		348.0		

3. operacija DPO ovdje je predstavljena kao posljednji zajam u programskoj seriji, ali će zavisiti od raspoloživosti finansiranja IBRD-a, zajedno sa održavanjem solidnog makroekonomskog okvira.

Broj i obim investicionih operacija u FG14 i FG15 biće ponovo razmotren u okviru izvještaja o napredovanju implementacije strategije CPD i zavisice od napretka postignutog u konsolidaciji portfelja, kao i od finansijskih kapaciteta IBRD-a.

Aneks B4: Sažeti pregled usluga koje se ne odnose na pozajmljivanje

<i>Proizvod</i>	<i>FG završetka</i>	<i>Publika^a</i>	<i>Cilj^b</i>
Nedavno završeno			
Godišnja fiskalna ažuriranja	FG11	G,B	KG, PS
Okrugli stolovi o politikama	FG11	G,B	KG, PS
Pregled sektora transporta	FG11	G,B	KG, PS
U toku			
Studija integriranog upravljanja sektorom voda za Vrbas	FG11	K,D,B	KG,PS
REPARIS za zapadni Balkan	FG11-14	G,B	KG, PS
Programski razvoj finansijskog sektora za zapadni Balkan	FG11-14	G,D,B	KG, PS
Upravljanje javnim finansijama SB	FG11-14	G,D,B	KG, PS
TP za penzije	FG12	G,B	KG, PS
Pregled javne potrošnje	FG12	G,B,PD	KG,PD,PS
Planirano			
PEFA	FG12-13	G,B,PD	KG,PD,PS
Obrazovanje	FG13	G,B	KG, PS
Programski rodni monitoring SB	FG13-15	G,B	KG, PS
Programska ocjena siromaštva SB	FG13-15	G,B	KG, PS
Energetska strategija	FG14	G,B	KG, PS
<i>Na zahtjev</i>	<i>FG13-15</i>	<i>TBD</i>	<i>TBD</i>

a. Vlada, donator, banka, javno objavljivanje.

b. Stvaranje znanja, javna debata, rješavanje problema.

Aneks B5: Indikatori siromaštva i socijalnog sektora

	Posljednja godina zasebno			Isti region / prihodna grupa	
	1980-85	1990-95	2003-09	Evropa i Centrala Azija	Viši srednji dohodak
STANOVNIŠTVO					
Ukupni broj stanovnika, sredinom godine (u milionima)	4.1	3.3	3.8	404.2	1,001.7
Stopa rasta (% godišnjeg prosjeka za period)	1.0	-5.1	-0.1	0.2	0.9
Urbano stanovništvo (% stanovništva)	37.6	41.1	48.0	64.0	74.9
Ukupna stopa plodnosti (porođaji po ženama)	2.0	1.5	1.2	1.8	2.0
SIROMAŠTVO (% stanovništva)					
Državni indeks po broju stanovnika	..	..	14.0	..	..
Urbani indeks po broju stanovnika	..	..	8.2	..	..
Ruralni indeks po broju stanovnika	..	..	17.8	..	..
DOHODAK					
GNI per capita (USD)	..	..	4,700	6,793	7,502
Indeks potrošačkih cijena (2000=100)	..	..	115	141	127
Indeks cijena hrane (2000=100)	..	..	..	..	..
RASPODJELA DOHOTKA I POTROŠNJE					
Gini indeks	..	..	36.2	..	..
Najniža petina (% dohotka ili potrošnje)	..	..	6.7	..	..
Najviša petina (% dohotka ili potrošnje)	..	..	43.2	..	..
SOCIJALNI INDIKATORI					
Javna potrošnja					
Zdravstvo (% BDP-a)	..	5.0	6.7	3.9	3.8
Obrazovanje (% BDP-a)	..	..	..	4.1	4.3
Neto stopa upisa u osnovne škole (% dobne skupine)					
Ukupno	..	..	87	92	93
Muški	..	..	86	93	93
Ženski	..	..	88	92	92
Dostupnost unapređenih izvora vode (% broja stanovnika)					
Ukupno	..	97	99	95	95
Urbano	..	99	100	98	98
Ruralno	..	96	98	89	86
Stopa imunizacije (% djece dobi 12-23 mjeseca)					
Ospice	..	53	93	96	93
DPT	..	55	90	95	93
Neuhranjenost djece (% ispod 5 godina)	..	..	2	..	..
Očekivana dužina života na rođenju (godina)					
Ukupno	72	68	75	70	72
Muški	70	62	73	66	69
Ženski	74	74	78	75	75
Mortalitet					
Novorođenčad (na 1.000 živorođenih)	23	19	13	19	19
Do 5 godina (na 1.000)	25	21	14	21	22
Odrasli (15-59)					
Muški (na 1.000 stanovnika)	181	186	132	286	201
Ženski (na 1.000 stanovnika)	108	109	61	123	122
Porodilje (modelirano, na 100.000 živorođene djece)	..	15	9	32	82
Porodajni kojima je prisustvovalo obučeno medicinsko osoblje (%)	..	97	100	97	96

Napomena: 0 ili 0.0 znači nula ili manje od polovine jedinice koja je prikazana. Neto stopa upisa: prekid u seriji između 1997. i 1998. godine zbog promjene sa ISCED76 na ISCED97. Imunizacija: odnosi se na djecu dobi 12-23 mjeseca koja su primila vakcine prije nego što su navršila godinu dana starosti u bilo kom trenutku prije sprovođenja ankete.

Baza podataka razvojnih indikatora za svijet, Svjetska banka 15. april 2011. godine.

Aneks B6: Bosna i Hercegovina – Ključni ekonomski indikatori

Indicator	Ostvarenje			Procjena		Projekcija			
	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Nacionalni računi (kao % BDP-a)									
Bruto domaći proizvod ^a	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Poljoprivreda	11	10	10	9	8	9	9	8	8
Industrija	25	25	27	29	28	27	26	25	24
Usluge	64	65	63	62	64	64	65	67	68
Ukupna potrošnja	119	106	103	101	102	102	102	101	100
Bruto domaće stalne investicije	22	25	30	28	20	20	21	21	21
Vladine investicije	7	6	4	6	6	7	7	7	7
Privatne investicije	15	19	25	22	13	13	13	14	14
Izvoz (GNFS) ^b	33	37	39	37	33	38	42	42	41
Uvoz (GNFS)	74	67	73	69	58	59	64	63	62
Bruto domaće uštede	-19	-6	-3	-1	-2	-2	-2	-1	0
Bruto nacionalne uštede ^c	3	13	18	17	15	14	15	15	16
<i>Uporedne stavke</i>									
Bruto domaći proizvod (u milionima USD po tekućim cijenama)	10764	12254	15227	18501	17042	16560	17773	18681	20055
GNI per capita (USD, Atlas metod)	3000	3330	3790	4530	4730	4780	4860	5080	5470
Realne godišnje stope rasta (% obračunato iz cijena iz 1996)									
Bruto domaći proizvod po tržišnim cijenama	5.0	6.2	6.8	5.4	-3.1	0.8	2.2	4.0	4.3
Bruto domaći dohodak	3.8	5.0	6.2	3.8	-1.1	-1.9	0.4	6.0	4.4
Realne godišnje stope rasta per capita (% obračunato iz cijena iz 1996)									
Bruto domaći proizvod po tržišnim cijenama	5.0	6.2	6.9	5.6	-2.9	1.0	2.4	4.2	4.5
Ukupna potrošnja	0.8	..	..	..	..	..	..	..	..
Privatna potrošnja	0.4	..	..	..	..	..	..	..	..
Platni bilans (u milionima USD)									
Izvoz (GNFS) ^b	3550	4485	5918	6801	5699	6224	7472	7796	8194
Robni FOB	2596	3371	4504	5154	4254	4938	6006	6261	6556
Uvoz (GNFS) ^b	8040	8149	11154	12848	9881	9832	11457	11783	12383
Robni FOB	7578	7644	10539	12206	9217	9239	10837	11120	11684
Saldo resursa	-4490	-3663	-5236	-6046	-4181	-3608	-3986	-3987	-4190
Neto tekući transferi	1902	1892	2700	2698	2456	2164	2395	2433	2549
Saldo tekućeg računa	-2135	-1309	-2041	-2750	-1346	-923	-1084	-1084	-1143
Neto privatne direktne strane investicije	522	424	2143	1009	521	17	208	319	369
Dugoročni zajmovi (neto)	112	85	345	662	568	318	590	558	724
Zvanični	99	62	65	81	219	143	429	234	274
Privatni	13	23	280	581	349	175	161	324	450
Ostali kapital (neto uključujući greške i previde)	1971	1573	481	777	196	483	216	269	277
Promjena u rezervama ^d	-470	-773	-929	301	61	105	69	-62	-227
<i>Uporedne stavke</i>									
Saldo resursa (% BDP-a)	-41.7	-29.9	-34.4	-32.7	-24.5	-21.8	-22.4	-21.3	-20.9
Realne godišnje stope rasta (cijene iz 1996. godine)									
Izvoz roba (FOB)	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Primarni	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Proizvođači	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Uvoz roba (CIF)	..	..	..	..	..	..	..	..	..

(nastavlja se)

**Bosna i Hercegovina – Ključni ekonomski indikatori
(nastavljeno)**

Indikator	Ostvarenje			Procjena			Projekcija		
	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Javne finansije (kao % BDP-a po tržišnim cijenama)									
Tekući prihodi	46.6	44.7	44.6	43.6	42.7	44.9	45.6	45.5	45.6
Tekući rashodi	40.4	38.3	40.5	43.8	43.6	43.7	41.9	41.2	40.6
Suficit (+) ili deficit (-) na tekućem računu	6.2	6.4	4.1	-0.2	-0.9	1.2	3.7	4.3	5.0
Kapitalna potrošnja	9.1	5.9	4.5	5.7	6.3	6.3	7.2	6.8	6.7
Vanjsko finansiranje	4.8	3.1	1.5	2.6	1.1	4.3	3.5	1.8	1.9
Monetarni indikatori									
M2/GDP	47.7	52.7	56.3	51.4	54.2	58.3	58.8	62.5	66.7
Rast M2 (%)	18.2	24.7	21.6	3.7	2.4	9.6	5.6	13.9	14.5
Rast kredita u privatnom sektoru / Ukupni rast kredita (%)	106.8	120.1	188.8	82.1	307.2	61.5	80.6	90.0	91.8
Cjenovni indeksi (G1996 =100)									
Indeks cijena izvoza robe	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Indeks cijena uvoza robe	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Robni uslovi trgovinskog indeksa	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Realna kursna stopa (USD/LCU)	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Realne kamatne stope									
Indeks potrošačkih cijena (% promjene)	4.5	4.6	4.9	3.8	-0.4	2.1	4.1	2.5	2.5
BDP deflator (% promjene)	2.1	6.3	6.6	7.7	0.2	1.1	2.4	3.1	2.9

a. BDP po cijeni faktora

b. "GNFS" označava "robe i nefaktorske usluge."

c. Uključuje neto transfere koji se ne vraćaju isključujući zvanične kapitalne dobitke.

d. Uključuje korištenje resursa MMF-a.

e. Konsolidovana centralna vlada.

f. "LCU" označava "jedinice lokalne valute." Povećanje USD/LCU označava povećanje kursa valute.

Aneks B7: Ključni indikatori izloženosti

Indicator	Ostvarenje			Procjena			Projekcija		
	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Ukupni dug koji je nevraćen i isplaćen (TDO) (u milionima USD)	6222	7242	8823	8303	9448	9772	10081	10639	11363
Neto isplate (u milionima USD)	112	284	345	662	568	526	675	524	519
Ukupno servisiranje duga (TDS) (u milionima USD)	457	434	545	715	729	532	685	770	1147
Indikatori duga i servisiranja duga (%)									
TDO/XGS ^b	110.2	107.9	101.3	84.0	113.3	110.0	105.3	107.5	109.2
TDO/GDP	57.8	59.1	57.9	44.9	55.4	59.0	56.7	57.0	56.7
TDS/XGS	8.1	6.5	6.3	7.2	8.7	6.0	7.1	7.8	11.0
Koncesionalno/TDO	25.3	23.9	21.5	23.0	21.1	20.4	19.9	18.7	17.3
Indikatori izloženosti za BRD (%)									
IBRD DS/javni DS	27.2	26.9	29.8	29.0	23.8	14.2	15.7	13.6	9.0
Privilegovani povjerioci DS/javni DS (%) ^c	81.2	83.0	77.7	73.7	72.9	56.5	66.1	70.1	80.1
IBRD DS/XGS	0.7	0.7	0.6	0.5	0.5	0.5	0.4	0.4	0.4
IBRD TDO (u milionima USD)	481	466	453	443	417	399	429	530	539
od čega, sadašnja vrijednost garancija (u milionima USD)									
Udio portfelja IBRD (%)	0	0	0	0	0	0	0	1	1
IDA TDO (u milionima USD)	921	983	1068	1077	1102	1109	1103	1100	1103
IFC (u milionima USD)									
Zajmovi									
Kapital i kvazi kapital /c									
MIGA									
MIGA garancije (u milionima USD)									

a. Uključuje javni i javno garantirani dug, privatni dug bez garancija, korištenje kredita MMF-a i neto kratkoročni kapital.

b. "XGS" označava izvoz robe i usluga, uključujući doznake radnika.

c. Privilegovani povjerioci su definisani kao IBRD; IDA i regionalne multilateralne razvojne banke, MMF, te Banka za međunarodna savjetovanja.

d. Uključuje saradnju vrijednost garancija.

e. Uključuje tipove kapitala i kvazi kapitala i za instrumente zajmova i za instrumente kapitala.

Aneks B8: Portfelj operacija (IBRD/IDA)
(na datum 30. juna 2011. godine)

Zatvoreni projekti 57

IBRD/IDA *

Ukupno isplaćeno (Aktivno)	121.75
od čega je vraćeno	0.00
Ukupno isplaćeno (Zatvoreno)	465.23
od čega je vraćeno	52.89
Ukupno isplaćeno (Aktivno + Zatvoreno)	586.99
od čega je vraćeno	52.89
Ukupno neplaćeno (Aktivno)	197.36
Ukupno neplaćeno (Zatvoreno)	0.00
Ukupno neplaćeno (Aktivno + Zatvoreno)	197.36

Aktivni projekti

ID broj projekta	Ime projekta	Posljednji PSR			Fiskalna godina	Incijalni iznosi u milionima USD		
		Rejting supervizije		IBRD		IDA	GRANT	
		Razvojni ciljevi	Napredovanje implementacije					
P101213	POLJOPRIVREDA I RURALNI RAZVOJ	MS	MU	2007		21		
P090666	ECSEE APL3-BiH	S	S	2006		36		
P087094	ŠUMSKE I PLANINSKE ZAŠTIĆENE OBLASTI (GEF)	MS	MS	2008			3.4	
P088663	JAČANJE ZDRAVSTVENOG SEKTORA	MS	S	2005		27		
P096200	ZEMLJIŠNA REGISTRACIJA	S	S	2006		15		
P085112	ZAŠTITA KVALITETA VODA (GEF)	S	MS	2005			8.9	
P100792	PUTNA INFRASTRUKTURA I BEZBJEDNOST	S	MS	2008		25		
P111780	DOSTUPNOST FINANSIRANJA ZA MSO	S	S	2010	70			
P116774	MREŽE SOCIJALNE ZAŠTITE I ZAPOSŁJAVANJE	S	MS	2010		15		
P107998	UPRAVLJANJE ČVRSTIM OTPADOM 2	S	MS	2009	25	15		
P090675	OTPADNE VODE U SARAJEVU	S	S	2010	35		5	
P084608	NERETVA & TREBIŠNICA	S	S	2009				
Ukupni rezultat					130	154	17.3	

Aneks B9: Portfelj operacija (IFC)
(na datum 30. juna 2011. godine)

FG odobranja	Preduzeće	Obvezano					Isplaćeno, neizmireno				
		Zajam	Kapital	**Kvazi kapital	*GT/RM	Učesnik	Zajam	Kapital	**Kvazi kapital	*GT/RM	Učesnik
1999	Bosnalijek.	0	1.27	0	0	0	0	1.27	0	0	0
2008	Cimos bosnia	0	0	31.69	0	0	0	0	31.69	0	0
2008	Heart center bh	5.91	0	0	0	0	3.74	0	0	0	0
2006	Nova banka	5.24	1.58	0	0	0	5.24	1.58	0	0	0
0/05	Raiffeisen-bos	24.48	0	0	0	0	24.48	0	0	0	0
2007/11	Sisecam bosnia	45.53	0	0	0	0	45.53	0	0	0	0
0	Unicredit bosnia	4.23	8.43	0	0	0	4.23	8.43	0	0	0
Ukupni portfelj:		85.39	11.28	31.69	0	0	83.22	11.28	31.69	0	0

*Označava proizvode tipa garancije i upravljanje rizikom.

** Kvazi kapital uključuje i tipove zajma i kapitala.